

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra obchodního práva

**Cenné papíry s důrazem na směnku jako důležitý
nástroj obchodních závazkových vztahů**

Diplomová práce

Veronika Chlpeková

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Marie Zahradníčková, CSc.

Praha, říjen 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem v ní vyznačila všechny prameny, z nichž jsem čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze 18.10.2011

Veronika Chlpeková

Poděkování

Děkuji paní JUDr. Marii Zahradníčkové, CSc., vedoucí mé diplomové práce za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

V Praze 18.10.2011

Veronika Chlpeková

Obsah:

Obsah:.....	0
Úvod.....	0
Část první: Charakteristické rysy cenných papírů a základní charakteristika směnek jako jednoho z druhů cenných papírů.....	1
1. Pojem a právní povaha cenných papírů.....	2
2. Znaký a funkce cenných papírů.....	3
2.1. Znaký a funkce směňky.....	5
3. Prameny právní úpravy cenných papírů.....	7
3.1. Obecné prameny právní úpravy cenných papírů.....	7
3.2. Zvláštní prameny právní úpravy cenných papírů.....	9
3.3. Prameny směnečného práva; vztah právní úpravy směnek k právní úpravě cenných papírů.....	9
4. Historický vývoj cenných papírů.....	11
4.1. Historický vývoj směňky.....	13
5. Obsahové a formální náležitosti cenných papírů.....	14
5.1. Umořování listinných cenných papírů.....	15
6. Podoba cenných papírů.....	17
6.1. Podoba směňky.....	18
7. Formy cenných papírů.....	19
7.1. Cenné papíry na doručitele.....	20
7.2. Cenné papíry na řad (ordrepapíry).....	21
7.3. Cenné papíry na jméno.....	21
7.4. Formy směňky.....	22
8. Druhy cenných papírů.....	22
8.1. Druhy směnek.....	23
Část druhá: Směňka.....	25
1. Pojem směňky.....	25
2. Účastníci směnečných vztahů.....	26
2.1. Směnečná způsobilost.....	31
2.2. Vadné podpisy na směnce, směnečná nezpůsobilost a jejich následky.....	34

3. Směnka cizí a její podstatné obsahové náležitosti.....	35
4. Směnka vlastní a její podstatné obsahové náležitosti.....	42
5. Blankosměnka.....	45
6. Vznik směnečného závazku a směnečné pohledávky.....	47
6.1. Akceptace cizí směnky.....	48
7. Výkon směnečného práva: předložení směnky k placení, směnečný postih, žaloba, započtení směnečné pohledávky.....	50
7.1. Předložení směnky k placení.....	50
7.2. Splnění směnečné platební povinnosti.....	55
7.3. Směnečný postih.....	57
7.4. Žaloba.....	61
7.5. Započtení směnečné pohledávky.....	63
8. Směnečněprávní způsoby převodu práv ze směnky.....	63
8.1. Indosament.....	66
8.2. Blankotradice.....	71
9. Zánik směnečného závazku.....	72
Část třetí: Exkurs do problematiky zajištění směnkou.....	74
Závěr.....	83
Použitá literatura.....	85
1. Literatura knižní.....	85
2. Literatura časopisecká.....	86
3. Judikatura.....	86
Abstract in English.....	88
Abstrakt v českém jazyce.....	90
Klíčová slova.....	92

ÚVOD

Současné pojetí cenných papírů v obecném smyslu počalo se formovat již v dávné minulosti, sahající pravděpodobně do období 4. stol. před Kristem. Na začátku vývoje, směřujícího k vytvoření cenných papírů v pravém slova smyslu, stály listiny vyznačující se zárodkem charakteristických znaků cenných papírů. Ke zřízení takové listiny dlužníkem docházelo na popud jeho věřitele a jejím posláním bylo dokládat existenci jeho pohledávky, jinými slovy dluhu, který byl dlužník povinen věřiteli splnit. Postupem času však společnost dospěla k poznání, že použití takové listiny se nemusí omezovat toliko na prokazování určitého subjektivního nároku. Prostor pro další možnost využití listiny byl otevřen vytvořením těsného sepětí mezi ní a právem, jehož existenci dokládala. Věřiteli se tak do rukou dostal nástroj, prostřednictvím kterého mohl dlužníkovi lehce dosvědčit, že právě on je osobou skutečně oprávněnou požadovat splnění dlužníkovy závazku, o čemž se dlužník mohl snadno ujistit z listiny samotné. A prostřednictvím této listiny mohl věřitel rovněž disponovat svojí pohledávkou za dlužníkem tím, že ji převedl na další osobu, která nastoupila na jeho místo. Z naznačeného směřování vývoje se patrně, že listině bylo propůjčováno významné postavení a to zejména v obchodním styku.

Rozmanitost potřeb jednotlivých oblastí společenského života, v největší míře obchodního, iniciovala rozvoj jednotlivých druhů cenných papírů. I přesto, že se navzájem vyznačovaly určitými diferencujícími rysy, měly jeden společný a to velmi úzké spojení subjektivního práva majetkového charakteru s listinou, která jej ztělesňovala. A právě tento znak je pomůckou pro odlišení cenných papírů od jiných listin postrádajících onu cennost, která spočívá v hodnotě určitého práva inkorporovaného do listiny. Hmotný substrát byl sice zprvu *conditio sine qua non* existence cenného papíru, ovšem hospodářský vývoj ukázal, že v některých případech může být dispozice s ním nepraktická, např. chtěl-li někdo převádět velké množství kusů určitého druhu cenných papírů. Významný mezník představoval v tomto směru proces dematerializace cenných papírů, který byl vyústěním poznatku o tom, že subjektivní majetkové právo ke své existenci a uplatnění nemusí být nezbytně fyzicky zhmotněno v listině, která se začala nahrazovat záznamem v evidenci cenných papírů.

Úprava institutu cenných papírů je v platném právním řádu roztroušena do

několika právních předpisů, přičemž ústřední postavení mezi nimi zajímá zákon č. 591/1992 Sb., zákon o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů. Definici pojmu cenný papír bychom v něm však hledali marně. Uvedený zákon pouze v ustanovení § 1 odst. 1 podává demonstrativní výčet druhů cenných papírů a není tedy pro futuro vyloučeno rozšíření tohoto výčtu o další druhy. Za druh cenného papíru je zde výslovně označena i směnka obecně pokládána dokonce za první ryzí cenný papír.

V souladu s názvem mojí diplomové práce „Cenné papíry s důrazem na směnku jako důležitý nástroj obchodních závazkových vztahů“, jsem zvolila postup, kdy se nejdříve budu zabývat cennými papíry obecně a následně se zaměřím na směnku. Na první pohled by zvolená formulace názvu diplomové práce mohla evokovat dojem, že směnka nenachází svoje uplatnění mimo rámec obchodních závazkových vztahů. Opak je však pravdou. Ani skutečnosti, že impulsem jejího vzniku byly potřeby obchodního styku, ve kterém jsou dodnes využívány v převažující míře a že univerzitní výuka směnečného práva probíhá obvykle v rámci práva obchodního, ještě neznamenají, že směnka nemůže být součástí i jiných než obchodních závazkových vztahů. Jedním ze specifíků směnky a závazkového vztahu jí založeného je, že svoji existenci nemusí opírat o žádnou kauzu, o žádný jiný právní vztah. Jen stěží si ovšem lze představit situaci, kdy někdo ve prospěch jiné osoby vystaví směnku, aniž by ho k tomu vedl nějaký hospodářský důvod. Nicméně tento konkrétní důvod nemusí být na samotné směnce vůbec vyznačen a mnohdy tomu tak i bude. Vzhledem k naznačené nezávislosti směnečných závazků na jiných právních vztazích je usuzováno na jejich občanskoprávní, nikoli obchodněprávní, povahu bez ohledu na to, jaké povahy je vztah, který se k ní váže. Postavení *lex generalis* vůči směnečněprávní úpravě bude mít proto občanský zákoník jakožto obecný soukromoprávní předpis.

Cílem mojí diplomové práce není podání komplexního a detailního výkladu o vybrané problematice, nýbrž osvětlení obou institutů a jejich specifíků. Pokusím se přitom poukázat i na některé sporné body a tu a tam budu způsob jejich řešení demonstrovat na soudních rozhodnutích. Vzhledem k tomu, že za posledních několik let se směnečněprávní praxe potýká se stále narůstajícím počtem tzv. zajišťovacích směnek a spory, které musí soudy řešit v souvislosti se směnkami, vznikají většinou právě z těchto směnek, považovala jsem za vhodné vyčlenit pojednání o směnkách v zajišťovací funkci do samostatné části. Následující pojednání *de lege lata* odráží

právní úpravu platnou k datu dokončení textu této práce, tedy k 18.10.2011.

Část první: Charakteristické rysy cenných papírů a základní charakteristika směnek jako jednoho z druhů cenných papírů

1. Pojem a právní povaha cenných papírů

Legální definice právního institutu cenných papírů, existujícího již poměrně dlouhou dobu, nebyla dosud v českém právním řádu legislativně zakotvena, i když pojem cenných papírů je v právních předpisech používán celkem běžně.¹

V systému kontinentálního práva existují zřejmě pouze dvě definice pojmu cenného papíru. První z nich je obsažena ve švýcarském občanském zákoníku, v oddílu pátém, v čl. 965, o který se jeho úprava rozšířila novelou provedenou zákonem SR (číslo Sb.) 220, z 30. 3. 1911, účinným od 1. 1. 1912. V souladu s uvedeným ustanovením je za cenný papír považována listina vyznačující se tím, že právo s ní je spojeno tak těsným způsobem, že kuplatnění a převodu práva je tato listina nevyhnutná.²

Další definici pojmu cenného papíru zakotvuje slovenská právní úprava v ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 566/2001 Z. z., zákon o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, kde je cenný papír vymezen jako penězi ocenitelný zápis v zákonem stanovené podobě a formě, se kterým jsou spojena práva dle uvedeného zákona a práva dle zvláštních zákonů, zejm. oprávnění požadovat určité majetkové plnění nebo vykonávat určitá práva vůči zákonem určeným osobám.³

I v českém právním řádu však lze spatřovat jisté pokusy o definování pojmu cenného papíru. Ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 591/1992 Sb., zákon o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o cenných papírech“ nebo „CenP“ podle kontextu) podává demonstrativní výčet druhů cenných papírů, který zahrnuje akcie, zatímní listy, poukázky na akcie, podílové listy, dluhopisy, investiční

¹ Např. § 59 a odst. 1 obchodního zákoníku, § 156 a obchodního zákoníku, § 204 b odst. 2 obchodního zákoníku, zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů

² Autentické znění ustanovení čl. 965 švýcarského občanského zákoníku: Wertpapier ist jede Urkunde, mit der ein Recht derart verknüpft ist, dass es ohne die Urkunde weder geltend gemacht noch auf andere übertragen werden darf.

³ Autentické znění ustanovení § 2 odst. 1 zákona o cenných papírech: Cenný papier je peniazmi oceniteľný zápis v zákonom ustanovenej podobe a forme, s ktorým sú spojené práva podľa tohto zákona a práva podľa osobitných zákonov, najmä oprávnenie požadovať určité majetkové plnenie alebo vykonávať určité práva voči zákonom určeným osobám.

kupóny, kupóny, opční listy, směnky, šeky, náložné listy, skladištní listy a zemědělské skladní listy. Jelikož pro futuro nelze vyloučit existenci, resp. vznik dalších druhů cenných papírů, použil zákonodárce v dikci uvedeného ustanovení slovo „zejména“, čímž ponechal výčet otevřený pro tyto další druhy. Z daného vymezení ovšem nezjistíme podstatu cenného papíru jakožto právního institutu a majetkové hodnoty způsobilé být předmětem právních vztahů. Kromě toho mohou jiné listiny prohlásit za cenné papíry ještě i zvláštní zákony, jakým je kupříkladu devizový zákon.

Podle ustanovení § 1 písm. e) zákona č. 219/1995 Sb., devizový zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „DevZ“ nebo „devizový zákon“ dle kontextu) rozumíme pro potřeby tohoto zákona cenným papírem listiny nebo je nahrazující zápisy, se kterými je spojeno právo účasti na majetku nebo právo na plnění v penězích a z toho plynoucí vynětí listin inkorporujících právo na vydání zboží, které ovšem podle zákona o cenných papírech cenným papírem jsou.

Uvedená zákonná ustanovení nelze chápat jako obecné definice pojmu cenného papíru, mohli bychom je nicméně pojímat jako pomůcku pro uchopení institutu a dovést z nich závěr, že cenný papír je v českém právním řádu považován za zvláštní druh majetkové hodnoty, jejíž podstatou jsou listiny nebo je nahrazující zápisy do zákonem stanovené evidence, a s ním je subjektivní právo spojeno takovým způsobem, že bez této listiny nebo tohoto zápisu nelze právo ani uplatnit ani převést na jinou osobu.⁴

Z důvodu absence legální definice pojmu cenného papíru v právním řádu České republiky byly jeho vymezení a výklad ponechány na právní teorii. Jako příklad definice lze uvést Randovu charakteristiku pojmu cenného papíru, která zní následovně: *„Jest-li jisté právo s listinou- obsah jeho naznačující- takovým způsobem sloučeno, že právem toliko prostředkem listiny vládnouti možno jest, tudíž zcizení a jakýkoliv výkon práva jedině listinou se zprostředkuje, mluvíme o ‚cenných papírech‘ (Wertpapiere).“*⁵ Podle pojetí J. Dědiče, vycházejícího ve své definici z ustanovení § 185i zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“ nebo „OSŘ“ dle kontextu), se cenným papírem rozumí listina, se kterou je spojeno určité právo tak, že tuto listinu je třeba předložit k uplatnění práva v ní

⁴ blíže viz Dědič, J. a kol. *Právo cenných papírů a kap. trhu*. 1. vydání. Praha: PROSPEKTRUM spol. s r.o., 2000, s. 33

⁵ Kotásek, J., Pihera, V., Pokorná, J., Raban, P., Víték, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 11

inkorporovaného.⁶ Ohledně podstaty cenného papíru uvádí následující „*Nejobecněji můžeme konstatovat, že podstatou cenného papíru je spojení subjektivního práva s písemným projevem vůle takovým způsobem, že subjektivní právo sdílí osud písemnosti*“.⁷ Výše uvedené definice vycházejí z dnes převládajícího širšího pojetí cenného papíru a vyjadřují v převážné většině identickou podstatu cenných papírů, kterou se rozumí závislost práva a listiny. Podle širšího pojetí je cenným papírem toliko taková písemnost, u které výkon práva s ní spojeného předpokládá držení takové listiny v majetku, či její předložení. Podstatou uvedeného pojetí je úzké sepětí listiny a práva, které lze uplatnit a převést jen společně s takovou listinou.

Jiným směrem než širší pojetí cenného papíru se ubírá pojetí užší, které charakterizuje cenný papír pouze jako takové písemné projevy vůle, u kterých je právo inkorporované v dané písemnosti převoditelné jen spolu s ní, tudíž lze říct, že v tomto případě právo sleduje osud listiny. Toto pojetí cenného papíru vyřazuje ze souboru cenných papírů papíry na jméno, které mají statut pouhé „listiny podobné cenným papírům“. Jako na cenné papíry lze tedy v souladu s užším pojetím nahlížet na papíry na doručitele a papíry na řad, které jsou tzv. dokonalými (úplnými) cennými papíry (Někdy se pro ně používá souhrnný název skriptury).⁸

Na směnku, která je podle ustanovení § 1 CenP řazena mezi druhy cenných papírů, je nahlíženo tímto užším pojetím, kdy směnečná pohledávka vtělená do směnky je závislá právě na existenci této směnky. Disponovat s právem ze směnky lze tudíž pouze prostřednictvím směnky jakožto hmotného substrátu zachycujícího směnečné pohledávky a závazky.

2. Znak a funkce cenných papírů

Pro vymezení pojmu „cenný papír“ jsou rozhodující tyto čtyři znaky:⁹

- a) cenný papír je listina (a písemný projev vůle na ní zachycený),
- b) cenný papír je listina o právu,

⁶ viz Kotásek, J. et al. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 12. Srovnej se zněním ustanovení § 185 i OSŘ: Umožnit lze ztracenou nebo zničenou listinu, kterou je třeba předložit k uplatnění práva.

⁷ podrobněji srovnej Dědič, J., Pauly, J. *Cenné papíry*. 1. vydání. Praha: PROSPEKTRUM spol. s r.o., 1994, s. 19

⁸ k tomu srovnej Kotásek, J. et al. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 12-14

⁹ viz Příbýl, Z. *Základy práva cenných papírů*. Díl I. Praha: Nakladatelství V. Kvasnička, 1995, s. 38

- c) právo z listiny musí patřit do oboru soukromého práva majetkového,
- d) právo musí být s listinou těsně spjato.

K detailnějšímu vymezení tohoto právního institutu a k překlenutí neostrosti pojmu při pokusech o jeho všeobecné definování slouží výše uvedený výčet hlavních znaků, které jsou zobecněním vlastností charakterizujících jednotlivé druhy cenných papírů.

Bez listiny není cenného papíru.¹⁰ Z historického pohledu je hmotný substrát znakem bezpodmínečným, avšak s přihlédnutím k tendencím současného vývoje nutno učinit korekturu daného tvrzení v tom smyslu, že v současnosti se jedná spíše o znak pravidelný. Listina není tudíž absolutním znakem cenného papíru. Za určitých okolností je listina nahraditelná zápisem v zákonem stanovené evidenci cenných papírů a v tomto případě hovoříme o cenném papíru zaknihovaném (dematerializovaný cenný papír). Hmotný substrát chápeme v tom nejširším smyslu jako jakýkoliv materiál způsobilý zachytit písemný projev vůle (např. papír, destička, kůže).

Aby se jednalo o cenný papír, musí být v listině zachycen projev vůle s právním obsahem, čímž jsou vyloučeny listiny jen potvrzující nějaké skutečnosti.

Listinu související s oborem veřejného práva nelze považovat za cenný papír. Pokud by však emitentem byla veřejnoprávní korporace a právo vtělené do listiny bylo subjektivním právem majetkové povahy, pak by se bezpochyby o cenný papír jednalo. Důraz je kladen na povahu inkorporovaného práva, které u cenného papíru musí mít subjektivní a majetkovou povahu.

Konečně posledním charakteristickým znakem je vzájemné sepětí práva s hmotným substrátem. Tento rys se dá popsat i tak, že podmínkou vzniku, výkonu a převodu takového majetkového práva je zásadně existence, předložení a předání hmotného substrátu, do něž je toto vtěleno.

Jedinečnost cenných papírů, která je odlišuje od ostatních předmětů právních vztahů (majetkových hodnot), lze spatřovat i v jejich funkcích. I když existují různé druhy a formy cenných papírů s funkcemi pro ně typickými, je abstrakcí možné vymezit obecné funkce cenných papírů, které se rozpadají do dvou na sebe vzájemně působících skupin:

- a) funkce hospodářské

¹⁰ k tomu viz Příbyl, Z. *Základy práva cenných papírů*. Díl I. Praha: Nakladatelství V. Kvasnička, 1995, s. 38

b) funkce právní

Dále se zaměřím pouze na funkce významné z hlediska právního.

Z právních funkcí jsou důležité funkce průkazní, legitimační, liberační a funkce zvýšení mobility.

Průkazní funkci plní cenný papír tím, že je dokladem o skutečné existenci určitého subjektivního majetkového práva, resp. povinnosti a zároveň důkazem toho, že osoba, která daný cenný papír předložila jeho výstavci, je nositelem nároku vůči němu.

Funkci legitimační naplňuje cenný papír jakožto průkaz osoby mající ho oprávněně v majetku k tomu, že může vykonávat své subjektivní práva s ním spojené. Pokud by však cenný papír povinnému předložen nebyl, povinnost k plnění zde nevyvstane.

Při změně majitele cenného papíru přechází na jiného oprávněného i s ním spojené právo, čímž je naplněna funkce zvýšení mobility práv.

Poslední funkcí významnou z hlediska právního je funkce liberační, akcentující dobrou víru povinného v to, že legitimovaná osoba, které plnil, je oprávněným majitelem cenného papíru, resp. je oprávněná k přijetí plnění z cenného papíru.

2.1. Znak a funkce směnky

Vzhledem k tomu, že směnka je cenným papírem, platí rovněž pro ni obecné rysy cenných papírů. V následujícím výkladu poukážu na další znaky, na základě kterých lze jednotlivé cenné papíry rozlišovat a třídit a které jsou zároveň charakteristické pro směnku.

Znakem závazku plynoucího ze směnky je abstraktnost a nespornost. Abstraktnost se projevuje ve vztahu ke vzniku směnečného závazku, pro který postačí splnění formálních náležitostí stanovených zákonem směnečným a šekovým. Jejich nedodržení způsobí, že na danou listinu nelze vůbec nahlížet jako na platnou směnku. Nicméně ke vzniku směnky zásadně nedochází zcela bezdůvodně, kromě tzv. planých směnek¹¹, a je dán určitý konkrétní důvod, pro který je směnka vystavena a následně dána do oběhu. Pro existenci směnky je však její kauza zcela nepodstatná a nezkoumá

¹¹ Planými směnkami jsou směnky, které postrádají konkrétní hospodářský či jiný důvod svého vzniku.

se. Počet směnek, na kterých je zachycena v tzv. hodnotové doložce, nebude zřejmě v praxi vysoký.

Nespornost závazku plynoucího ze směnky se odráží v povinnosti jejího majitele prokázat, že je osobou oprávněnou z platné směnky. Předloží-li platnou směnku k placení, může se směnečný dlužník proti jeho nárokům ubránit vznesením námitek podle ustanovení čl. I § 17 zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon směnečný a šekový“ nebo „ZSŠ“ dle kontextu). Pokud se mu nepodaří prokázat jejich opodstatněnost, svého závazku zaplatit směnečnou sumu se nezproští.

Abstraktní a nesporná povaha směnečného závazku jsou jádrem zásady tzv. směnečné přísnosti.¹² Ta se projevuje jednak v přísné formálnosti směnečných závazků, tj. v nutnosti striktně dodržovat zákonem stanovené náležitosti směnky, a jednak ve zkráceném rozkazním řízení o vydání směnečného platebního rozkazu, které představuje odchylku od klasického průběhu nalézacího řízení.¹³

Z hlediska druhů cenných papírů řadíme směnku mezi cenné papíry dokonalé, výpltní, dlužnické, obligační, individuálně emitované a konstitutivní, umořitelné, neveřejně obchodovatelné atd.¹⁴

Směnky jsou v praxi využívány hned k několika účelům, tj. jsou schopny plnit různé funkce. V současné směnečné praxi slouží směnky k plnění platební, zajišťovací a úvěrové funkce.

V souvislosti s platební funkcí může mít směnka postavení platidla, tzv. placení směnkou, nebo nástroje placení, tzv. placení prostřednictvím směnky. V prvním případě, u směnky dané pro soluto, si dlužník a věřitel mezi sebou dohodli, že dlužník svůj dluh z obecněprávního vztahu splní poskytnutím směnky. Jedná se o privativní novaci, kdy zaniká původní závazek a nadále přetrvává jen závazek ze směnky. Druhou podobu platební směnky, tzv. směnka daná pro solvendo, odráží ustanovení § 334 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obchodní zákoník“ nebo „ObchZ“ dle kontextu). Jedná se o směnku, jejímž prostřednictvím má být dlužníkův závazek vůči věřiteli uhrazen. Přitom směnečný

¹² Latinský termín pro směnečnou přísnost je rigor cambii.

¹³ k rysům směnek podrobněji např. v: Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 49-54; Kovařík, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 2-5;

¹⁴ k tomu viz blíže Dědič, J. a kol. *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. 1. vydání. Praha: PROSPEKTRUM spol. s r.o., 2000, s. 46, 73-78; Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 49-54

závazek nenahrazuje pohledávku věřitele z kauzálního právního vztahu, nýbrž existuje paralelně vedle něj, jde tedy v podstatě o tzv. kumulativní novaci. K zániku obou dochází, zaplatí-li směnečný dlužník částku, na kterou směnka zní.

Co se týče směnky v zajišťovací funkci, odkazuji na část třetí této diplomové práce. Na okraj uvádím, že směnka může získat i postavení prostředku zajištění ve vztahu k jinému obecně - právnímu závazku a sloužit věřiteli jako náhradní plnění, neuspokojí-li dlužník směnkou zajištěný závazek.

Konečně mohou směnky představovat i prostředek k získání úvěru a to zejm. bankovním eskontem směnek. Eskontant, majitel směnky, získá úvěr oproti indosaci směnky na banku. Pokud směnečný dlužník neuhradí splatnou směnku, má eskontující banka právo vést postih proti eskontantovi.¹⁵

3. Prameny právní úpravy cenných papírů

Základním dělením pramenů upravujících institut cenných papírů je jejich dělení na prameny obecné a zvláštní. Uvedené dvě skupiny se od sebe odlišují tím, že obecné prameny právní úpravy zásadně zakotvují společnou úpravu všech druhů cenných papírů a prameny zvláštní upravují již jejich jednotlivé druhy. Jako výjimku mezi obecnými právními předpisy lze označit obchodní zákoník a zákon o cenných papírech. Obchodní zákoník, vzhledem k tomu, že obsahuje úpravu akcií, jako jednoho z druhů cenných papírů, má postavení *lex specialis* právě v této oblasti. V ostatních případech je pramenem obecným. I zákon o cenných papírech má zakotvením úpravy kupónů povahu zvláštního pramene vůči ostatním právním předpisům, jinak je však řazen mezi prameny obecné.

3.1. Obecné prameny právní úpravy cenných papírů

Mezi obecné prameny upravující druhy cenných papírů řadíme (s poznámkou

¹⁵ ohledně funkcí směnek srovnej Kovařík, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. XXI-XXIII

vytknutou v předchozím odstavci) zejména zákon o cenných papírech, obchodní zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“ nebo „ObčZ“ podle kontextu) a občanský soudní řád.

Až na nepatrné výjimky všechny evropské státy postrádají ucelenou právní úpravu práva cenných papírů zakotvenou v jediném zákoně. Stejná situace panovala i v tuzemsku v době od první republiky a byla podnětem pro přijetí zákona, který by cenné papíry upravoval obecně. Ještě před rozdělením Československé federativní republiky byly přijaty dva zákony o cenných papírech, jeden z nich byl přijat Českou národní radou pod č. 591/1992 Sb. a druhý z nich přijalo Federální shromáždění pod č. 600/1992 Sb. Až na drobné odchylky se jednalo o zákony s téměř totožným obsahem. Po rozdělení Československé federativní republiky se Česká republika potýkala s otázkou, jak řešit existenci dvou identických zákonů upravujících problematiku cenných papírů. Za řešení dané situace lze vzít názor J. Dědiče¹⁶, že se má vždy postupovat podle zákona č. 591/1992 Sb. a zákon č. 600/1992 Sb. nelze v České republice použít jako platné právo. Zákon č. 600/1992 Sb. byl zrušen zákonem č. 152/1996 Sb. a problémem dualismu obecné právní úpravy cenných papírů se již nebylo nutné zabývat.

Zákon o cenných papírech je rozdělen do šesti částí, ovšem část 3., 4. a 5. byly zrušeny zákonem č. 257/2004 Sb., a nyní obsahuje již jen úpravu soustavy cenných papírů, základních pojmů používaných v souvislosti s cennými papíry a smluv o cenných papírech. Je zde obsažena obecná úprava všech druhů cenných papírů. Zákon o cenných papírech je *lex generalis* vůči zákonům, které upravují již jednotlivé druhy cenných papírů.

Zejména pro právní úpravu úplatných smluv o cenných papírech je důležitým obecným právním předpisem obchodní zákoník, jehož ustanovení se pro tyto smlouvy použijí subsidiárně v případě, že je zákon o cenných papírech neupravuje odlišným způsobem. Zákon o cenných papírech je v tomto případě *lex specialis* vůči obchodnímu zákoníku. Jak již bylo nastíněno výše, obchodní zákoník má v některých případech rovněž postavení předpisu zvláštního vůči zákonu o cenných papírech (např. úprava akcií, úprava podniku).

Dalším obecným pramenem je bezesporu i občanský zákoník se statutem

¹⁶ pro podrobnější objasnění problematiky viz Dědič, J.: *Dva zákony o cenných papírech*, in: Obchodní právo, 01/1993, str. 9 a násl.

obecného soukromoprávního předpisu. Je v něm zahrnuta právní úprava bezúplatných smluv o cenných papírech, mezi které se řadí např. smlouva příkazní.

Posledním z obecných právních předpisů je občanský soudní řád s obecnou úpravou procesu vymáhání práv z cenných papírů a umořování listin.

3.2. Zvláštní prameny právní úpravy cenných papírů

Zvláštními prameny jsou zásadně právní předpisy upravující jednotlivé reziduální druhy cenných papírů, které nepokrývá právní úprava obsažená v obecných právních předpisech.

Do této skupiny patří zejm. zákon o dluhopisech, zákon směnečný a šekový či devizový zákon.

3.3. Prameny směnečného práva; vztah právní úpravy směnek k právní úpravě cenných papírů

Zákon směnečný a šekový je v českém právním řádu základním právním předpisem upravujícím problematiku směnek a šeků. Zvláštností uvedeného zákona je, že upravuje dva samostatné druhy cenných papírů, tj. směnku i šek.

S ohledem na název této diplomové práce se v následujícím výkladu zaměřím toliko na směnku a směnečné právo.

Z hlediska právní úpravy směnky je zákon směnečný a šekový považován za lex specialis ve vztahu k ostatním právním předpisům (v některých případech však může mít postavení lex generalis, např. na něj odkazuje § 543 ObčZ). I přes celkem podrobnou úpravu značné části směnečné problematiky je v určitých případech nevyhnutné vymezit obecný předpis, který se použije pro škálu situací tímto zákonem neupravených. Těmito právními předpisy jsou občanský zákoník a obchodní zákoník, pokud se jedná o relativní obchodní závazkové vztahy (Pod ustanovení § 261 odst. 1 ObchZ lze subsumovat i směnky, rovněž vztah mezi směnečným věřitelem a dlužníkem patří mezi závazkové právní vztahy. Nutno však upřesnit, že je závazkovým vztahem

sui generis.). Stěžejní je přitom posouzení povahy konkrétního právního vztahu pro určení, jestli se v daném případě aplikuje zákoník občanský nebo obchodní. Úloha je to častokrát velmi složitá a v zájmu zachování jednotného režimu práv a povinností ze směnky je potřebné určit směnečným závazkovým vztahům společného jmenovatele, kterým je občanský zákoník. Směnečné závazky budou ve svém základu považované za vztahy občanskoprávní a na otázky neřešené v zákoně směnečném a šekovém se bude aplikovat občanský zákoník.¹⁷

Vzhledem k tomu, že směnka je podle ustanovení § 1 odst. 1 CenP jedním z druhů cenných papírů, podléhá úpravě tohoto zákona. Ve vztahu k zákonu o cenných papírech má zákon směnečný a šekový charakter speciálního právního předpisu, použije se tedy přednostně. Po přijetí zákona o cenných papírech se vynořovaly protichůdné odpovědi na otázku, jestli ingeruje do směnečněprávní úpravy nebo ji ponechává nedotčenou.¹⁸

Ustanovení zákona směnečného a šekového jsou ustanoveními kogentními. Kogentnost sice není v zákoně nikde explicitně uvedena, lze na ni však usuzovat vzhledem k předmětu jeho úpravy a celkovému charakteru zákona. Zákonná úprava směnek je přísně závazná a formální. Odchytky od ní jsou přípustné pouze v případech, kdy to sama připouští.¹⁹ Uvedené tvrzení by mohlo zdánlivě popírat znění ustanovení čl. I § 37 odst. 4 ZSS, interpretujeme-li jej za pomoci gramatické výkladové metody. V souladu s výše uvedeným je však úvaha ubírající se cestou dispozitivnosti norem směnečného práva neakceptovatelná.

Systematicky je zákon směnečný a šekový rozdělený na tři články. Pro úpravu směnky vlastní i cizí je stěžejní článek I., článek III. potom upravuje některé společné otázky týkající se směnek i šeků.

Zákon směnečný a šekový lze považovat za předpis vyznačující se vysokou kvalitou a jeho stabilitu dokládá fakt, že byl dosud novelizován pouze dvakrát a to zákonem č. 29/2000 Sb., o poštovních službách, a zákonem č. 182/2006, insolvenční zákon, ve znění pozdějších předpisů (novelizoval pouze právo směnečné).

¹⁷ k tomu srovnej Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 18

¹⁸ k názoru, že přijetím zákona o cenných papírech se nepřímou novelizoval i zákon směnečných a šekový viz blíže Chalupa, R.: *Směnečné právo a jeho zamýšlená novelizace*, in: Právní rádce, 08/2002, str. 36, opačně viz Kovařík, Z.: *O možných změnách ve směnečném a šekovém právu*, in: Právní rádce, 02/2003, str. 32 a násl.

¹⁹ viz Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 16

4. Historický vývoj cenných papírů

Cenné papíry, jakožto významné právní instrumenty, jsou provázeny staletým historickým vývojem. Stanovení počátku jejich vývoje ovšem není jednoznačné. Někteří autoři ho spatřují v období vlády Alexandra Velikého Makedónského (4. st. př. n. l.), jiní zase v asyrsko-egyptském či babylonském období, kdy někteří dlužníci vystavovali věřitelům dlužní listy (resp. jiným způsobem uznávali svůj závazek vůči věřiteli), na které se pohlíží jako na první listiny podobné cenným papírům.²⁰ Doklad o počátku vývoje cenných papírů na našem území nalezneme například v Knize Drnovské a v Knize Tovačovské.

Římské právo, vyznačující se vysoce formální úpravou právních institutů, působilo na vývoj cenných papírů (paradoxně) spíše negativně. Ve starověkém Římě panovala přísná zásada římského závazkového práva stanovující, že pro platné uzavření smlouvy museli být její kontrahenti individuálně určeni, tj. neplatnost smlouvy způsobilo její uzavření s osobou neurčitou nebo ve prospěch třetí osoby. Vyplyvá z toho, že zde nebyly podmínky pro uplatnění doložky na doručitele a doložky na řad, které by byly v rozporu s tímto principem. Nicméně nacházíme i zde předchůdce cenného papíru, kterým byly poukázky vydávané římským císařem ztělesňující subjektivní právo jejich majitele na různé druhy komodit nebo na účast na divadelních představeních.

Příznivým obdobím pro rozvoj rozličných druhů listin, do kterých bylo vtěleno určité subjektivní právo, byl středověk. Významným a často používaným druhem těchto listin byly zejména úvěrové listy. Jejich podstatou bylo, že dlužník- často to byl příslušník šlechtického stavu- rozložil potřebnou peněžní sumu na menší částky, které následně formou úvěrů získával od svých poddaných i bankéřů. Povinností dlužníka bylo splatit úvěry ve stanovené lhůtě. Věřitelé měli do vrácení půjčených peněžních prostředků právo na výplatu pravidelného úroku ze strany dlužníka. Úvěrový list mohl věřitel převést, a to i za úplatu, na třetí osobu, jíž zůstala zachována veškerá práva

²⁰ srov. Kotásek, J. Pihera, V., Pokorná, J., Raban, P., Vitek, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 4

původního věřitele. Vyplývá z toho, že věřitelé z těchto listin nebyli předem pojmenováni.²¹

Význam cenných papírů ve společnosti se zvyšoval v období rozvoje průmyslu a obchodu. Dosavadní způsoby k uspokojování poptávky po kapitálu již nebyly dostačující a bylo nutné rozšířit jejich škálu, kupříkladu vydáváním státních dluhopisů či akcií kapitálových společností.

Z historického pohledu je novým a dosti podstatným posunem ve vývoji práva cenných papírů jejich dematerializace. Zjednodušeně bychom mohli říct, že se jedná o odstranění listiny, do které je vtěleno určité subjektivní majetkové právo. Listina, představující zhmotnění tohoto práva, byla dlouhou dobu neopominutelným znakem cenného papíru. Dematerializace cenného papíru se ovšem ukázala jako vhodný způsob řešení situací, kdy se listina dostala z dispozice oprávněného majitele zničením, ztrátou nebo odcizením. Její praktický význam spočíval ve zjednodušení převodu cenného papíru na třetí osobu, tj. dalšího oprávněného majitele. K převodu již nebyla nutná tradice, ale stačila změna zápisu v evidenci týkající se převáděného cenného papíru, kterou učinil schovatel daného cenného papíru. Majitel cenného papíru dostal pouze výpis z evidence schovatele a nemusel mít hmotný substrát fyzicky u sebe, aby s ním mohl disponovat.

Pro vývoj práva cenných papírů jsou důležité dva mezníky:²²

- 1) Vyčlenění obchodních zvyklostí z obecných (závazkových) právních vztahů.

Charakteristickým pro tento vývojový mezník byla materializace dotčeného právního vztahu způsobená rostoucím významem listiny, která byla původně pouhým důkazem o existenci určitého právního vztahu. Listina byla nevyhnutná pro vznik, výkon a zánik příslušného právního vztahu a získala tak kromě původního formálně právního významu i význam hmotněprávní.

- 2) Postupný vývin jednotlivých druhů listin.

Celý proces byl ovlivněn potřebami obchodování a hospodářským účelem, kterému měla ta která listina sloužit. Neexistovala jednotná právní pravidla pro všechny druhy listin, nýbrž se vyznačovala společnou vlastností, kterou bylo těsné sepětí určitého subjektivního majetkového práva s danou listinou. Tím se

²¹ k historickému vývoji cenných papírů blíže viz Kotásek, J. Pihera, V., Pokorná, J., Raban, P., Vítek, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 6

²² viz tamtéž, s. 10

vyčlenila specifická skupina listin označená jako cenné papíry.

4.1. Historický vývoj směnky

Směnky jsou považovány za první cenné papíry v pravém slova smyslu.²³ V polovině 12. stol. již existovala listina mající znaky směnky s názvem cambium.

Počátky formování směnky lze zasadit do období křižáckých výprav a lokalizovat zejm. do italských měst (Benátky, severoitalská a toskánská města). Právě aktivity obchodníků v italských městech mezi nimi nastolily potřebu vytvoření nástroje, ve kterém by byly vtěleny jejich pohledávky a které by jim umožnily disponovat s nimi i na velké vzdálenosti. Tím následně zmizela i potřeba nakládat přímo s drahými kovy.

Za původem starší je převážně považována směnka vlastní vystavovaná finančními podnikateli přezdívanými kampsori. Směnka vlastní odpovídala již tehdy dnešnímu pojetí, když představovala písemný abstraktní příslib vystavovatele zaplatit určitou peněžitou sumu.²⁴

U cizí směnky stála na jejím počátku platební poukázka vydávaná remitentovi kampsorem. Nejdřív měla podobu dopisu s výzvou obchodnímu partnerovi kampsora, aby vyplatil remitentovi určenou peněžní částku. Uvedený postup sloužil pro usnadnění průběhu výplaty směnky remitentovi, když upřesňoval platební podmínky. Postupem času získala platební poukázka podobu samostatného závazku a počátkem 13. stol. byla uznána jako skutečná směnka. V základních znacích směnky byl její vývoj ukončen v 17. stol.

Pramenem právní úpravy směnky bylo zpočátku jen obyčejové právo s omezenou místní působností. Nepokrývalo obecně všechny směnky a jeho platnost byla omezena vždy na určité místo (různé jen lokálně platné normy).

První pokusy o převedení směnečných zvyklostí do písemné formy lze spatřovat v sepisování směnečných řádů ve 14. stol. Směnečné právo se zpočátku, vzhledem k nejednotnosti jeho úpravy v jednotlivých státech, vyznačovalo značnou diferenciací a

²³ viz Kotásek, J. Pihera, V., Pokorná, J., Raban, P., Vítek, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 7

²⁴ podrobněji srovnej Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 1

roztříštěností. Postupem času se vývoj směnečného práva zkoncentroval do tří základních systémů:²⁵

- a) směnečné právo francouzské, jehož základem byl Code de commerce,
- b) aglosaské směnečné právo, jehož základem byla kodifikace obyčejového směnečného práva v Anglii s názvem Bills of Exchange Act,
- c) rakousko - německé směnečné právo zahrnující oblasti střední Evropy, Skandinávie, východní Evropy, větší části Balkánu a Rusko, kde se směnečné právo unifikovalo ve Směnečném řádu přijatém v roce 1847 na konferenci v Lipsku.

Mezi lety 1910 až 1912 došlo na konferenci v Haagu ke sladění rakousko-německého a francouzského práva, čímž byla dosažena shoda ohledně úpravy směnečného práva v kontinentálním právním systému. Základem pro národní úpravy směnečného práva se měl stát přijatý Jednotný směnečný řád. Reformě vzešlé z haagské konference ovšem zkřížil cestu první celosvětový vojenský konflikt a proto nemohla být úspěšně dovršena.

Za významnou z hlediska unifikace směnečného práva lze označit ženevskou konferenci, která se konala v roce 1930. Byly zde přijaty následující tři úmluvy: Úmluva o jednotném zákonu směnečném, jejíž přílohou byl přímo text Jednotného zákona směnečného, dále Úmluva o střetech zákonů zahrnující kolizní normy směnečného práva a Úmluva o směnečných poplatcích. Ženevské směnečné právo se rozšířilo v globálním měřítku a dokonce i nesignatářské státy ho fakticky převzaly do svých národních směnečných úprav. Vně stojí jen anglosaský právní systém s odlišným pojetím směnky a její odchylnou právní úpravou. Na margo k těmto úmluvám uvádím, že Česká republika je dosud neratifikovala, i když české směnečné právo plně vychází z ženevského směnečného práva.

5. Obsahové a formální náležitosti cenných papírů

Cenné papíry, jako zvláštní druh majetkové hodnoty, musí splňovat určité náležitosti co do svého obsahu i formy.

²⁵ k tomu viz Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 4

Prostřednictvím formálních náležitostí cenných papírů je určeno, jakým způsobem musí být na listině zachycen písemný projev vůle. Zákonou úpravu formy písemného projevu vůle nalezneme v občanském zákoníku v ustanoveních o písemných právních úkonech, který se použije subsidiárně vzhledem k tomu, že v zákoně o cenných papírech obecná úprava formy písemného projevu vůle chybí. Zachytit písemný projev vůle na listinu lze jak vlastnoručně, tak i různými technickými prostředky jako např. stroj, počítač. To však neplatí o podpisu emitenta, který je zásadně vždy vlastnoruční.

Obsahové náležitosti cenných papírů rovněž nejsou obecně upraveny v zákoně o cenných papírech. Ustanovení § 4 odst. 1 CenP pouze odkazuje na úpravu těchto náležitostí zákonem nebo jiným právním předpisem.²⁶ Odst. 2 téhož ustanovení podává negativní výčet náležitostí zaknihovaných cenných papírů, mezi které patří číselné označení zaknihovaného cenného papíru, podpisy a jejich otisky a údaje o povolení příslušného státního orgánu. Číselné označení je však obligatorní náležitostí i zaknihovaného cenného papíru v případě, kdy je podle zákona nutné rozlišit jednotlivé zaknihované cenné papíry. Pro tento účel ho z podnětu jejich emitenta přiděluje osoba vedoucí jejich evidenci.

Z výše uvedeného vyplývá, že obsahové náležitosti jednotlivých druhů cenných papírů jsou vymezeny ve vlastních speciálních zákonných úpravách.

5.1. Umořování listinných cenných papírů

S listinnými cennými papíry, které zhmotňují nějaké subjektivní právo, je spojováno nebezpečí jejich ztráty, zničení nebo odcizení. Uvedené situace si lze jen stěží představit u cenných papírů zaknihovaných, kde je listina nahrazena zápisem v zákonem stanovené evidenci, a pro existenci cenného papíru tudíž již není nevyhnutelná.

Aby mohlo být právo z listinného cenného papíru vykonáno, je bezesporu potřebné jeho předložení. Z tohoto důvodu vyvstala potřeba najít řešení výše uvedených situací. Při jeho hledání bylo nutné brát do úvahy i případy, kdy se ztráta nebo zničení

²⁶ Kupříkladu obsahové náležitosti akcií jsou zakotveny v ustanovení §155 ObchZ

pouze fingovaly a oprávněný majitel chtěl tímto jednáním získat nárok na plnění z dalšího cenného papíru vydaného jako náhrada za předstíraně ztracený, či fingovaný cenný papír.

Jako vhodné se ukázalo řešení v podobě zakotvení právního institutu umoření listin. Jeho cílem je nahradit umořenou listinu do doby, než osoba zavázaná z cenného papíru za ni oprávněnému vydá náhradní listinu, a bude ověřeno, zda listina byla skutečně ztracena nebo zničena.²⁷

Umořit listinný cenný papír lze ve zvláštním umořovacím řízení, které je upraveno v ustanovení § 185i OSŘ. Podle tohoto ustanovení mohou podléhat umoření zásadně veškeré ztracené nebo zničené listiny vtělující nějaké právo, které může být vykonáno jediné jejich předložením osobě z listiny zavázané, zejm. se tedy jedná o cenné papíry. Z umořovacího řízení jsou ex lege vyňaty kupóny, investiční kupóny a listiny umořované jejich výstavcem. Pod dikci tohoto ustanovení lze subsumovat i směnky, když ustanovení čl. I § 90 odst. 1 ZSŠ stanoví, že za umořené lze prohlásit ztracené nebo zničené směnky.

Řízení se zahajuje na návrh. Oprávněným k podání návrhu na umoření listiny je každý, kdo má právní zájem na umoření daného cenného papíru. Soud rozhoduje v řízení formou usnesení bez nařízení jednání. Usnesení se doručuje do vlastních rukou. Po projednání podaného návrhu přichází v úvahu dvojí způsob rozhodnutí. Pokud soud v průběhu řízení dospěje ke zjištění, že listina navržená k umoření nebyla vydána/vystavena, ztracena ani zničena, návrh zamítne. V opačném případě vydá soud usnesení, ve kterém vyzve držitele dané listiny, aby se ve lhůtě jednoho roku od jeho vydání u tohoto soudu přihlásil, a buď předložil listinu, nebo podal námitky proti návrhu. (Specifikem umořování směnky je zkrácená dvouměsíční lhůta a soudní zákaz placení podle umořované směnky. Počátek běhu lhůty se diferencuje podle splatnosti směnky. U nesplatné směnky běží lhůta od prvního dne její splatnosti a u splatné směnky ode dne vyvěšení usnesení na úřední desce soudu. Zpřístupnění usnesení co nejširšímu okruhu veřejnosti je zajištěno jeho vyvěšením na úřední desce soudu. Tímto postupem by se měla zvýšit i pravděpodobnost, že skutečný držitel listiny se o zahájeném umořovacím řízení dozví.

²⁷ viz Kotásek, J. Pihera, V., Pokorná, J., Raban, P., Vítek, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 29

V řízení, kde je umořována směnka, může návrhováte, který doloží usnesení, podat žádost o zaplacení směnky za podmínky, že složí přiměřenou jistotu. Pokud tak neučiní, může se ještě žalobou domáhat složení dlužného směnečného peníze do soudní úschovy.

Po uplynutí jednoleté lhůty, resp. dvouměsíční lhůty u směnky, je nutné podat další návrh, aby soud prohlásil usnesením listinu za umořenou. To ovšem za předpokladu, že do té doby nedošlo k zamítnutí návrhu z důvodu neprokázání zničení nebo ztráty listiny a důvodných námitek držitele listiny. Jinak soud řízení zastaví.

Usnesení o umoření listiny slouží jako náhrada za umořenou listinu do té doby, než osoba, která je podle listiny povinna plnit, nevydá oprávněnému listinu náhradní.

6. Podoba cenných papírů

Cenné papíry mohou existovat ve dvojí podobě jako:

- a) listinné cenné papíry,
- b) zaknihované cenné papíry.

Základní podobou cenného papíru je podoba listinná. Ostatně pro existenci cenného papíru byla listina, jakožto hmotný nosič pevně zachycující práva vtělená do cenného papíru, původně *conditio sine qua non*. Obecně platí, že v listinné podobě mohou být vydány zásadně veškeré cenné papíry, kromě případů stanovených zvláštními právními předpisy.

Jak narůstal počet cenných papírů a vyvíjely se jejich jednotlivé druhy, měla listina, jako dosud neopominutelný znak cenného papíru, spíše negativní dopady jak na nakládání s cennými papíry, tak i na zajištění jejich bezpečnosti. Majitel velkého počtu kusů cenných papírů musel mít k dispozici značné finanční prostředky, aby zajistil adekvátní prevenci před jejich odcizením, či zničením. Rovněž nakládání s tak velkým počtem cenných papírů bylo obtížné. Nastíněná situace byla impulsem pro vznik další podoby cenných papírů, tzv. zaknihovaných cenných papírů. Na jejich počátku bylo potvrzení vydávané schovatelem cenných papírů, nějakou třetí osobou, sloužící v podstatě jako doklad o existenci uložených cenných papírů. Vývoj inklinující postupně k dematerializaci cenných papírů nestagnoval, důkazem čehož je později

umožněný převod uschovaných cenných papírů pouhým zápisem změny, kterou schovatel vyznačil ve své evidenci u převáděných cenných papírů. To znamená, že majitel cenných papírů s nimi nemusel přímo manipulovat, pokud je chtěl převést na další osobu. Postupem času se odbourala nevyhnutelnost reálné existence listiny, jako hmotného substrátu, a počala se vést jen evidence o právech spojených s cenným papírem, do které se zaznamenávaly i eventuální změny prováděné u evidovaných cenných papírů. Cenný papír již nadále nemusel fyzicky existovat. V této fázi mluvíme o plném zaknihování cenného papíru. I přes odstranění listiny, historicky pojímané jako substanciální znak cenného papíru, se stále bezesporu jedná o cenný papír.

V českém právním řádu jsou zaknihované cenné papíry legálně zakotveny v ustanovení § 91 zákona č. 256/2004 Sb., zákon o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o podnikání na kapitálovém trhu“ nebo „ZPKT“ podle kontextu), který stanoví možnost nahrazení zastupitelných listinných cenných papírů zápisem do centrální evidence cenných papírů, do samostatné evidence (u cenných papírů kolektivního investování) nebo do evidence České národní banky podle zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů. České právo tedy připouští existenci obou podob cenných papírů, přičemž zaknihované cenné papíry jsou koncipovány jako výjimka z obecného pravidla listinných cenných papírů.²⁸ V souladu se zákonem o podnikání na kapitálovém trhu lze provést i přeměnu podoby cenného papíru, a to obousměrně, tedy zaknihovaný cenný papír lze přeměnit na listinný a obráceně. Pořád se však jedná o ten samý cenný papír, pouze dochází ke změně jeho podoby. Evidence zaknihovaných cenných papírů je od července 2010 svěřena společnosti Centrální depozitář cenných papírů, a.s..

V právních řádech některých států je stále umožněna souběžná existence cenných papírů jak v listinné, tak v zaknihované podobě.

6.1. Podoba směnky

Co se týče podoby směnky, může být vydána pouze jako listinný cenný papír. U směnky cizí to vyplývá z ustanovení čl. I § 1 bod 1. ZSŠ a u směnky vlastní

²⁸ viz Kotásek, J. Pihera, V., Pokorná, J., Raban, P., Vítek, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 24

z identického znění ustanovení čl. I § 75 bod 1. ZSŠ. V souladu s těmito ustanoveními je listina esenciální podmínkou platného zřízení směnečného závazku, tudíž je u tohoto druhu cenných papírů vyloučena dematerializace.

Pojem listina lze definovat jako písemně zřízený závazek mající určitou formu, který musí být podepsán osobou, která jej zakládá.²⁹ Aby byla dodržena forma listiny, lze použít jakýkoliv hmotný substrát, který je schopný zachytit obsah směnečného závazkového vztahu. Nemusí se tedy jednat jen o papír, jak je běžně zvykem. Směnka by byla platná, i kdyby byla napsána např. na pergamenovém papíru nebo na dřevené deštičce.

U směnky se jedná o skripturní závazkový vztah. I když podle ustanovení § 40 odst. 4 ObčZ je písemná forma zachována i u dálkopisu, telegrafu a faxu, nelze těmito způsoby směnku platně vystavit. Forma listiny je ostatně explicitně vyjádřena i ve výše uvedených ustanoveních zákona směnečného a šekového.

7. Formy cenných papírů

Forma, ve které je cenný papír vydán, je jedním z kritérií, podle kterého lze cenné papíry členit.

Zákon o cenných papírech podává v ustanovení § 3 odst. 1 taxativní výčet forem cenných papírů, podle kterého rozlišujeme cenné papíry na doručitele, cenné papíry na řad a cenné papíry na jméno. Určitý druh cenného papíru může být emitován i pouze v jedné z těchto forem, pokud tak stanoví právní předpis se silou zákona (zákon o cenných papírech nebo zvláštní zákony).

Východiskem tohoto způsobu třídění cenných papírů je označení, resp. neoznačení osoby majitele cenného papíru v textu listiny a modus převodu cenného papíru z původního majitele na dalšího nabyvatele.

Formy platí jak pro listinné cenné papíry, tak i pro zaknihované cenné papíry. Nuance jednotlivých forem zaknihovaných cenných papírů spočívá v tom, jestli z cenného papíru lze poznat, kdo je jeho majitelem. U listinných cenných papírů

²⁹ srovnej Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 21

přístupuje k této odlišnosti rozdílný způsob převodu typický pro tu kterou formu.³⁰ Společným rysem pro obě podoby cenných papírů je možnost vyloučení jejich převoditelnosti. Vyloučit, a tedy i omezit převoditelnost lze toliko u cenných papírů na jméno. Pouze omezení je přípustné u cenných papírů na řad. Nejpřísnější režim ve smyslu zásahů do převoditelnosti platí u cenných papírů na doručitele, které jsou neomezeně převoditelné.

V některých právních předpisech³¹ lze se setkat i s odlišným označením ve smyslu formy cenného papíru, přičemž se nejedná o rozšíření výčtu, který je - jak výše uvedeno - uzavřený. V zájmu odstranění výkladových komplikací, obsahují odst. 2 a 3 shora uvedeného ustanovení interpretační vodítka. Na cenný papír, který je právním předpisem označen jako cenný papír na majitele, se vztahují ustanovení zákona o cenných papírech upravující cenné papíry na doručitele. Pokud právní předpis označuje cenný papír jako cenný papír na jméno a současně umožňuje jeho převod rubopisem, budou se naň vztahovat ustanovení zákona o cenných papírech upravující cenné papíry na řad.

7.1. Cenné papíry na doručitele

Cenný papír vydaný v této formě se od ostatních dvou forem odlišuje tím, že z něho nezjistíme jméno majitele cenného papíru. Oprávnění k uplatnění práva plynoucího z cenného papíru má osoba, která drží listinu toto právo zhmotňující. Předloží-li tuto listinu (cenný papír) osobě z cenného papíru zavázané a ta dostojí své povinnosti poskytnout plnění, jehož předmět je zachycen v listině, dochází k soluci (závazek povinného zaniká). Podmínkou je kromě výše uvedeného i dobrá víra povinného o tom, že osobě, která listinu předložila, skutečně svědčí právo s listinou spojené (je oprávněným z cenného papíru). V opačném případě jeho povinnost poskytnout plnění v souladu s obsahem cenného papíru trvá i nadále.

Cenné papíry na doručitele jsou převoditelné pouhou tradicí, kterou se rozumí předání cenného papíru - listiny jeho nabyvateli. Forma na doručitele je jedinou

³⁰ Zaknihované cenné papíry mají pouze jeden způsob převodu - provedení registrace u centrálního depozitáře.

³¹ viz např. úpravu „formy“ akcie v § 156 ObchZ

přípustnou pro emisi kupónů, poukázek na akcie a opčních listů.

7.2. Cenné papíry na řad (ordrepapíry)

Podstatnou náležitostí cenného papíru vydaného na řad je pojmání jména osoby oprávněné z cenného papíru do textu listiny. Je uvedena jako ten, na jehož jméno (řad) byla listina vydána nebo jako ten, jemuž svědčí nepřetržitá řada indosamentů (u změny majitele cenného papíru jeho přechodem stanoví zákon jinak).³²

Uvnitř formy cenných papírů na řad rozlišujeme dvě podskupiny, kterými jsou zákonné ordrepapíry a ostatní ordrepapíry. V zákonném ordrepapíru chybí doložka na řad v textu listiny. I přes její absenci ho lze indosovat a je v něm pořád uvedeno jméno majitele cenného papíru. Řadí se sem i směnky. V úvahu přichází i jeho změna na cenný papír na jméno vyloučením převodu rubopisem doložkou „nikoli na řad“.

Cenné papíry na řad lze převádět rubopisem, neboli indosovat. Bývalý majitel cenného papíru do svého prohlášení na rubu listiny napíše jméno osoby, na jejíž řad cenný papír převádí a která se tímto stává jeho novým majitelem. K úplnosti převodu musí přistoupit ještě tradice, tj. předání cenného papíru jeho novému nabyvateli.

V této formě lze zásadně emitovat všechny druhy cenných papírů. Výjimky tvoří kupóny, poukázky na akcie, opční listy a investiční kupóny.

7.3. Cenné papíry na jméno

Společným znakem s cennými papíry na řad je označení osoby oprávněné z cenného papíru v textu listiny. Právo z cenného papíru může vůči osobě z něj zavázané uplatnit buď ten, jehož jméno je uvedeno na listině, nebo ten, kdo se jako nový majitel prokáže současně cenným papírem i dohodou o cesi.

Převádět cenné papíry na jméno lze pouze cesí podle příslušných ustanovení § 524 an. ObčZ. K tomu, aby byl převod úspěšně dokončen, je kromě uvedené písemné

³² viz Kotásek, J. Pihera, V., Pokorná, J., Raban, P., Vítek, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 56

smlouvy o postoupení pohledávky nevyhnutné i předání cenného papíru jeho novému majiteli.

S výhradou kupónů, poukázek na akcie a opčních listů lze ve formě na jméno emitovat všechny druhy cenných papírů.

7.4. Formy směnky

Směnku lze vystavit ve formě na řad a na jméno. Z ustanovení čl. I § 11 odst. 1 ZSŠ vyplývá, že do textu směnky nemusí být zahrnuta doložka na řad pro umožnění jejího převodu rubopisem. Tímto ustanovením je směnka přímo ze zákona cenným papírem na řad. Formu cenného papíru na jméno získá pouze v tom případě, pokud ji výstavce opatřil doložkou „nikoli na řad“ nebo jinou doložkou se stejným významem.

Vyloučení formy na doručitele lze dovodit u směnky cizí z ustanovení čl. I § 1 bodu 6 ZSŠ a u směnky vlastní z ustanovení čl. I § 75 bodu 5 ZSŠ. U obou druhů směnek musí být totiž uvedeno jméno osoby, které nebo na jejíž řad má být placeno.

8. Druhy cenných papírů

Hlediskem pro rozřazení cenných papírů mezi jejich jednotlivé druhy je povaha práva inkorporovaného v cenném papíru. Právě ta určuje, jestli bude daný cenný papír patřit do kategorie cenných papírů věcně právních, obligačních (tzv. skripturní obligace) nebo podílnických.

Věcně právní cenné papíry mají v sobě obsaženo věcné právo, kterým je právo vlastnické a někdy i zástavní. Takovými cennými papíry jsou např. skladištní listy.

Subjektivní závazkové právo je spojeno s obligačními cennými papíry, které se dále člení podle druhu předmětu plnění, který je oprávněn požadovat majitel cenného papíru a to na cenné papíry na peněžité plnění, cenné papíry na zboží a cenné papíry na jiné plnění, do kterých je vtěleno právo na výměnu za jiný cenný papír nebo právo na jiné plnění. Jako příklady lze uvést investiční kupóny, vyměnitelné dluhopisy, opční listy a poukázky na akcie.

Podílnické cenné papíry mají v sobě obsaženo právo na účast na podnikání nebo na majetku. Lze sem řadit akcie, zatímní listy, podílové listy.³³

Za současné platné a účinné právní úpravy je v některých případech složité posoudit, zda se u konkrétní listiny, nezařazené v demonstrativním výčtu ustanovení § 1 odst. 1 CenP, jedná o další druh cenného papíru nebo pouze o listinu bez právního významu. Tento problém vyvstal po 12. 7. 2002, kdy nabyla účinnosti novela zákona o cenných papírech č. 308/2002 Sb., která svým čl. IV zrušila část výše uvedeného ustanovení, které znělo následovně: „a jiné listiny, které jsou za cenné papíry prohlášeny zvláštními právními předpisy.“ Do té doby tedy existoval numerus clausus druhů cenných papírů, když vedle druhů uvedených v ustanovení § 1 odst. 1 CenP měly charakter cenných papírů pouze listiny prohlášené za cenné papíry zvláštními právními předpisy.

V současnosti není pochyb o tom, že za cenné papíry jsou považovány akcie, zatímní listy, poukázky na akcie, podílové listy, dluhopisy, investiční kupóny, kupóny, opční listy, směnky, šeky, náložné listy, skladištní listy a zemědělské skladní listy. Pokud by nějaká další listina naplňovala atributy cenného papíru tak, jak jsou vymezeny právní naukou, jednalo by se o další druh cenného papíru a vztahovaly by se na něj ustanovení zákona o cenných papírech. S výjimkou kupónů neupravuje zákon o cenných papírech jejich jednotlivé druhy, které jsou předmětem úpravy zvláštních zákonů.

Domnívám se, že úmyslem zákonodárce nebylo nastolení právní nejistoty, co se týče druhů cenných papírů. Jen stěží by totiž zvláštní právní předpisy mohly za cenné papíry prohlásit beze zbytku všechny listiny mající znaky charakteristické pro cenný papír. Trvání předchozího právního stavu by postupem času způsobilo výrazný nárůst právních úprav/nápor na legislativní činnost. Právo cenných papírů se neustále vyvíjí a přizpůsobuje potřebám aktuálního stupně společenského vývoje a nelze předem vyloučit, že se stávající počet druhů cenných papírů v budoucnu rozšíří.

8.1. Druhy směnek

³³ srovnej Dědič, J. a kol. *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. 1. vydání. Praha: PROSPEKTRUM spol. s r.o., 2000, s. 46, s. 47

Česká směnečná úprava rozlišuje dva druhy směnek:

- 1) směnku vlastní (viz část druhá, podkapitola 5)
- 2) směnku cizí (viz část druhá, podkapitola 4).

Část druhá: Směnka

1. Pojem směnky

Podobně jako v případě pojmu cenných papírů, postrádáme i u směnky její zákonnou definici. Nepodává ji ani zákon směnečný a šekový ani jiné právní předpisy. Obecné vymezení směnky bylo ponecháno právní nauce, která ji definovala jako cenný papír vydaný v listinné podobě se zákonem předepsaným obsahem, ve kterém jeho výstavce buď sám slibuje, že zaplatí jiné osobě určitou peněžitou částku (směnečný peníz), anebo dává příkaz určité osobě, aby směnečný peníz zaplatila.³⁴

V souladu s ustanovením § 1 odst. 1 CenP je směnka zařazena mezi druhy cenných papírů. Vzhledem k tomu se na ni vztahují znaky společné všem cenným papírům, ke kterým přistupuje i soubor pro ni příznačných znaků. V následujícím výkladu se pokusím o jejich sumarizaci.

Směnka je cenným papírem dokonalým, tzv. skripturou. Pokud chce věřitel ze směnky úspěšně uplatnit u směnečného dlužníka svoji směnečnou pohledávku, musí mu platnou směnku předložit. Směnečný dlužník má následně, po proplacení směnky, právo na její vrácení, což charakterizuje směnku jako cenný papír výkupný, jelikož se tímto způsobem dlužník zprošťuje svého závazku ze směnky.

Povinností směnečného dlužníka je splnění svého závazku vtěleného do směnečné listiny. Tento závazek může znít pouze na peněžité plnění, na zaplacení směnečného peníze. Věcné plnění je v tomto případě vyloučeno. Směnka se proto řadí mezi dlužnické cenné papíry.

Účastníky směnečného závazkového vztahu jsou vždy konkrétně vymezené osoby. Nepřipouští se, aby se výstavce emisí směnky zavázal vůči osobě neznámé, individuálně neurčené.

Ze zákona je směnka cenným papírem na řad. Vyplývá to z ustanovení čl. I § 11 odst. 1 ZSŠ, které stanoví použitelnost převodu rubopisem i na směnky, které byly vystaveny bez doložky na řad. Směnka však může mít i formu cenného papíru na jméno

³⁴ viz např. Kotásek, J., Pihera, V., Pokorná, J., Raban, P., Víték, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 173

a být převoditelná cesí. K tomu je potřebné pojmout do textu směnky tzv. rektadolozku znějící např. „nikoli na řad“, „bez možnosti indosace“, „zakazuje se indosace“.

Závazek inkorporovaný do směnečné listiny je závazkem abstraktním, samostatným a nesporným. Abstraktnost spočívá v tom, že k emisi platné směnky, a tudíž ke vzniku směnečného vztahu, postačí, pokud výstavce dodrží zákonem předepsané náležitosti. V textu směnky nemusí být uvedena kauza. Důvod vedoucí ke vzniku závazku je irelevantní. Z tohoto pohledu se směnečné právo vyznačuje vysokým stupněm formálnosti a striktnosti. Nespornost se u směnky promítá do důkazního břemene na straně směnečného věřitele. K jeho unesení mu stačí pouze dokázat, že právě on je vlastníkem platné předkládané směnky a má tak nárok na směnečný peníz. Postavení směnečného dlužníka je méně výhodné v tom smyslu, že námitky, které by případně vznesl proti uplatňované směnečné pohledávce, musí doložit patřičnými důkazy.

Ohledně umožnitelnosti směnky a vyloučení její dematerializace srov. část první, podkapitoly 5.1. a 6.1. .

2. Účastníci směnečných vztahů

Vystavením směnky vzniká mezi výstavcem (osobou ze směnky zavázanou, dlužníkem) a věřitelem (osobou ze směnky oprávněnou, majitelem směnky) směnečný právní vztah, který je vztahem závazkovým. Jeho obsah, který je tvořen jednotlivými právy a povinnostmi, má dopad jen na jeho konkrétní účastníky a nepůsobí erga omnes. Jako u každého jiného závazkového vztahu, jedním z jeho prvků jsou účastníci směnečných vztahů, kteří vystupují v rozličných úlohách. Někdy může nastat i situace, že jednomu a témuž účastníku směnečného vztahu bude zároveň svěřeno několik úloh.

Pro osoby ze směnky zavázané je relevantní, zda patří mezi dlužníky přímé nebo nepřímé (postihové, regresní). Rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že vůči přímému dlužníkovi může oprávněný ze směnky uplatnit svá práva bezprostředně bez splnění dalších podmínek, tj. pouhým předložením platné směnky.

Postihoví dlužníci naproti tomu slouží jako pojistka pro věřitele ze směnky pro případ, kdy přímý dlužník nedostojí svému směnečnému závazku. Před samotným

uplatněním směnečné pohledávky prostřednictvím tzv. směnečného postihu (podrobněji viz část druhá, podkapitola 7.3) musí věřitel zásadně vyvinout aktivitu v podobě provedení tzv. zachovacích úkonů.

Nejdůležitějšími účastníky směnečných vztahů jsou následující osoby:

Výstavce

Podpis osoby výstavce je jednou z podstatných náležitostí požadovaných zákonem pro platný vznik jak cizí, tak i vlastní směnky. Zjednodušeně lze konstatovat, že bez výstavce není směnky. Vytvoření směnky výstavcem představuje první fázi vedoucí ke vzniku směnečného vztahu. Sám výstavce směnku většinou i uvádí do oběhu emisí, tedy ji odevzdá další osobě, která se následně stane osobou ze směnky oprávněnou.

V minulosti byl pro výstavce užíván pojem „vydavatel směnky (emitent)“. Použití tohoto pojmu jako synonyma nebylo by v současnosti zcela nesprávné, i když ne zcela přesné. Směnka se totiž někdy může dostat do oběhu i bez vědomí výstavce a směnečný závazek může i přesto existovat.³⁵

Jak je již výše uvedeno, je osoba výstavce nevyhnutná pro oba druhy směnky, u nichž se jeho postavení liší v jednom aspektu. Směnka vlastní v sobě zahrnuje platební slib výstavce zaplatit směnečný peníz remitentovi, čímž se výstavce stává přímým směnečným dlužníkem. Naproti tomu u směnky cizí přikazuje výstavce směnečníkovi, aby zaplatil směnečnou sumu. Nepřebírá tedy závazek přímo na sebe, a proto je označován jako dlužník postihový nepřímý. V souladu s čl. I § 9 ZSŠ (objektivně) odpovídá za přijetí a zaplacení směnky. Znamená to, že odpovědnost nastupuje v případě jejího nepřijetí nebo nezaplacení. Prostřednictvím postihu proti výstavci je oprávněnému ze směnky poskytnuta v podstatě náhradní cesta, kterou může své směnečné právo vykonat. Odst. 2 téhož ustanovení zároveň umožňuje výstavci pojmout do textu směnky doložku, kterou se zprostí své odpovědnosti za přijetí. U odpovědnosti za zaplacení je situace opačná a doložka tuto odpovědnost vylučující je ex lege prohlášena za nulitní.

Remitent

Jedná se o osobu, která je prvním věřitelem a po emisi směnky následně i prvním majitelem směnky. Právě v jeho prospěch výstavce směnku zhotovuje, vytváří.

³⁵ k tomu viz Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 60

Jak u směnky vlastní, tak i u směnky cizí je pro jejich platný vznik obligatorní náležitostí uvedení jména toho, komu nebo na jehož řad má být placeno. Vyplývá to z ustanovení čl. I § 1 bodu 3 ZSŠ pro směnku cizí a z ustanovení čl. I § 75 bodu 5 ZSŠ pro směnku vlastní.

Vzhledem k tomu, že směnečný vztah je vztahem závazkovým a výstavce směnky je v postavení ať už přímého nebo nepřímého dlužníka, je remitent mající postavení věřitele ze směnky neopomenutelným účastníkem směnečného vztahu.

Směnečník

Směnečník je dalším nevyhnutelným účastníkem směnečného vztahu, avšak pouze u směnky cizí. Vyplývá to z ustanovení čl. I § 1 bodu 3 ZSŠ, který mezi její podstatní náležitosti zahrnuje rovněž uvedení jména směnečníka, tj. osoby, která má zaplatit směnečnou sumu. Směnka cizí je označována i jako trata a proto je směnečník často nazýván jako trasát.

Je charakterizován jako ten, komu výstavce přikazuje, aby zaplatil směnečnou sumu buď remitentovi anebo dalšímu majiteli směnky, byla-li směnka již převáděna a ten, koho jako směnečníka výstavce označí. Směnečný vztah spadá do sféry soukromého práva a bude na něj tedy dopadat jedna ze zásad občanského práva, podle které nelze jednostranně zavázat třetí osobu k plnění nějaké povinnosti. Pomocí uvedené zásady lze dovodit nezávaznost výstavcova příkazu vůči směnečníkovi. Na druhou stranu si lze jen stěží představit situaci, kdy mezi ním a výstavcem neexistuje žádný vztah, který by byl impulsem pro označení právě té které osoby za směnečníka. Není sice podmínkou, aby o tom tato osoba věděla, dokonce s tím může vyslovit nesouhlas, pak by však její postavení jako účastníka postrádalo logiku. Jestli se vůbec stane osobou směnečně přímo zavázanou, závisí pouze na její vůli směnku přijmout. Do té doby ji netíží žádné povinnosti a nedisponuje ani žádnými právy ze směnečného vztahu.

Příjemce (akceptant)

Je účastníkem směnečného vztahu vyskytující se výhradně u směnky cizí. Postavení příjemce získá směnečník v případě, že směnku akceptuje svým písemným prohlášením o přijetí výstavcova platebního příkazu umístěným v textu směnky. Stává se tak přímým směnečným dlužníkem. Osoba směnečníka a příjemce musí být shodná, jinak by byla akceptace neplatná. Řádně přijmout závazek ze směnky může tedy pouze

směnečník. Oporou tohoto závěru jsou ustanovení čl. I § 21 ZSŠ, kde se uvádí, že směnka může být předložena k přijetí směnečníkovi, a ustanovení čl. I § 28 odst. 1 ZSŠ, ze kterého plyne, že směnečník na sebe teprve akceptací směnky přebírá povinnost zaplatit směnečnou sumu při splatnosti.

Majitel směnky³⁶

Zákon směnečný a šekový používá ve svých ustanoveních pojem majitel směnky bez toho, aby ho předem vymezil. I přes absenci definice nevznikají pochybnosti o tom, že se tím myslí osoba vlastnící směnku na základě jejího řádného nabytí a legitimována k výkonu práv vtělených do směnky. Je směnečným věřitelem majícím pohledávku za směnečným dlužníkem.

Po emisi směnky se jejím prvním majitelem stává remitent. Je prvním, kdo je oprávněn k uplatnění práv ze směnky. U směnky dochází v průběhu její existence k jejímu převodu a tím se jejími majiteli můžou stát i další osoby. U směnek na řad převáděných indosamentem jsou dalšími majiteli indosatáři a u směnek na jméno převáděných cesí jsou jimi postupníci.

Indosant

Pojmem indosant je v ustanovení čl. I § 13 odst. 1 ZSŠ označena osoba, která převádí ordresměnku rubopisem na další osobu (tento nabyvatel směnky je v čl. I § 13 odst. 2 ZSŠ označen jako indosatář). Může jí být pouze stávající majitel směnky, který je z tohoto titulu legitimován k výkonu práv inkorporovaných do směnky.

Indosací směnky se indosant zpravidla dostává do postavení nepřímého směnečného dlužníka, z čehož vyplývá jeho odpovědnost za přijetí a zaplacení směnky zakotvena v ustanovení čl. I § 15 odst. 1 ZSŠ. Ve stejném ustanovení umožňuje zákon směnečný a šekový indosantovi, aby se své odpovědnosti úplně zprostil připsáním doložky znějící např. „bez závazku“, „sine obligo“. V souladu s ustanovením čl. I § 15 odst. 2 ZSŠ může indosant svoji odpovědnost vyloučit i jen vůči dalším eventuálním indosatářům. Jedná se v podstatě o omezení jeho odpovědnosti, když za přijetí a zaplacení směnky odpovídá pouze tomu, na koho on sám směnku rubopisem převedl.

Rukojmí

Specifická povaha směnečného závazkového vztahu se promítá i do institutu směnečného rukojemství upraveného v ustanoveních čl. I § 30 až 32 ZSŠ, který slouží

³⁶ Mezi účastníky s hlavní směnečnou rolí zařazuje majitele směnky Kovařík, Z. in *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2006, s. 63

pouze k zajištění směnečného závazku.

Rukojmí, nazýván též avalem, má status zvláštního ručitele, který přebírá ručitelský- v terminologii zákona směnečného a šekového rukojemský- závazek za konkrétně určenou směnečně již zavázanou osobu.³⁷ Zákon směnečný a šekový pamatuje v ustanovení čl. I § 31 odst. 4 i na situaci, kdy v rukojemském prohlášení udání jejího jména chybí. V takovém případě platí, že se rukojmí zaručil za výstavce směnky.

Postavení avala se bude odvíjet právě od toho účastníka směnečného vztahu, za kterého se na směnce zaručil. Z tohoto hlediska se může stát dlužníkem přímým nebo nepřímým. Okruh osob připadajících v úvahu jako avalisti není nijak omezen a přebrat ručitelský závazek může proto i ten, koho podpis se už na směnce nachází. Jeden rukojmí se může zaručit i za více směnečných dlužníků a více rukojmích se může zaručit byť i za jednoho z nich.

Podmínkou vzniku rukojemského závazku je písemné rukojemské prohlášení na směnce nebo jejím přívěšku obsahující slovní spojení „jako rukojmí“, „per aval“ nebo slova stejného významu, a podpis rukojmího.

Intervenient a honorát³⁸

Směnečná intervence je institutem směnečného práva umožňujícím v případě nouze přijmout nebo zaplatit směnku jinou podpůrnou osobou, kterou může být jakákoliv třetí osoba, směnečník nebo každá osoba, která se již směnečně zavázala, kromě akceptanta, výstavce vlastní směnky a jejich rukojmích. Při dodržení zákonných podmínek lze směnku přijmout nebo zaplatit pro čest kteréhokoli nepřímého regresního dlužníka.

Osoba, která prostřednictvím směnečné intervence z vlastní vůle zakročí ve prospěch určité nepřímo směnečně zavázané osoby, se nazývá intervenient. Nepřímý dlužník, v jehož prospěch intervenient směnku přijme nebo zaplatí, se nazývá honorát (poctěný).

Vzhledem k tomu, že intervenovat lze dvojím způsobem, rozlišujeme příjemce pro čest a plátce pro čest. Dále můžeme intervenienty dělit na volané a nevolané podle toho, jestli je v textu směnky udána nějaká osoba jako tzv. podpůrná adresa, která má v případě nouze, kdy bude nepřímému dlužníku hrozit postih pro nepřijetí nebo

³⁷ srovnej Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 64

³⁸ blíže viz tamtéž, s. 65-66

nezaplacení směnky, intervenovat v jeho prospěch.

Postavení intervenienta se odvíjí od postavení směnečného dlužníka, pro čest kterého přijal nebo zaplatil směnku.

2.1. Směnečná způsobilost

Směnečný vztah, jak již bylo uvedeno výše, je právním vztahem závazkovým, relativním. Jedním z jeho prvků jsou tudíž individuálně určené subjekty disponující právy, resp. mající povinnosti ze směnečného vztahu plynoucí. Právu směnečného věřitele požadovat stanovenou směnečnou sumu koresponduje povinnost směnečného dlužníka toto peněžité plnění poskytnout. Podmínkou pro to, aby určitá osoba vůbec mohla být nositelem těchto práv, resp. se směnečně zavazovat, je její směnečná způsobilost.³⁹ Stejně jako v občanskoprávní úpravě, i tady je diferencována, a to na způsobilost mít směnečná práva a povinnosti, tedy mít právní subjektivitu, a na způsobilost směnečná práva a povinnosti vlastním jednáním založit, tedy mít způsobilost ke směnečně právním úkonům.

Vzhledem k tomu, že způsobilost být nositelem směnečných práv a povinností není speciálně regulována v zákoně směnečném a šekovém, aplikuje se obecná úprava právní subjektivity obsažena v občanském zákoníku. U fyzické osoby vzniká narozením za podmínky, že se narodila živá. Je přiznána i nasciturovi s tím, že počaté dítě se následně musí narodit živé. V opačném případě se osobou v právním smyslu ani nikdy nestalo. Zánik způsobilosti mít práva a povinnosti je spojen s okamžikem smrti člověka, přičemž se má na mysli smrt skutečná. V souladu s čl. 5 Listiny základních práv a svobod se právní subjektivita řadí mezi základní lidská práva a svobody a je zaručena každému bez rozdílu. Není přípustné, aby byla za života člověka jakýmkoli způsobem omezena a tím spíše zrušena.

Právní osobám přiznává občanský zákoník právní status osoby v ustanovení § 18 odst. 1. Pro jeho nabytí má význam okamžik, kterým právní osoba vznikla. Samotnému vzniku zásadně předchází ještě její založení, které se

³⁹ Občanský zákoník přiznává právní subjektivitu a způsobilost k právním úkonům jak osobám fyzickým tak i právníkům. Vzhledem k tomu mohou ve směnečných vztazích jako jejich účastníci vystupovat jak osoby fyzické, tak i právníké. V některých aspektech, uvedených na příslušných místech, se však projevují rozdíly mezi oběma typy subjektů mající svůj původ zřejmě i v právní konstrukci právníků osob jako protipólu k osobám fyzickým, přirozeným.

vznikem nelze ztotožňovat, i když zejména u veřejnoprávních korporací tyto procesy nejsou odděleny a spadají v jedno. Právnícké osoby soukromého práva vznikají pravidelně v den, kdy nabylo právní moci rozhodnutí o jejich zápisu do obchodního nebo jiného zákonem stanoveného rejstříku, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak. Zanikají dnem, ke kterému byl proveden jejich výmaz z příslušného rejstříku.

Co se týče způsobilosti ke směnečně právním úkonům, zákon směnečný a šekový na ni pamatuje ve společných ustanoveních v čl. III § 1, podle kterého se může směnečně zavazovat každá osoba způsobilá se zavazovat vlastními úkony. Jednotnost co do okamžiku, ke kterému tuto druhou stránku směnečné způsobilosti subjekty nabývají v plném rozsahu, je u právníckých osob. Z ustanovení § 19a odst. 2 ObčZ vyplývá, že právnícké osoby zapisované do zákonem stanovené evidence mohou nabývat práva a brát na sebe povinnosti ode dne účinnosti zápisu do této evidence, není-li ve zvláštním právním předpise stanoveno něco jiného. Znamená to, že vznik jejich způsobilosti k právním úkonům a vznik jejich právní subjektivity spadá v jeden okamžik. Na margo této problematiky nutno učinit poznámku, že se jedná o fiktivní, uměle vytvořené osoby, které jsou protipólem přirozených fyzických osob, a proto je třeba věnovat pozornost taky vymezení způsobu, jakým mohou činit právní úkony ony samy. Ustanovení § 20 odst. 1 ObčZ sice stanoví, že právnícká osoba je způsobilá právně jednat i sama svým statutárním orgánem, jeho členy však mohou být výhradně osoby fyzické. Členové statutárního orgánu právnícké osoby jsou ze zákona oprávněni k tomu, aby činily právní úkony ve všech věcech jejím jménem. Mohou se tedy podepisovat i na směnku a samotnou ji tak směnečně zavazovat. Podpis musí obsahovat dvě náležitosti, kterými jsou firma právnícké osoby, resp. jiný její název, a podpis fyzické osoby oprávněné jejím jménem jednat. Pokud by jednající osoba opomněla uvést, za kterou právníckou osobu jedná, mělo by to za následek, že závazek ze směnky přebere na sebe. Občanský a obchodní zákoník počítají ještě s dalšími osobami jednajícími jménem právnícké osoby.

U fyzických osob je nabytí způsobilosti k právním úkonům komplikovanější už i tím, že se tak děje postupně v závislosti na jejich věku a jemu odpovídajícímu rozvoji rozumové a volní vyspělosti. V plném rozsahu vzniká dosažením zletilosti, čímž se rozumí dovršení osmnáctého roku věku nebo uzavření manželství osoby starší šestnácti let a mladší osmnácti let s přivolením soudu. Nezletilé osoby ji mají jen k těm právním

úkonům, ke kterým postačuje stupeň rozvoje jejich rozumové a volní vyspělosti v daném věku. Patrně nelze rozumně očekávat, že tato podmínka bude splněna u úkonů směnečných. Konkrétně v souvislosti s nabytím způsobilosti přebírat na sebe závazky ze směnečných vztahů zastávám Kovaříkův⁴⁰ názor, že nutno trvat právě na dosažení způsobilosti úplné. Pro směnečné úkony je typický vysoký stupeň formálnosti a mnohdy není snadné uvědomit si následky s nimi spojené. Je proto žádoucí, aby osoba, která má úmysl se směnečně zavázat, měla dostatečné poznatky z oblasti směnečného práva. Naproti tomu pro směnečnou způsobilost osoby oprávněné ze směnky stačí, má-li pouze právní subjektivitu, která je vůbec nevyhnutná pro účastenství v právních vztazích. Ve směnečném vztahu vzniká její pohledávka na základě jednostranného bezvadného prohlášení dlužníka a není potřebné, aby k tomu činila další právní úkony.⁴¹ Způsobilost k právním úkonům lze omezit u právnické (tady jen zákonem) i fyzické osoby (soudním rozhodnutím), která jí může být dokonce i zbavena. Soud zbaví fyzickou osobu způsobilosti k právním úkonům v případě, že trpí dlouhodobou duševní poruchou, která jí znemožňuje činit veškeré právní úkony. Je zřejmé, že za tohoto stavu je absolutně vyloučené, aby se taková osoba směnečně zavazovala. Pokud jde o omezení této způsobilosti za okolností uvedených v ustanovení § 10 odst. 2 ObčZ⁴², je v soudním rozhodnutí určena jeho míra. S poukazem na shora zastávaný názor, že pro platný vznik směnečných závazků fyzických osob je nevyhnutná jejich plná způsobilost vlastním jednáním zakládat směnečná práva a povinnosti, se domnívám, že i pouhé rozhodnutí o omezení by jim mělo v první řadě zabránit vstupovat do směnečných vztahů a brát v nich na sebe povinnosti. Je samozřejmé, že omezení neplatí automaticky i na směnečné úkony, pokud to v soudním rozhodnutí není explicitně uvedeno. Beztak by ale výrok soudu neměl být obcházen ve prospěch způsobilosti směnečně se zavazovat.

⁴⁰ blíže viz Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 27, k tomu srovnej Chalupa, R. *Základy směnečného práva*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 131, 133

⁴¹ srovnej Chalupa, R. *Základy směnečného práva*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 133

⁴² Ustanovení § 10 odst. 2 ObčZ zní následovně: Jestliže fyzická osoba pro duševní poruchu, která není jen přechodná, anebo pro nadměrné požívání alkoholických nápojů nebo omamných prostředků či jedů je schopna činit jen některé právní úkony, soud její způsobilost k právním úkonům omezí a rozsah omezení v rozhodnutí určí.

2.2. Vadné podpisy na směnce, směnečná nezpůsobilost a jejich následky

Platnost podpisů na směnce se zkoumá ze dvou hledisek, formálního a materiálního. Nejdříve se ze samotného textu směnky zjišťuje, zda na ní umístěný písemný projev nějaké osoby vizuálně vůbec jako podpis vypadá. Při kladném zhodnocení se usuzuje na formálně platný podpis. Jsou jím proto rovněž podpisy nezpůsobilých osob, nezmocněných zástupců a neexistujících osob, podpisy padělané, učiněné pod pohružkou. Neplatným po formální stránce by ovšem ze zákona byl podpis učiněn křížky nebo jinými znaky, neměl-li by formu notářského zápisu, jak to požaduje ustanovení čl. III § 2 odst. 1 ZSŠ. Formálně by jako platný podpis neobstálo ani pouhé uvedení názvu právnické osoby, pokud by se osoba jednající jejím jménem k němu vlastnoručně nepodepsala.

U formálně platného podpisu se dále zkoumá jeho platnost z hlediska materiálního. Je nezbytné zjistit, zda se jím podepsaná osoba skutečně směnečně zavázala. Postavení směnečného dlužníka nezíská, pokud její podpis nelze shledat materiálně bezvadným. Významným v tomto směru je ustanovení čl. I § 7 ZSŠ, které řeší dopad situace, kdy se na směnce vyskytují podpisy směnečně nezpůsobilých osob, podpisy nepravé, neexistujících osob apod. Za těchto okolností zůstávají závazky ostatních podepsaných osob platné, nedotčené. Z dikce uvedeného ustanovení (gramatickým výkladem) lze dovodit, že směnečné závazky nejsou na sobě navzájem závislé.

Platnou jako cenný papír bude též směnka obsahující všechny zákonem předepsané podstatné náležitosti s jediným výstavcovým podpisem trpícím materiální vadou. Nebude to však výstavce, kdo bude ze směnky či už přímo nebo nepřímo zavázán. Věřitel by svá směnečná práva mohl uplatnit vůči tomu, kdo by se na ni později formálně i materiálně platně podepsal.⁴³

⁴³ blíže viz Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 48

2.4. Směnka cizí a její podstatné obsahové náležitosti

Směnka cizí je jedním ze dvou taxativně vypočtených druhů směnky, který zákon směnečný a šekový upravuje v čl. I, části první.

Ustanovení čl. I § 1 ZSŠ nezachycuje její esenci, obsahuje pouze výčet obsahových náležitostí potřebných pro vznik a existenci listiny jako cizí směnky. Na nedostatek některé z nich reaguje ustanovení čl. I § 2 odst. 1 ZSŠ prohlášením takové listiny za neplatnou jako směnka cizí. Za daných okolností přichází v úvahu použití institutu konverze právních úkonů zakotveného v ustanovení § 41a ObčZ a tedy proměna směnečného závazkového vztahu, který měl vzniknout z neplatné směnky cizí, na jiný závazkový vztah.

Z obsahových náležitostí lze bez vlivu na platnost směnky opomenout uvést údaj splatnosti. Za této okolnosti je pomůckou zákonná fikce stanovící splatnost na viděnou. Na platnost cizí směnky nemají zásadně dopad ani chybějící údaj místa, kde má být placeno a údaj místa vystavení směnky. Platební místo a rovněž bydliště směnečníka lze dovodit z místa uvedeného u jeho jména za předpokladu, že je tímto způsobem upřesněno. Pokud by nebylo zvláštního údaje o místě vystavení směnky a u jména výstavce by byla uvedena adresa, je tato ze zákona považována za místo, kde byla směnka vystavena. Subsidiární použití obou zákonem konstruovaných fikcí je vázáno na podmínku, že identita směnečníka, resp. výstavce, je kromě jeho označení jménem upřesněna i o uvedení místa. Chybí-li tedy výslovný údaj o místě, kde má být placeno a o místě vystavení směnky a není - li dodržena podmínka pro subsidiární aplikaci zákonné fikce, musí být nutně konstatována neplatnost směnky jako celku. Za těchto okolností nebude mít listina všechny obsahové části, které z ní činí cizí směnku.

V dalším výkladu bude podrobněji pojednáno o jednotlivých náležitostech obsahu cizí směnky, směnečných doložkách, v souslednosti podle bodů čl. I § 1 ZSŠ (ovšem není nutno ji striktně dodržovat při tvorbě směnky, nedodržení zde uvedeného pořadí zůstane bez rizika neplatnosti směnky):

Bod 1. Označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny vyjádřené v jazyku, v kterém je listina sepsána

Uvedená směnečná náležitost v sobě skýtá několik oblastí, kterým je třeba věnovat pozornost při pořizování směnky. Směnka musí být formálně označena slovem

„směnka“. Nepostačí proto pouhé zjištění z obsahu listiny, že v daném případě tato skutečně splňuje znaky charakterizující směnku. Uvedení prostého slova „směnka“ je přitom plně dostačující. Pro směnku cizí to znamená, že nemusí být odlišena přívlaskem „cizí“, aby byla za ni považována. Konkretizace v podobě označení obsahujícího slovní základ „směnka“ ovšem přípustná je a lze si proto představit, že směnka bude označena jako datosměnka, vistasměnka, směnka cizí, směnka vlastní apod. Platnými naopak nelze uznat směnky obsahující synonyma slova „směnka“, i když v praxi známé a používané, a jiné slovní spojení z tohoto slova utvořené, kterými jsou např. směnečná listina, směnečný závazek.⁴⁴

Podstatné dále je, aby slovo „směnka“ bylo pojato přímo do vlastního textu směnečné listiny, musí figurovat minimálně na tomto místě. Jeho umístění pouze v nadpisu listiny by celou směnku zneplatnilo. Tím ovšem není zcela vyloučeno, aby jí směnka byla nadepsána, pokud je již zahrnuto v jejím textu.⁴⁵ Konečně není lhostejno, v jakém jazyce je vyjádřeno. Musí korespondovat s jazykem, v kterém je sepsána směnečná listina. Vycházejíc z gramatického výkladu ustanovení čl. I § 1 bodu 1 ZŠS lze dospět k závěru, že zákon počítá s vystavením směnky v jednom jazyce, přičemž však neurčuje, který to má být. Lze si tedy zvolit libovolný jazyk. A contrario nebude platnou směnkou listina vyhotovená za použití dvou nebo více jazyků. Teprve jazyk doložek případně připojovaných po tom, co je směnka dána do oběhu, nemusí být totožný.

Bod 2. Bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu

Na rozdíl od směnky vlastní je obsahem výstavcova písemného prohlášení na líci směnky bezpodmínečný platební příkaz adresován třetí osobě, směnečníkovi, aby při splatnosti uhradil směnečnou sumu remitentovi. On sám se tak dostává do postavení nepřímého směnečného dlužníka. Osobou přímo směnečně zavázanou se stane směnečník a to jen tehdy, pokud směnku akceptuje svým písemným prohlášením pojatým do jejího textu. Jako účastník směnečného vztahu bude nadále vystupovat v úloze akceptanta.

Výstavcův příkaz směnečníkovi musí být na směnce vždy explicitně vyjádřen, jinak listinu nelze považovat za platnou cizí směnku. Z dikce zákona pro něj vyplývá,

⁴⁴ srovnej Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 77

⁴⁵ k umístění slova „směnka“ v textu směnečné listiny viz např. Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 430/2002, ze dne 7. 5. 2003

že nesmí být vázán na jakoukoliv podmínku. Snad nejčastěji je na směnkách formulován rozkazovacím způsobem „zaplaťte“, ale platně ho lze vyjádřit i jinak při respektování jeho bezpodmínečnosti.

Platební příkaz v sobě zahrnuje vždy závazek k zaplacení exaktně určené peněžité částky, jejíž výše musí být zjistitelná z textu samotné směnečné listiny. Směnka je dlužnickým cenným papírem a směnečný dlužník proto nikdy nemůže být povinen k poskytnutí plnění věcného. Směnečný peníz může být na směnce udán prostřednictvím slov, čísel i oběma způsoby současně. Problémová situace může nastat v případě, že číselný a slovný údaj si navzájem odporují. Zde nachází své uplatnění ustanovení čl. I § 6 odst. 1 ZSŠ zakotvující pravidlo, že v případě kolize slovního a numerického údaje, platí bez výjimky směnečná suma vyjádřena slovně. Příklad vícenásobného výskytu různých výší směnečných částek udaných ve slovní nebo ciferní podobě řeší odst. 2 téhož ustanovení, který za platnou určuje sumu nejnižší. Pokud by se jedna a táž směnečná suma v textu směnky nacházela několikrát, hledí se na ni jako na jeden směnečný peníz. Nicméně není vyloučeno, aby výstavce platně zhotovil směnku ztělesňující několik závazků, které má vůči remitentovi, popřípadě, aby směnečný penízem pokryl jak jistinu, tak i úroky z ní. Na směnce se projeví následně až celková výše dlužných částek, v opačném případě nastupuje nevyvratitelná zákonná domněnka v ustanovení čl. I § 6 odst. 2 ZSŠ.

Vzhledem k tomu, že pro platnost směnky je nevyhnutná určitost směnečného příkazu, nesmí na ní chybět uvedení měny, v které má být směnečný peníz zaplacen. Směnku lze vystavit na libovolnou měnu, která je v současnosti nejméně v jednom státě uznána zákonem jako platidlo. V důsledku toho nelze směnečnou sumu udát v měně, která již právně platně neexistuje. Týká se to i dřívější československé koruny. Rozhodující pro směnečné závazky znějící na tuto měnu bylo datum tzv. měnové odluky, tj. 8. 2. 1993. U směnek daných do oběhu před tímto dnem, byl pro přepočítání směnečné sumy udané v československých korunách na českou, resp. slovenskou, korunu použit koeficient jedna ku jedné. Po tomto datu již nebylo možné používat měnu bývalé Československé federativní republiky bez toho, aby to nezpůsobilo neplatnost směnky.⁴⁶

⁴⁶ ze soudních rozhodnutí dotýkajících se problematiky měny viz např. Rozsudek Krajského obchodního soudu v Brně sp. zn. 5 Cm 51/1994, ze dne 29. 4. 1994 publikovaný in: Soudní rozhledy, 03/1995, str. 67 a násl.; Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 527/1994, ze dne 13. 6. 1995; Rozsudek Krajského obchodního soudu v Brně sp. zn. 5 Cm 27/1994, ze dne 18. 2. 1994 publikovaný in: Soudní rozhledy, 03/1995, str. 67

V souvislosti s měnou, reguluje zákon směnečný a šekový v ustanovení čl. I § 41 nemožnost zaplacení směnečné sumy ve stanovené měně z důvodu, že tato neobíhá v místě, kde má být podle směnky placeno. Placení se bude realizovat v tuzemské měně a rozhodným okamžikem pro měnový kurs bude den splatnosti směnky, není-li v ní výstavcem určen přepočít podle jiného kursu. Přednost před výše uvedeným postupem má doložka o efektivním placení v cizí měně ustanovující placení v určité cizí měně, pokud je na směnku výstavcem připojena. V posledním odstavci konstruuje výše uvedené ustanovení nevyvratitelnou domněnku pro situaci, kdy měna je udána druhem peněz, který má ve státě vystavení směnky a ve státě placení shodné pojmenování, ale různou hodnotu. V úvahu se bude brát druh peněz platebního místa.

Lze konstatovat, že co do volby měny a podoby, ve které se vyznačuje směnečná suma, panuje při vyhotovování směnky značná volnost. Jisté omezení, vztahující se i na placení směnky, představuje zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti a o změně zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů. Tento předpis reprobuje hotovostní platby prováděné v tentýž den mezi týmiž subjekty a převyšující v součtu částku 350.000,- Kč. Samozřejmě směnka znějící na sumu vyšší než 350.000,- Kč platnou bez pochyby bude. Pokud by však účastníci směnečného vztahu zamýšlely její proplacení v jeden den, muselo by se tak stát prostřednictvím bezhotovostního platebního styku. Ani porušení denního limitu pro platby v hotovosti nezpůsobí neplatnost takové směnky, jelikož zákon počítá jen se sankcí ve formě pokuty.

Bod 3. Jméno toho, kdo má platit, tj. směnečníka

Údaj o směnečníkovi je podstatnou náležitostí cizí směnky, kterou nelze substituovat a bez které by směnka nebyla platná. Směnečník se jako jediný akceptací směnky může stát přímým směnečným dlužníkem, přičemž je ponecháno na jeho svobodné vůli, jestli se jím vůbec v budoucnu stane. Do doby než směnku přijme, je naň nahlíženo pouze jako na osobu, která se potenciálně může stát směnečně zavázanou. Na způsob jeho označení v textu směnky neklade zákon směnečný a šekový zvláštní nároky. Plně dostačující je uvedení jména, a to i neúplného a nesprávného. Z formálního hlediska si směnka zachová platnost dokonce i tehdy, pokud je za směnečníka označena osoba fiktivní.

Bod 4. Údaj splatnosti

Zákon směnečný a šekový v ustanovení čl. I § 33 odst. 1 taxativně vypočítává módy, kterými může výstavce určit splatnost směnky, tedy dobu, kdy může směnečný věřitel legitimně žádat od osoby směnečně zavázané vyplacení směnečné sumy. Směnku lze vystavit na viděnou (vistasměnka), na určitý čas po viděné (lhůtní vistasměnka), na určitý čas po datu vystavení (datosměnka) a na určitý den (fixní neboli precisní směnka). Stanovení splatnosti odchylně od způsobů taxativně vypočtených v zákoně směnečném a šekovém je sankcionováno neplatností takové směnky. Za zcela neplatnou je ex lege prohlášena i tzv. splátková směnka, u které má k vyplacení směnečného peníže docházet postupně v různých lhůtách. Nelze připustit ani dobu splatnosti, která by časově předcházela datu vystavení uvedenému na směnce. Existuje řada dalších případů, kdy je splatnost vymezena způsobem, který má za následek, že danou listinu vůbec nebude možné považovat za směnku. Jsou jimi např. alternativně stanovená lhůta splatnosti, splatnost určená pouze dobou, do které je nutno zaplatit směnečnou sumu. Vyplývá z toho, že ze směnečné listiny musí být vyvozena pouze jedna lhůta splatnosti. Vrchní soud v Praze shledal v rozsudku ze dne 29.6.1998, vydaném ve věci sp.zn. 5 Cmo 13/1997 neplatnou taky směnku s lhůtou splatnosti určenou na konkrétní den a hodinu. Svoje rozhodnutí opřel o ustanovení čl. I § 33 odst. 2 ZSŠ, které za neplatné prohlašuje směnky s jinou dobou splatnosti, než připouští zákon.⁴⁷

I přes značný význam údaje splatnosti a požadavek určitosti směnečných závazků, je možné subsidiární aplikací ustanovení čl. I § 2 odst. 2 ZSŠ zhojit absenci výslovné doložky splatnosti na směnce. V takovém případě nastupuje zákonná fikce, že směnka je splatná na viděnou, s výjimkou u tzv. blankosměnek⁴⁸.

S údajem splatnosti je úzce spjato placení směnky upravené v ustanovení čl. I § 38 až 42 ZSŠ, které se má řádně uskutečnit v platební den. Tímto dnem může být v souladu s ustanovením čl. I § 72 odst. 1 ZSŠ pouze den pracovní. Naproti tomu směnka může dospět i v den pracovního klidu, avšak placení podle ní proběhne až v nejbližší pracovní den.

Bod 5. Údaj místa, kde má být placeno

Platební místo udané výstavcem, s výjimkou tzv. blankosměnek, na směnečné

⁴⁷ pro detailnější výklad viz Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 13/1997, ze dne 29. 6. 1998

⁴⁸ k jejich charakteristice viz část druhá, kapitola 5. Blankosměnka

listině je místem, ke kterému je vztahena povinnost osoby směnečně zavázané poskytnout plnění podle směnky při jejím předložení k placení a dále právo oprávněného majitele směnky požadovat při splatnosti vyplacení směnečného peníze jen v tomto určeném místě. Směnečný věřitel a dlužník jím ovšem nejsou bezvýjimečně vázání a směnečný závazek může být skutečně splněn i jinde, pokud s tím oba projeví souhlas. Pro místo označené na směnce jako platební platí zásada jeho neměnnosti, trvalosti i v případě změny majitele směnky a nahradit ho jiným platebním místem bude možné jen se souhlasem všech dotčených účastníků směnečného vztahu.

Místo, kde má být placeno bude zpravidla stanoveno výslovnou směnečnou doložkou, kterou však výstavce nemusí nezbytně do textu směnky pojmout. Zákon směnečný a šekový obsahuje podpůrné ustanovení čl. I § 2 odst. 3, které se aplikuje tehdy, když tato explicitní doložka o platebním místě chybí. Nevyvratitelná právní domněnka určuje za místo placení adresu uvedenou u jména směnečníka. Platnost směnky ovšem nelze udržet v situaci, kdy na ní není ani přímý údaj o místě placení ani bydliště, resp. sídlo u jména směnečníka a tudíž nelze ze směnečné listiny žádným způsobem dovodit, kde konkrétně má být směnečný závazek splněn. Za zvláštní určení platebního místa se považuje tzv. domicilování směnky.⁴⁹

Co se týče přesnosti, s jakou je nutné vymezit platební místo, je stěžejným rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 6. 1999, ve věci sp. zn. 9 Cmo 160/1999, ve kterém je dostatečně určitým shledáno uvedení alespoň obce nebo města. Přitom na směnce může být učiněno platebním místem pouze místo jedno a proto nemůžou vedle sebe obstat alternativy vícero míst.

Bod 6. Jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno

Jméno remitenta je obligatorní náležitostí, složkou směnečného prohlášení (umístění na jiném místě ve směnce by mělo za následek její neurčitost), která je nutná pro platné vystavení listiny jako směnky. Výlučně takto označená osoba může legitimně nakládat se směnkou a eventuálně ji poprvé indosovat, resp. cedovat na jinou osobu. Směnka může platně existovat jedině jako ordrepapír nebo rektapapír a proto je

⁴⁹ Institut domicilu, tedy umístění směnky, upravený v ustanovení čl. I § 4 ZSŠ, je fakultativní náležitostí jak směnky cizí, tak vlastní. Z jeho dikce plyne, že místem, kde má být směnka předložena k placení, se může nacházet i u třetí osoby a je jím adresa směnečníkova bydliště anebo jiné místo, ovšem při respektování zásady, že domicilovat lze směnku pouze u jedné osoby. Nutno podotknout, že osoba, u které je směnka umístěna, nemá postavení osoby směnečně zavázané ani oprávněné. Tento domiciliát, typicky banka, může jménem směnečného dlužníka pouze poskytnout peněžité plnění podle směnky. Výhodou směnečného domicilu je eliminace komplikací, ke kterým může docházet v situaci, kdy směnečný věřitel v platebním místě trvá na proplacení směnky v hotovosti a odmítne dlužníkem nabízenou bezhotovostní platební metodu. Doložka o místě umístění směnky musí být v souladu s údajem místa placení. Pokud by s ním nekorespondovala, byla by směnka z důvodu jejího obsahového rozporu zcela neplatná. Na směnce však postačí uvést i jen domiciliační doložku, která potom platí i jako platební místo.

vyloučeno, aby byl údaj o remitentovi substituován doložkou „na doručitele“ či „na majitele“, resp. aby bylo o doložku „nebo majiteli“ jméno remitenta doplněno. Pro směnečného dlužníka je tento údaj nezbytný v tom směru, že určuje, komu má plnit podle směnky. Pouhé označení osoby jako remitenta však ještě nepostačuje k tomu, aby se tato stala i legitimním majitelem směnky a mohla uplatňovat práva ze směnky plynoucí. Remitent musí směnku nabýt v souladu s právem, čímž teprve se stává prvním směnečným věřitelem.

Zákon směnečný a šekový se v žádném ustanovení nezmiňuje o tom, nakolik detailně má být osoba remitenta konkretizována. Pokud by jej ovšem nebylo možné ze směnečné listiny identifikovat, jen stěží lze připustit variantu, že taková osoba se stane směnečně oprávněnou a bude moci skutečně vykonávat práva inkorporovaná do směnky. Z formálního hlediska platnosti směnky nebrání, je-li v textu směnky jako remitent uvedena fiktivní osoba, je-li označen pseudonymem nebo vymyšleným jménem. Za těchto okolností však z povahy věci osobou ze směnky reálně oprávněnou nebude nikdo.

I když ten, komu nebo na jehož řad má být placeno, nemusí být v textu směnky specifikován vyčerpávajícím způsobem, přece jen jeho označení nemůže být natolik nepřesné, aby obsah směnky učinilo neurčitým, následkem čehož by byla její neplatnost.

Bod 7. Datum a místo vystavení směnky

Vyznačení data vystavení je obligatorní náležitostí cizí směnky. Pro případ jeho opomenutí není v zákoně směnečném a šekovém zakotvena žádná subsidiární úprava, která by tento nedostatek náležitosti obsahu zhojila a zachovala platnost listiny jako směnky. Datum vystavení může být na směnce uvedeno pouze jedno a to dnem, měsícem a rokem. Tento časový údaj nemusí sice odpovídat skutečnosti, avšak nesmí následovat po datu splatnosti, ani z něj nesmí být evidentní, že nemůže nastat nikdy.

V doložce s datem vystavení bývá zpravidla zahrnuto i označení místa, kde byla směnka vystavena. Pokud v textu směnky není toto místo výslovně udáno, aplikuje se ustanovení čl. I § 2 odst. 4 ZSŠ, které jako subsidiární místo vystavení určuje místo uvedené u jména výstavce. Nelze - li ze směnky zjistit místní datum ani tímto podpůrným způsobem, nepůjde vůbec o směnku. Aby mohla směnka platně existovat,

lze uvést pouze jedno takové místo, přičemž se nemusí jednat o místo, kde byla i reálně vystavena.

Bod 8. Podpis výstavce

Výstavce je u cizí směnky dlužníkem nepřímým, postihovým, jelikož odpovídá za přijetí a zaplacení směnky. Posledně uvedenou složku odpovědnosti nese i v případě, když na směnce u svého podpisu vyznačí doložku „sine obligo“ nebo jinou se shodným významem. Na identifikaci jeho osoby klade zákon směnečný a šekový v ustanovení čl. I § 1 bodě 8 minimální požadavek v podobě jeho pouhého podpisu, který musí být vždy holografní, ale nemusí již být nutně čitelný. Uvedení podrobnějších údajů charakterizujících výstavce je v praxi nanejvýš vhodné a usnadňuje dispoziční se směnkou. Význam jeho podpisu tkví v tom, že kryje doložky uvedené v ustanovení čl. I § 1 ZSŠ (ze směnky musí být patrná souvztažnost podpisu a směnečného prohlášení) a prohlašuje je tím za jím napsané, přičemž je přípustné, aby doložky byly pořizeny osobou odlišnou od výstavce. Koneckonců bez něj by směnka ani nemohla existovat.

4. Směnka vlastní a její podstatné obsahové náležitosti

Výčet obsahových náležitostí směnky vlastní je uveden v ustanovení čl. I § 75 ZSŠ. Nejedná se jen o náležitosti, které je nutno uvést přímým zápisem, jelikož zákon směnečný a šekový zakotvuje subsidiární úpravu pro případ, že ve směnečné listině není vyznačeno platební místo, časové a místní datum (tj. datum a místo vystavení směnky) jakož i údaj splatnosti. Posledně uvedená doložka nemusí být do textu směnky zahrnuta vůbec, tedy nemusí být určitelná ani zprostředkovaně zákonným způsobem. Listina, ve které by chyběla některá z podstatných náležitostí obsahu, nebude platná jako vlastní směnka, ale může se změnit na jiný závazkový právní vztah podle pravidla o konverzi právních úkonů v souladu s ustanovením § 41 a ObčZ. Shodně jako u směnky cizí, je posouzení, zda se v daném případě jedná o směnku vlastní, ovládáno materiálním pojetím. To znamená, že není určující označení listiny, nýbrž se přihlíží k tomu, zda jsou do ní pojaty všechny náležitosti vypočtené v ustanovení čl. I § 75 ZSŠ. Na tomto místě je nutno upřesnit, že z nich nejde na úkor platnosti vlastní směnky opomenutí údaje splatnosti, jelikož zákon směnečný a šekový umožňuje zhojit takovou vadu

pomocí nevyvratitelné domněnky splatnosti na viděnou a proto tato náležitost nepatří mezi podstatné, které musí listina obsahovat, pokud má být platná jako vlastní směnka. Z tohoto pohledu se o vlastní směnku jedná tehdy, vykazuje-li všechny podstatné náležitosti. V souladu s pořadím daným zákonem jsou jimi:

Bod 1. Označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána

Podobně jako u směnky cizí, rozpadá se i tato směnečná náležitost do třech okruhů, kterými jsou slovo „směnka“, kdy postačí jeho samotné uvedení bez ohledu na to, zda v daném případě půjde o směnku vlastní nebo cizí, jeho umístění v textu směnečné listiny, což znamená že ho výstavce musí vepsat do svého slibu, že zaplatí určený směnečný peníz, a konečně vyjádření v jazyce, ve kterém je sepsána s tím, že v textu směnky nelze kombinovat více jazyků. Podstatné náležitosti směnky je tedy nutno sepsat v jednom jazyce.

Ke směnce vlastní lze vztáhnout výklad pojednávající o této obsahové složce u směnky cizí.

Bod 2. Bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu

Na rozdíl od směnky cizí je přímým dlužníkem výstavce, který se sám zavazuje vyplatit majiteli směnky, ať už remitentovi nebo event. dalšímu nabyvateli směnky, určitý směnečný peníz. Je nepřípustné, aby výstavce vyloučil doložkou svou odpovědnost za zaplacení směnky. Pro směnku vlastní by to mělo za následek její absolutní neplatnost, jelikož výstavce by svůj platební slib odmítnutím své odpovědnosti za zaplacení zároveň negoval a zabránil tak vzniku vlastního směnečného závazku. Zákon směnečný a šekový v ustanovení čl. I § 77 odst. 1 ani nepředpokládá aplikaci ustanovení § 9 téhož článku, který takovou doložku u směnky cizí prohlašuje pouze za nicotnou a ponechává směnku v platnosti.

Výstavce nemá při formulaci svého platebního slibu úplnou volnost. Nemusí sice dodržet žádné zákonné znění doložky, ve svém směnečném prohlášení však musí výstižným způsobem vyjádřit vlastní bezprostřední směnečný závazek. Zcela jistě obstojí běžně používané slovné spojení „za tuto směnku zaplatím...“.

Z dikce ustanovení čl. I § 75 bodu 2 ZSŠ vyplývá, že výstavce nesmí pod následkem neplatnosti listiny jako směnky vázat svůj směnečný závazek na jakoukoli podmínku a to na žádném místě v textu směnky. Jeho vznik nemůže být spojen s právní

skutečností, u které nelze předvídat, jestli v budoucnu vůbec nastane. Rovněž je vyloučeno, aby výstavce promítl do svého směnečného prohlášení výhrady související s odlišným právním vztahem, který vznikl dříve mezi výstavcem a remitentem, tj. přenášet je i do směnečného závazkového vztahu.

Ohledně přesnosti stanovení směnečné sumy a měn, na které smí znít, platí pojednání uvedené u obdobné obsahové náležitosti směnky cizí.

Bod 3. Údaj splatnosti

Vyznačení této obsahové náležitosti na směnce není nezbytně nutné, jelikož zákon směnečný a šekový ponechává v platnosti i takovou vlastní směnku, ve které termín splatnosti chybí. V ustanovení čl. I § 76 odst. 2 ZSŠ je, stejně jako u směnky cizí v témže článku v § 2 odst. 2, zakotvena podpůrná úprava v podobě splatnosti na viděnou, tj. půjde o tzv. vistasměnku.

Co se týče úpravy splatnosti směnky vlastní, odkazuje zákon směnečný a šekový na ustanovení o splatnosti směnky cizí.

Bod 4. Údaj místa, kde má být placeno

Jedná se o další případ, kdy se na směnku vlastní aplikuje zákonná úprava směnky cizí týkající se shodné obsahové náležitosti. Vzhledem k tomu se zde nemění její smysl a hranice určitosti, s jakou má být vymezena. Znamená to, že místo placení může být obsaženo jak ve výslovné doložce, tak ho lze určit i pomocí zákonné fikce v případě její absence a potom subsidiárním platebním místem bude místo vystavení směnky. U směnky vlastní lze, na rozdíl od směnky cizí, odstranit i vadu v podobě chybějícího místa vystavení, kdy jím ex lege bude místní určení u jména/podpisu výstavce. Za platnou směnku nelze považovat listinu tehdy, kdy platební místo není udáno ani explicitně, ani ho nelze vymezit posledním z výše uvedených zákonných způsobů.

Výstavce si kromě vypočtených možností udání platebního místa může zvolit institut domicilu, jako je tomu ostatně i u směnky cizí.

Bod 5. Jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno (tj. jméno první směnečně oprávněné osoby)

Remitent u směnky vlastní je charakterizován identicky jako u směnky cizí a proto se na něj vztahuje to, co bylo o něm uvedeno výše. Jediný odlišující znak je

v osobě přímo směnečně zavázané, kdy u směnky vlastní je tímto dlužníkem její výstavce.

Bod 6. Datum a místo vystavení směnky

Časová data u směnky vlastní a cizí se neodlišují a proto lze na datum vystavení směnky plně vztáhnout pojednání uvedené u směnky cizí.

V souvislosti s místním datem je nutno poznamenat, že zákon směnečný a šekový upravuje prostřednictvím nevyvratitelné domněnky i subsidiární místo vystavení směnky, když v ustanovení čl. I § 76 odst. 4 uvádí nevyvratitelnou domněnku, která za něj určuje místo uvedené u jména výstavce. Podmínkou její aplikovatelnosti je vyznačení tohoto místa právě alespoň u výstavcova podpisu. V dalším je směrodatné pojednání u směnky cizí.

Bod 7. Podpis výstavce

U směnky vlastní je přímým dlužníkem právě její výstavce. V ostatním lze odkázat na pojednání u směnky cizí.

5. Blankosměnka

Pojmem „blankosměnka“ není označen další druh směnky, ty mohou být totiž pouze dva. Počátky používání blankosměnky sahají do dávné minulosti. Postupem času se zformovaly znaky jí imanentní a díky tomu v současnosti nevznikají pochybnosti o tom, jakou listinu lze za blankosměnku považovat.

V českém směnečném právu připouští její existenci zákon směnečný a šekový v ustanovení čl. I § 10. Zde se namísto označení „blankosměnka“ používá legální termín „neúplná směnka“. S pojmem „blankosměnka“ se setkáme až v ustanovení čl. I § 77 odst. 2 ZSŠ, který kromě jiných ustanovení upravujících směnku cizí a aplikovatelných rovněž na směnku vlastní, odkazuje na ustanovení o „blankosměnce“, konkrétně na shora zmíněné ustanovení čl. I § 10. Ve spojení s tímto odkazem lze dospět k závěru, že zákon směnečný a šekový přece jen tento pojem zná a že v blanko/nevyplněné podobě lze dát do oběhu jak směnku cizí, tak i vlastní.

I přes absenci legální definice blankosměnky lze sumarizovat její pojmové znaky, které musí být naplněny kumulativně. Pokud by chyběl byť i jeden z nich, nelze

usuzovat na směnku nevyplněnou.

Na listině musí být podepsána alespoň osoba, která ji jako blankosměnku vydala. Nemusí jít pouze o výstavce, u směny cizí postačí i podpis směnečníka. Zřídka se lze setkat i s podpisem směnečného rukojmího. Ten, kdo se podepíše na blankosměnku jako její vydavatel, blankopodpisatel, nestane se tímto úkonem zároveň osobou směnečně zavázanou. Směnečným dlužníkem, ať už přímým nebo nepřímým, se stává se zpětným účinkem až vyplněním blankosměnky na platnou směnku. Listina emitována nikoliv se všemi zákonnými náležitostmi (rozuměj s essentialia negotii) činící z ní platnou směnku, tedy jako zárodek budoucí skutečné směny, musí být určena k tomu, aby se v budoucnu po vyplnění stala platnou úplnou směnkou, čehož jsou si při jejím vydání blankopodpisatel i nabyvatel blankosměnky vědomi. Neúplnost textu blankosměnky tedy není trvalá a bude odstraněna v určeném časovém horizontu. Aby se nehotová směnka vůbec dostala do oběhu, musí zde být přítomen úmysl blankopodpisatele vydat ji i bez uvedení všech obligatorních náležitostí směny do textu listiny. K doplnění těchto chybějících údajů musí jejímu nabyvateli udělit vyplňovací právo směnečné, které ho následně opravňuje ve stanovené době a vymezeným způsobem vyplnit blanko. Ze znění ustanovení čl. I § 10 ZSŠ⁵⁰ lze dovést, že vyplňovací právo je založeno ujednáním mezi blankopodpisatelem a nabyvatelem blankosměnky, tedy dohodou, resp. smlouvou o udělení vyplňovacího práva směnečného. Uvedené ustanovení primárně upravuje námitku, kterou může proti prvnímu i eventuálním dalším majitelům (blanko) směny uplatnit kterákoliv směnečně zavázaná osoba, pokud byla blankosměnka vyplněna v rozporu s obsahem uděleného vyplňovacího práva. Směnečný dlužník musí předložit dostatečné důkazy o tom, že blankosměnka nebyla doplněna o chybějící údaje v souladu se smlouvou o udělení vyplňovacího práva směnečného. Ohledně majitele směny, na kterého byla směnka převedena, musí prokázat, že při jejím nabývání byl ve zlém víře nebo se provinil hrubou nedbalostí. Zlou víru lze spatřovat v okolnostech, že dalšímu majiteli směny bylo známo, jakým způsobem má být směnka vyplněna řádně a nabyt ji bez ohledu na to, že vyplňovací právo bylo porušeno. Hrubé nedbalosti by se pak dopustil, pokud by z textu samotné směny mohl vyvinutím rozumného úsilí zjistit, že se jedná o blankosměnku

⁵⁰ ustanovení čl. I § 10 ZSŠ: Nebyla-li směnka, která byla při vydání neúplná, vyplněna tak, jak bylo ujednáno, nemůže se namítat majiteli směny, že tato ujednání nebyla dodržena, ledaže majitel nabyt směny ve zlém víře anebo se při nabývání směny provinil hrubou nedbalostí.

anebo směnku nevyplněnou v souladu s obsahem vyplňovacího práva.⁵¹ Pokud směnečný dlužník unese své důkazní břemeno, nemusí již dostát svému závazku zaplatit směnečný peníz majiteli směnky.

Vyplňovací právo směnečné je sice pevně spojeno s blankosměnkou a je nevyhnutné pro vznik platné směnky, nepatří však k právům ze směnky plynoucím a proto se na něj ani nevztahují ustanovení zákona směnečného a šekového.

6. Vznik směnečného závazku a směnečné pohledávky

Vznik směnečného právního vztahu je v současném českém právním řádu ovládnán dominující teorií vlastnického nabytí zformulovanou A. Randou, která měla odstranit nedostatky dřívější kreační teorie. Podstata této teorie spočívá v tom, že ke vzniku práv ze směnky již nepostačuje pouhé vyznačení všech směnečných náležitostí na listině. K platnému vystavení směnky musí přistoupit ještě její nabytí v dobré víře osobou oprávněnou, přičemž je lhostejno, jaký důvod k němu vedl. Postavení každé další osoby, která směnku řádně nabude do svého vlastnictví, není nijak závislé na právech jejího předchozího vlastníka.

Obsahem směnečného závazkového vztahu jsou na jedné straně právo směnečného věřitele požadovat vyplacení směnečné sumy a povinnost směnečného dlužníka toto peněžité plnění poskytnout. Přitom právo i závazek inkorporované do směnky vznikají simultánně. Podmínkou jejich vzniku je řádné nabytí směnky opatřené signaturou osoby pasivně směnečně způsobilé (směnečného dlužníka) osobou s aktivní směnečnou způsobilostí (směnečným věřitelem). Směnečný věřitel se tímto stává vlastníkem směnky a od tohoto okamžiku může již vykonávat práva plynoucí ze směnky.

Prvním směnečným věřitelem se po převzetí směnky do vlastních rukou stává osoba označená na směnečné listině jako remitent. K eventuelní změně majitele směnky dochází následně převodem práv ze směnky některým ze směnečněprávních způsobů nebo cesí podle občanského zákoníku nebo i přechodem práv ze směnky z důvodů obecněprávních.

⁵¹ blíže viz Kovařík, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 49-50

Konečně je potřeba uvést, že směnka je věcí movitou. Není-li tedy v zákoně směnečném a šekovém zakotvena zvláštní úprava, platí pro ni podpůrně ustanovení o věcných právech k movitým věcem.⁵²

6.1. Akceptace cizí směnky

Právní úprava směnečného akceptu je zakotvena v ustanoveních čl. I § 21 až 29 ZSŠ a lze ji aplikovat toliko na směnku cizí.

Vycházejíc z výše popsané charakteristiky cizí směnky, není osobou přímo směnečně zavázanou její výstavce, který, na rozdíl od směnky vlastní, nezavazuje sám sebe k poskytnutí peněžitého plnění, nýbrž dává platební příkaz třetí osobě označené na směnce jako směnečník. Příмым směnečným dlužníkem se však směnečník stává teprve akceptací (tj. přijetím) směnky, kterou se zavazuje poskytnout při splatnosti peněžité plnění podle směnky a v daném směnečném vztahu bude nadále vystupovat již v postavení příjemce. Do provedení tohoto akceptačního směnečněprávního úkonu pro něho ze směnky žádný závazek neplyne. Příjemce směnky musí být z formálního i materiálního hlediska totožný s osobou označenou na ní jako směnečník. Znamená to, že v akceptačním prohlášení musí být příjemce nejenže označen stejným způsobem, jakým to učinil výstavce u osoby směnečníka, nýbrž musí i ve skutečnosti odpovídat osobě, kterou výstavce uvedl na směnce jakožto potenciálního směnečného dlužníka. Podmínka totožnosti osoby příjemce a směnečníka nevylučuje právo směnečníka udělit plnou moc třetí osobě k vyznačení akceptu na směnce. Kromě toho nebude směnka předkládaná k přijetí přímo směnečníkovi v případě omezení, resp. zbavení jeho způsobilosti k právním úkonům. Potom bude osobou oprávněnou k akceptu jeho zákonný zástupce.⁵³

Směnku lze účinně předložit k přijetí výlučně směnečníkovi, který jako jediný se jejím přijetím může stát osobou přímo směnečně zavázanou. V souladu s ustanovením čl. I § 21 ZSŠ tak může v místě směnečnickova bydliště (resp. jeho sídla, je-li právnickou osobou) do splatnosti směnky učinit nejen její majitel, nýbrž i ten, kdo ji má pouze ve své držbě, ať už ze zákonného či protizákonného důvodu. Citované ustanovení

⁵² blíže viz Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 70-72

⁵³ k tomu srovnej tamtéž, s. 158

sice stanoví jako rozhodující okamžik pro konec lhůty k řádnému předložení směnky k přijetí její splatnost, neprohlašuje však akceptaci provedenou po jejím uplynutí za neplatnou a směnečník se proto může platně směnečně zavázat i při nedodržení této lhůty. S opožděným předložením směnky k přijetí je ovšem spojen pro směnečného věřitele nepříznivý následek nemožnosti uplatnění práva na předsplatnostní postih pro její nepřijetí. Pro futuro mu může vzniknout už jen právo na postih pro neplacení. V souvislosti s lhůtou k předložení směnky k přijetí nutno dbát i oddílu dvanáctého zákona směnečného a šekového zakotvujícího všeobecné předpisy o směnkách a to konkrétně ustanovení čl. I § 72 odst. 1 ZSŠ, kde je uvedeno, že směnku lze předložit směnečníkovi k přijetí výhradně v pracovní den. Lhůta k prezentaci směnky se na základě odst. 2 téhož ustanovení prodlouží, když její poslední den připadne na den pracovního klidu.

Ustanovení čl. I § 21 ZSŠ vymezuje obecně místo pro prezentaci směnky k přijetí místem směnečnickova bydliště, které je následně specifikováno v ustanovení čl. I § 87 odst. 1 ZSŠ tak, že tento akceptační úkon se vykonává v místnostech, kde směnečník provozuje svůj podnik a pokud tyto nemá nebo je nelze vypátrat, bude učiněn v jeho bytě. Toto ustanovení výslovně připouští taky předložení směnky k přijetí v jiném místě za předpokladu, že s tím směnečník projevil souhlas.

Přijetí může směnečník vyznačit kdekoliv na líci nebo rubu směnky. Zákon směnečný a šekový uvádí v ustanovení čl. I § 25 odst. 1 příkladmo znění akceptačního prohlášení slovem „přijato“ a připouští jeho vyjádření i jiným slovem identického významu. Směnečník ho následně opatří svým podpisem. V souladu s tímto ustanovením by k účinnému provedení akceptace plně dostačoval jen samotný jeho podpis na líci směnečné listiny.

Ze znění ustanovení čl. I § 26 odst. 1 ZSŠ vyplývá, že akceptace směnky bude účinná jedině v tom případě, pokud k ní směnečník nepřipojí žádnou podmínku. Zákon směnečný a šekový na druhé straně povoluje směnečníkovi omezit přijetí směnky na část směnečné sumy a ohraničit tak částku, kterou bude oprávněn majitel směnky při splatnosti požadovat. Směnečník se do přímého dlužnického postavení dostává pouze u této akceptované výše směnečné pohledávky a u jejího zbytku bude tudíž nutné uplatnit regresní práva vůči nepřímým dlužníkům. Kromě podmíněného a částečného akceptu upravuje totéž ustanovení v odst. 2 ještě tzv. akcept modifikovaný. Přijetí směnky, které

se od jejího obsahu odchyluje jinak, než výše zmíněné druhy akceptů, staví zákon naroveň jeho odepření. I přesto bude příjemce, který takovým způsobem přijetí modifikoval, ze směnky zavázán v mezích jeho obsahu.

Proces akceptace je ukončen vrácením směnky tomu, kdo ji k jejímu vyznačení prezentoval.⁵⁴ Před tímto okamžikem se může příjemce zprostit svého přímého směnečného závazku přeškrtnutím přijetí, které na směnku napsal po jejím předložení. Tato možnost odmítnout přijetí poté, co už bylo napsáno na směnku, má oporu v ustanovení čl. I § 29 odst. 1 ZSŠ. V souladu s ním lze na směnku nahlížet jako na neakceptovanou pouze v situaci, kdy nebude důkazem opaku vyvráceno přeškrtnutí přijetí před vrácením směnky osobě, která ji předložila. Ani škrť akceptace nemusí pokaždé platit za odepření přijetí. Pokud tedy příjemce písemně oznámil majiteli směnky nebo kterékoli osobě na ní podepsané, že ji opatřil akceptem, zůstane ze směnky zavázán podle obsahu svého přijetí.

Zákon směnečný a šekový, konkrétně jeho ustanovení čl. I § 21, připouští předložení směnky k přijetí pouze v případě, že byla výstavcem vydána.⁵⁵ Fakticky, ovšem bez opory v zákoně, dochází častokrát k tomu, že sám výstavce zajistí u směnečníka přijetí směnky a remitentovi potom předává směnku akceptovanou. Důvod takového postupu výstavce bychom mohli spatřovat v tom, že zákon směnečný a šekový neukládá směnečníkovi povinnost prezentovanou směnku přijmout. Vzhledem k tomu není vyloučeno, že směnka zůstane bez přímého dlužníka a její majitel bude moci uplatnit pouze postih proti dlužníkům nepřímým.

7. Výkon směnečného práva: předložení směnky k placení, směnečný postih, žaloba, započtení směnečné pohledávky

7.1. Předložení směnky k placení

Účastníkem směnečného vztahu, který má právo při splatnosti v platebním místě uplatňovat směnečnou pohledávku vůči určené směnečně zavázané osobě, je zásadně

⁵⁴ viz Kotásek, J., Pihera, V., Pokorná, J., Raban, P., Vítek, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 209

⁵⁵ srovnej Kovařík, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 90-91

legitimní majitel směnky. Poněkud neobvykle, s ohledem na jeho postavení osoby ze směnky oprávněné, mu zákon směnečný a šekový v ustanovení čl. I § 38 odst. 1 ukládá povinnost vykonat svoje směnečné právo předložením směnky k placení. Tato povinnost se dotýká veškerých směnek, ačkoli z dikce uvedeného ustanovení je zřejmé, že do výčtu směnek předkládaných k placení nebyly zahrnuty tzv. vistasměnky. Nicméně směnky splatné na viděnou nepředstavují žádnou výjimku z předkládací povinnosti majitele směnky. Směnečná pohledávka do nich inkorporovaná dospěje až ve chvíli, kdy směnečný věřitel předloží směnku při viděné osobě, která má podle ní povinnost ji proplatit.⁵⁶

Význam povinnosti k předložení směnky k placení spočívá ve dvou rovinách. Předně je zájmem majitele směnky co nejrychlejší uspokojení jeho směnečné pohledávky, k čemuž slouží právě tento prezentační úkon⁵⁷, kterým vybízí přímého směnečného dlužníka k poskytnutí peněžitého plnění v souladu s předkládanou směnkou. V opačném případě, nevyzve-li ho k proplacení směnky, není totiž povinen směnečný peníz vyplatit. Vzhledem k tomu, že na straně směnečného věřitele se v průběhu existence směnečného vztahu může bez vědomí směnečného dlužníka vystřídat neomezený počet osob, nebylo by spravedlivé na něm požadovat, aby věděl, která konkrétní osoba je k okamžiku splatnosti směnky jejím majitelem, tedy kdo má od této doby právo požadovat její proplacení. Zákon směnečný a šekový reaguje na jeho neznalost v osobě majitele směnky způsobené nepředložením směnky k placení v ustanovení čl. I § 42, ve kterém mu i přesto umožňuje vyvázat se ze směnečného vztahu složením směnečné sumy do soudní úschovy. Uvažujeme-li situaci, kdy směnečný věřitel směnku k placení nepředloží, musíme s ohledem na znění ustanovení čl. I § 53 odst. 1 ZSŠ počítat s následkem v podobě definitivního zániku jeho práva na směnečný postih. Tudíž vůči nepřímým směnečným dlužníkům má prezentace směnky k placení povahu tzv. zachovacího úkonu⁵⁸. Na margo nutno dodat, že v případě, kdy přímý směnečný dlužník odmítne předkládanou směnku zaplatit, musí majitel směnky k zachování svých postihových práv navíc v souladu s ustanovením čl. I § 44 odst. 1 ZSŠ zásadně nechat zřídit protest pro neplacení, tedy učinit tento další zachovací úkon. Povinnosti protestovat směnku pro neplacení může majitele v souladu s ustanovením čl.

⁵⁶ k tomu viz Kovařík, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 126

⁵⁷ Pokud je v dalším textu použito slovné spojení „prezentační, resp. předkládací úkon“, je jím označeno předložení směnky k placení.

⁵⁸ blíže viz Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*, 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 189

I § 46 odst. 1 ZSŠ zprostit výstavce, indosant nebo směnečný rukojmí tím, že na směnce vyznačí doložku „bez protestu“, resp. jinak formulovanou doložku stejného významu. Ani doložkou vylučující povinnost k protestaci směňky však jejího majitele nelze zprostit předkládací povinnosti.

K tomu, aby předložení směňky k placení mělo skutečně účinek zachování směnečných závazků nepřímých dlužníků, je nezbytné, aby majitel svoji směňku předložil k placení v některý ze dnů, které pro tento úkon zákon směnečný a šekový vyhrazuje v ustanovení čl. I § 38 odst. 1. Těmito dny jsou platební den nebo jeden ze dvou po sobě následujících pracovních dní, přičemž platebním dnem je s ohledem na ustanovení čl. I § 72 odst. 1 ZSŠ pouze den pracovní.⁵⁹ Při neuposlechnutí výzvy majitele učiněné hned v první den prezentační lhůty, nemusí majitel vyčkat jejího uplynutí, nýbrž je oprávněn vykonat svoje právo na směnečný postih hned následující pracovní den. Co se týče místa, kde má být předložení směňky k placení realizováno, bude jím platební místo vyznačené na směnce, resp. nelze-li ho ze směňky vyčíst, určuje za něj zákon směnečný a šekový podpůrně místní údaj napsaný u směnečnickova jména. Vzhledem k tomu, že dostatečně určitým je shledán již údaj o platebním místě v podobě uvedení pouhé obce bez další specifikace, bude v jeho rámci nutné přesněji lokalizovat místo pro prezentaci směňky, nebylo-li tak učiněno již v samotné směnečné listině. V souladu s ustanovením čl. I § 87 odst. 1 ZSŠ bude potom prezentační úkon primárně vykonán v místnostech, ve kterých prezentát provádí svoji podnikatelskou činnost a sekundárně, pokud tyto místnosti nemá nebo je nebylo možné zjistit, v jeho bytě. V jiném místě je předložení směňky k placení přípustné výlučně pod podmínkou, že s tím prezentant i prezentát vysloví souhlas.

Charakter institutu předložení směňky k placení, jakožto zákonné povinnosti majitele směňky, podtrhnul Vrchní soud v Praze, v daném případě rozhodující jako soud odvolací, ve svém rozsudku ze dne 29. 5. 2002, ve věci sp. zn. 5 Cmo 80/2002⁶⁰,

⁵⁹ V rozporu se zákonem by jistě nebylo předložení směňky k placení v den pracovního klidu, pokud by s tím souhlasila osoba, která je podle ní nositelem platební povinnosti.

⁶⁰ Nástin skutkového stavu: Důvodem pro podání žaloby bylo neproplacení směňky vlastní při splatnosti. Žalobkyně (majitelka směňky) se u soudu prvního stupně domáhala na žalovaném č. 1 (výstavci vlastní směňky) a na žalovaném č. 2 (rukojmím za výstavce) zaplacení směnečného peníze ve výši 100.000,- Kč spolu s úrokem ve výši 6 % ode dne splatnosti. Soud prvního stupně rozhodl o podané žalobě vydáním směnečného platebního rozkazu, proti kterému podali oba žalovaní ve lhůtě námitky. Jejich obsahem byly následující tvrzení: směňka nebyla její majitelkou předložena k placení, úrok ve výši 6 % není součástí závazku ze směňky, uplynula promlčecí lhůta stran směnečného závazku, směňka byla vystavena k zajištění splacení úvěru poskytnutého žalobkyní a nebyla určena část úvěru, kterou měla směňka zajišťovat. Soud prvního stupně směnečný platební rozkaz rozsudkem potvrdil. Zdůraznil v něm, že žalovaný č. 1, coby výstavce vlastní směňky, i žalovaný č. 2, coby rukojmí podepsaný za výstavce, mají ze zákona postavení přímých dlužníků, a proto zůstává majiteli směňky jeho směnečné právo proti této skupině dlužníků zachováno i v případě, že směňku k placení nepředloží. Soud prvního stupně ze způsobu výkonu přímého směnečného práva dovodil, že směňka nemusela být žalovaným prezentována k placení. Ohledně námitky týkající se šestiprocentního úroku uvedl, že

kde vyslovil, že neuskutečněním předkládacího úkonu při splatnosti porušuje majitel směnky svoji zákonnou povinnost, kterou mu ukládá ustanovení čl. I § 38 odst. 1 ZSŠ. Nicméně důsledky jeho jednání odporujícího zákonu se projeví pouze v jeho vztahu vůči nepřímým dlužníkům, jak to ostatně dokládá ustanovení čl. I § 53 odst. 1 ZSŠ⁶¹, které nesplnění prezentační povinnosti majitele směnky sankcionuje ztrátou jeho práva na výkon směnečného postihu proti nim⁶². Vrchní soud v Praze se v této věci z podnětu námítky žalovaných zabýval i otázkou promlčení, ohledně které zdůraznil, že ustanovení čl. I § 70 ZSŠ upravuje promlčení směnečných nároků, ke kterým nelze řadit povinnost majitele směnky k jejímu předložení k placení a která se tím pádem promlčet nemůže. S jejím nesplněním spojuje zákon směnečný a šekový výše popsany následek vztahující se k nepřímým dlužníkům.

Zákonná povinnost k předložení směnky k placení, stejně jako i povinnost nechat zřídit protest pro nepřijetí nebo neplacení, tedy povinnost učinit oba tyto zachovací úkony pod sankcí ztráty postihových práv, dopadá zásadně na každého majitele směnky. Pouze ve dvou případech netrvá zákon směnečný a šekový na jejich splnění, resp. nepostihuje jejich nesplnění v zákonem dané lhůtě. První z nich upravuje ustanovení čl. I § 44 odst. 4 tohoto zákona, které jako předpoklad zproštění povinnosti k prezentaci a k protestaci pro neplacení uvádí učinění protestu pro nepřijetí směnky. Již tento směnečný úkon postačoval k zachování postihových práv majitele proti nepřímým dlužníkům a vzhledem k tomu nemusí být směnka následně ani předkládána k placení ani nemusí být zřizován protest pro neplacení. Druhá výjimka, prospívající opět majiteli směnky, je zakotvena v ustanovení čl. I § 54 ZSŠ řešící situaci, kdy dodržení lhůt stanovených pro předložení směnky k přijetí či k placení nebo pro protestaci zmařila nepřekonatelná překážka vyšší moci mající za následek, že o dobu jejího trvání se prodlužují lhůty k provedení těchto zachovacích úkonů. Přímo samotný zákon však

v souladu s ustanovením čl. I § 48 ZSŠ může majitel směnky při postihu kromě jiného žádat taky úroky ve výši 6 % ode dne splatnosti. Nárok na tyto úroky vzniká majiteli směnky přímo ze zákona z důvodu prodlení se zaplacením směnečného peníze. Proti rozsudku soudu prvního stupně podali žalovaní odvolání z důvodu nepředložení směnky k placení a s tím související promlčení směnečného závazku. Vrchní soud v Praze, jako soud odvolací, podtrhnul, že v souladu s ustanovením čl. I § 38 odst. 1 ZSŠ je majitel směnky povinen prezentovat k placení každou jednotlivou směnku. Konkrétně v tomto případě tak měl učinit vůči výstavci vlastní směnky (vůči účastníkům směnečného vztahu v postavení rukojmích majitel směnky tento prezentační úkon neprovádí). Z nesplnění této zákonné povinnosti (resp. ve spojení s neučinění protestu, neobsahuje-li směnka doložku „bez protestu“) plyne pro majitele negativní následek, v podobě zániku práva na postih, jen ve vztahu k dlužníkům nepřímým. Vzhledem k tomu, že žalovaní č. 1 a č. 2 jsou přímými dlužníky, zůstávají jejich směnečné závazky nedotčeny. Vrchní soud v Praze vzhledem k uvedenému neshledal rozsudek soudu prvního stupně nesprávným a potvrdil ho.

⁶¹ Ustanovení čl. I § 53 odst. 1 ZSŠ zní následovně: „Zmeškáním lhůt stanovených k předložení směnky na viděnou nebo na určitý čas po viděné, k protestaci pro nepřijetí nebo pro neplacení, k předložení směnky k placení při doložce „bez útrat“, ztrácí majitel svá práva proti indosantům, výstavci a všem ostatním osobám směnečně zavázaným vyjma příjemce.“

⁶² Podle ustanovení čl. I § 53 odst. 1 ZSŠ zůstávají práva majitele směnky proti přímým dlužníkům zachována.

majitele zcela zbavuje prezentační či protestační povinnosti, pokud trvání okolnosti vyšší moci přesáhne třicet dní ode dne splatnosti směnky, a zachovává mu právo na směnečný postih i bez jejich uskutečnění. Vyšší mocí se obecně rozumí událost, která nastala ve vnějším světě, nezávisle na vůli člověka, a jejíž vznik nemohl předpovědět ani při vynaložení takové míry péče, kterou na něm lze spravedlivě požadovat, a současně ji ani nemohl odvrátit žádným z objektivně dostupných prostředků.⁶³ Uvedené ustanovení označuje za vyšší moc z hlediska směnečného práva takovou nepřekonatelnou překážku, pro kterou nelze směnku včas předložit nebo protestovat. Z jeho dikce lze usuzovat na její další rysy s tím, že v jistém směru zde lze spatřovat korekci shora uvedené obecné definice vyšší moci. Z nepřekonatelných překážek zmiňuje odst. 1 téhož ustanovení výslovně pouze zákonnou právní úpravu některého státu⁶⁴, přičemž současně formulací zbytkové kategorie jiných případů vyšší moci nevyklučuje existenci dalších. Je tedy zřejmé, že zákon směnečný a šekový nevnímá neodvratitelnost jako její obligatorní charakteristický znak, když k ní přiřazuje i zákonodárnou činnost, která je s aktivitou lidského činitele nerozlučně spjata.⁶⁵ V souvislosti s překážkou vyšší moci požaduje zákon aktivní jednání ze strany majitele směnky záležející v oznámení jejího vzniku posledního indosantovi a jejím zaznačení v textu směnky nebo na směnečném přívěsku spolu s udáním data a podpisem majitele. Majitel musí rovněž dbát notifikační povinnosti zakotvené v ustanovení čl. I § 45 ZSŠ, na jehož použití odst. 2 shora uvedeného ustanovení odkazuje. Atributy vyšší moci již podle odst. 6 téhož ustanovení nespĺňují skutečnosti subjektivního charakteru, které nastaly toliko na straně majitele směnky nebo osoby, kterou zmocnil k jejímu předložení, či k protestaci. Vyplývá z něho, že o překážku vyšší moci půjde jen tehdy, když bude zasahovat do sféry širšího okruhu osob. Otázkou je, zda by aplikace ustanovení čl. I § 54 ZSŠ přicházela v úvahu i v situaci, kdy určitý případ vyšší moci postihne sice jenom majitele směnky, avšak objektivně by jím mohl být stížen i kdokoliv jiný. Uvažujeme-li tuto variantu, potom by se pod nepřekonatelné překážky nepodřazovaly pouze ty události, které by se vztahovaly výhradně k majiteli směnky, resp. osobě jím pověřené k jejímu předložení nebo k učinění protestu, a byly by

⁶³ k tomu viz Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv. *Občanské právo hmotné. Svazek I.* 4. vydání. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 170-171

⁶⁴ Právně účinně může provedení zachovacích úkonů logicky zamezit pouze takový zákon jiného státu, u kterého bude dána místní působnost ve vztahu k nim.

⁶⁵ viz Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice.* 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 265

způsobeny jejich vlastním zaviněním. Nutno však podotknout, že pro majitele, resp. jím pověřenou osobu, by bylo patrně mnohdy obtížné prokázat, že nebyl původcem vzniku dané překážky, nýbrž že tato nastala zcela vlivem objektivní okolnosti. Domnívám se však, že použití ustanovení čl. I § 54 ZSŠ by mělo být vyloučeno u překážky, která má výhradně osobní dosah, byť by jí byla neodvratitelná událost, a že odst. 6 tohoto ustanovení má být interpretován spíše extenzivně co do povahy událostí dotýkajících se sféry majitele směnky.⁶⁶

Vzhledem k výše uvedenému lze shrnout, že výkon směnečného práva se odlišuje podle toho, zda ho majitel směnky v daném případě realizuje vůči přímému nebo nepřímému směnečnému dlužníkovi. Příímí směneční dlužníci jsou ze směnky zavázáni bezprostředně.⁶⁷ K uplatnění směnečného práva vůči nim mu zcela postačuje, nastane-li okamžik splatnosti jeho směnky. Žádný další úkon k jeho zachování provádět nemusí, tj. nemusí ani prezentovat směnku k placení.⁶⁸ Naopak, vůči nepřímým směnečným dlužníkům uplatňuje majitel směnky svoji směnečnou pohledávku prostřednictvím směnečného postihu⁶⁹ a to teprve po tom, co byla směnka řádně a včas předložena k placení dlužníku přímému, který však svůj platební závazek nesplnil nebo jej splnil pouze částečně. Nejdříve tedy musí majitel směnky požadovat zaplacení směnečného peníze od něho. V případě, že přímý směnečný dlužník svému platebnímu závazku dostojí, dochází k zániku jak povinnosti vyplatit směnečnou sumu, tak postihových práv majitele směnky vůči nepřímým dlužníkům.

7.2. Splnění směnečné platební povinnosti

Povinnost směnečného dlužníka zaplatit při splatnosti stanovenou směnečnou sumu se aktivuje, jakmile ho majitel směnky prostřednictvím jejího řádného předložení vyzve k placení. Proplacením směnky navazujícím na uskutečnění prezentačního úkonu

⁶⁶ shodně viz Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 265, a dále k tomu ještě i Kovařík, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 167

⁶⁷ Pro závazek ze směnky cizí to vyplývá z ustanovení čl. I § 28 odst. 1 ZSŠ a pro směnku vlastní z ustanovení čl. I § 78 odst. 1 ZSŠ.

⁶⁸ Majitel směnky by při výkonu svého přímého směnečného práva měl dbát ustanovení čl. I § 70 odst. 1 ZSŠ vymezujícího promlčecí dobu pro nároky na výkon směnečných práv proti přímým dlužníkům. Při uplatňování směnečné pohledávky po jejím marném uplynutí, může již dlužník vznést námitku promlčení a placení podle směnky odepřít.

⁶⁹ Nepřímým dlužníkům tudíž majitel svoji směnku k placení nepředkládá. Podle ustanovení čl. I § 50 odst. 1 ZSŠ však není vyloučeno zaplacení směnečné sumy osobou směnečně zavázanou, proti které se postih sice nevykonal, ale vykonat se mohl.

tak zaniká směnečný závazek dlužníka solucí, tj. splněním. Tentýž následek nastane i v případě, kdy je v souladu s ustanovením čl. I § 4 ZSŠ platební povinnost plněna třetí osobou označenou na směnce jako domiciliát, neboli umístěnc.

Podle výslovné úpravy ustanovení čl. I § 40 odst. 3 ZSŠ se osoba směnečně zavázaná zproští svého platebního závazku, pokud ho splní při splatnosti a zároveň při tom nejedná podvodně nebo s hrubou nedbalostí.⁷⁰ Poskytnout plnění podle směnky může i před tímto datem, bude však záležet výlučně na vůli majitele směnky, zda ho akceptuje. Z odst. 2 téhož ustanovení přímo vyplývá, že osoba platící podle směnky před splatností jedná na vlastní nebezpečí. Měla by pamatovat na to, že i když směnečnou sumu zaplatí legitimnímu majiteli směnky, může být na ní v budoucnu požadována opětovně. Tento nepříznivý následek ponese, pokud směnka, na kterou již předčasně platila, jí nebude následně vydána a bude převedena na další osobu.⁷¹ Vícenásobným výzvám k placení na stejnou směnku může plátce předejít jedině postupem podle ustanovení čl. I § 39 odst. 1 ZSŠ, ve kterém je zakotveno jeho právo domáhat se vydání řádně proplacené směnky spolu s vyznačeným potvrzením o zaplacení podepsaným jejím majitelem. Na základě odst. 3 téhož ustanovení může majiteli obdobnou žádost adresovat i při částečném plnění na směnku⁷². Jejím obsahem bude jeho vyznačení na směnce a vystavení kvitance o něm. Protože majitel směnky může nadále uplatnit své právo na vyplacení zbytku směnečné sumy, musí si směnku, jakožto doklad o svém vlastnickém právu k ní, ponechat a plátce její vydání požadovat nemůže. Odmítne-li mu majitel na jeho žádost směnku vydat, resp. poznamenat na ní částečné placení a předat mu o něm samostatné potvrzení, není povinen ji proplatit. Postavení majitele směnky se zhorší i v tom smyslu, že ztrácí právo na výkon směnečného postihu vůči nepřímým dlužníkům.⁷³

V souvislosti s placením ukládá zákon směnečný a šekový v ustanovení čl. I § 40 odst. 3 plátci povinnost zkoumat nepřetržitost řady po sobě jdoucích indosamentů s tím, že z této povinnosti výslovně vyčleňuje přezkum podpisů jednotlivých indosantů. Logickým vysvětlením takovéto zákonné formulace je, že prezentát může z obsahu

⁷⁰ pro exaktnější vymezení podvodného jednání a hrubé nedbalosti viz Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 196-197

⁷¹ V souladu s ustanovením čl. I § 17 ZSŠ musí být nový majitel směnky při jejím nabytí v dobré víře o tom, že ten, kdo na něho směnku převádí, je k tomuto úkonu skutečně oprávněn.

⁷² Ve srovnání s placením před datem splatnosti, které majiteli směnky zákon směnečný a šekový v ustanovení čl. I § 40 odst. 1 výslovně dovozuje odmítnout, má majitel u částečného placení při splatnosti přímo ze zákona, konkrétně podle ustanovení čl. I § 39 odst. 2 ZSŠ, naopak povinnost ho přijmout a to v jakékoliv výši.

⁷³ k tomu srovnej Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 197, s. 199, s. 200

směnky předkládané mu k placení získat přímo poznatek jen o tom, jestli prezentantovi svědčí sled rubopisů, tj. jestli je směnkou formálně legitimován k obdržení směnečné částky. Přešetření jeho totožnosti i po stránce materiální by bylo překážkou okamžitému splnění platební povinnosti a pro prezentáta by znamenalo vynaložení nepřiměřené míry úsilí a v podstatě i přesunutí odpovědnosti za to, že směnka nezůstala v držbě formálně i materiálně směnečně oprávněné osoby. Vzhledem k tomu se dlužník ze svého směnečného závazku vyváže, i když směnku proplatí osobě, která nebyla jejím pravým majitelem, avšak pouhým přezkoumáním indosamentů nemohl tuto skutečnost odhalit.

7.3. Směnečný postih

Institut směnečného postihu upravuje zákon směnečný a šekový v oddíle sedmém, čl. I ustanoveních § 43 až 54. Jeho principiálním smyslem je poskytnout majiteli směnky za zákonem určených kritérií možnost domáhat se uspokojení svojí směnečné pohledávky i na osobách, které se umístěním svého podpisu na směnce dostaly do postavení nepřímých, regresních směnečných dlužníků. Tyto směnečně zavázané osoby lze rovněž označit termínem „postihoví dlužníci“, což je odvozeno právě od toho, že směnečný postih je jediným nástrojem, kterým lze proti nim práva ze směnky uplatňovat. Ve směnečné terminologii se setkáme i s pojmenováním postižník nebo regresát a podle ustanovení čl. I § 43 odst. 1 ZSŠ jimi mohou být indosanti, výstavce⁷⁴ a jiné směnečně zavázané osoby, kterými se v návaznosti na ostatní příslušné ustanovení zákona směnečného a šekového rozumí směnečný rukojmí a příjemce pro cest za trasáta nebo indosanta. Protipól postihového dlužníka, čili osoba oprávněná k vedení postihu, bývá nazývána i jako postihovatel nebo regresient a je jí majitel směnky nebo ten nepřímý dlužník, který již postihem podle směnky plnil a proto má následně v rámci dalšího regresu přímo ze zákona právo obrátit se na další možné postižní dlužníky a získat zpátky mimo jiné jím vyplacenou částku.⁷⁵ Na okraj podotýkám, že výkon postižních směnečných práv nemá samozřejmě za následek zánik přímých směnečných práv, kterých trvání není závislé na provedení žádného

⁷⁴ Zákon má na mysli samozřejmě výstavce směnky cizí, protože u vlastní směnky má její výstavce v souladu s ustanovením čl. I § 78 odst. 1 ZSŠ ve spojení s § 28 odst. 1 téhož článku postavení přímého dlužníka.

⁷⁵ k tomu viz např. Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 205

zachovacího úkonu, a majitel směnky se tudíž na přímé dlužníky může i nadále obracet se žádostí o zaplacení směnky.

Ucelený okruh případů, ve kterých je majitel směnky oprávněn uplatnit svoje postihová směnečná práva, vyjmenovává ustanovení čl. I § 43 ZSŠ. V souladu s ním se právo na postih může aktivovat nejen při splatnosti směnky, nýbrž i před její splatností. Pro směnku cizí platí v plném rozsahu. U vlastní směnky nepřichází s ohledem na její právní povahu v úvahu postih pro nepřijetí a postih vůči výstavci nepřijatelné traty.

Fundamentálním předpokladem pro výkon postihu při splatnosti je nevyhovění, byť částečné, výzvě k zaplacení směnky, učiněné formou jejího předložení k placení, ze strany přímého dlužníka. Tento postih pro neplacení přichází v úvahu výlučně u splatné směnečné pohledávky.

Předsplatnostní postih lze vykonat buď ve formě postihu pro nepřijetí anebo postihu pro ohrožení, resp. nejistotu⁷⁶, přičemž každý z nich se vyznačuje jinými důvody výkonu. Využit prostředku postihu pro nepřijetí může majitel směnky v případě, kdy směnečník v celém nebo částečném⁷⁷ rozsahu odmítl akceptovat směnku řádně prezentovanou k přijetí. Prostřednictvím postihu pro ohrožení může majitel svojí směnečnou pohledávku vydobýt v případech nastalých před splatností a již tehdy objektivně opodstatňujících jeho obavu z toho, že směnečník, resp. příjemce, či výstavce cizí směnky nebudou s to platit podle směnky v době, kdy se stane dospělou. Za základní předpoklady postihu pro nejistotu označuje zákon směnečný a šekový na straně osoby směnečníka, resp. příjemce, vydání rozhodnutí o úpadku nebo o zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek jeho majetku na základě zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „insolvenční zákon“ nebo „InsZ“ podle kontextu) v rámci proti němu vedeného insolvenčního řízení, zastavení plateb z důvodu nedostatku prostředků na uhrazení pohledávek veškerým svým věřitelům a konečně neúspěšné provádění soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce na jeho majetek, přičemž osobou oprávněnou z exekučního titulu nemusel být nutně majitel směnky. Co se týče výstavce cizí směnky, je výkon

⁷⁶ V publikacích se lze setkat s označením této podoby předsplatnostního postihu termínem „postih pro ohrožení“ (viz např. Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 206) nebo „postih pro nejistotu“ (viz např. Chalupa, R. *Zákon směnečný a šekový. Komentář. 1. díl- směnky*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 340 a 341)

⁷⁷ Při částečné akceptaci směnky dochází k rozštěpení směnečné sumy, což znamená, že v akceptovaném rozsahu bude směnka při splatnosti předložena k placení a postižná práva bude moci majitel směnky vykonat pouze co do nepřijaté části směnečné sumy.

postihu pro ohrožení přípustný toliko, vystavil-li ji jako nepřijatelnou⁷⁸ a vydal-li soud v rámci insolvenčního řízení usnesení, kterým rozhodl o úpadku na jeho majetek nebo o zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek jeho majetku.

V souvislosti s výkonem předsplatnostního postihu, považuji za vhodné podotknout, že dikce odst. 2 ustanovení čl. I § 43 ZSŠ ve spojení s odst. 1 téhož ustanovení by na první pohled mohla svádět k interpretaci, že okolnosti podmiňující výkon této podoby postihu nemohou být paralelně podmínkami postihu pro neplacení a tedy, že po splatnosti může majitel vést postih jedině pro nezaplacení směnečného dluhu přímým dlužníkem. Tento závěr nepovažuji za bezvýhradně správný. Domnívám se, že je zde namístě drobná korekce ve vztahu k výkonu postihu pro nepřijetí, který předpokládá odepření akceptace směnky při její řádné prezentaci k přijetí. Nelze totiž vyloučit, že majitel směnky předloží směnečníkovi směnku k vyznačení akceptu až v poslední den zákonem stanovené lhůty, avšak neúspěšně. K zachování svých postihových práv musí majitel v souladu s ustanovením čl. I § 44 odst. 1 ZSŠ nepřijetí směnky zásadně nechat zjistit protestem (není-li doložkou na směnce nebo ze zákona této povinnosti zproštěn), přičemž za těchto okolností se protestační lhůta podle odst. 2 téhož ustanovení nadstavuje ještě o den následující po uplynutí lhůty pro předložení směnky k přijetí. V tomto případě předpoklad výkonu předsplatnostního postihu, tj. neakceptace směnky, nastal ještě v době před splatností směnky, jenomže protest mohl být zřízen i v den, kdy již směnka byla splatnou. Z mého pohledu je sice na místě požadovat na majiteli směnky zachování rozumné míry bdělosti nad svojí směnečnou pohledávkou a v tomto směru mu i ukládat uskutečnění určitých úkonů potřebných k zachování jeho směnečných práv. Nebylo by však spravedlivé zatěžovat ho povinnostmi, které v sobě skrývají neadekvátní restrikcí, co se týče rozsahu těchto práv a mezi které by vzhledem k výše uvedenému patrně mělo být řazeno i lpění na vykonání postihu pro nepřijetí ve lhůtě určené k přijetí směnky, tj. než se stane splatnou. Majiteli směnky by proto mělo být dovoleno vést postih pro nepřijetí směnky, i když právo na něj bylo aktivováno až v den po splatnosti směnky. Vznikly-li by předpoklady výkonu předsplatnostního postihu teprve po splatnosti směnky, kdy má majitel k vymožení svojí pohledávky ze směnky k dispozici již postih pro neplacení, bude jejich případný vznik

⁷⁸ Jedná se o směnku, do které výstavce pojal v souladu s ustanovením čl. I § 22 odst. 2 ZSŠ doložku zakazující předložení směnky k přijetí. Současně je v něm obsažen i negativní výčet, tj. nemožnost aplikace zákazu, zahrnující domicilovanou směnku, směnku splatnou v místě odlišném od místa směnečnickova bydliště a lhůtní vistasměnku.

pro jeho postihová směnečná práva v podstatě irelevantní. Argumentem pro dané tvrzení je, že předložení směňky k placení má charakter zákonné povinnosti majitele směňky a podle znění ustanovení čl. I § 53 odst. 1 ZSŠ i povahu zachovacího úkonu, jehož opomenutí je sankcionováno definitivní ztrátou jeho postihových práv. K jejich opakovanému aktivování by proto již nemohlo dojít ani z důvodu existence některé z výčtu skutečností umožňujících vedení postihu u nedospělé směňky. V literatuře se ohledně časového intervalu, ve kterém lze účinně aplikovat předpoklady výkonu postihu před splatností, nesetkáme s jednotným stanoviskem. Kupříkladu R. Chalupa⁷⁹ ve své publikaci zastává názor, že jedinou časovou hranicí pro výkon kteréhokoliv z typů postihu je pouze zákonem stanovená promlčecí doba a že každá ze skutečností výslovně uvedených u předsplatnostního postihu odůvodňuje i po splatnosti směňky uplatnění postihových práv. Osobně se přikláním spíše k opačnému stanovisku Z. Kovaříka⁸⁰, který uvádí, že vznik předpokladů opravňujících k výkonu předsplatnostního postihu v okamžiku po splatnosti bude bez právního významu. U splatné směňky může totiž majitel vykonat už postih pro neplacení a v případě, že jeho výkon zmařil, nenáleží mu právo vést postih z některého dalšího zákonného předpokladu.

Samotné naplnění některé z podmínek výkonu postihu výslovně uvedených v ustanovení čl. I § 43 ZSŠ nebude někdy dostačující. Zákon směnečný a šekový obsahuje i ustanovení předepisující úkony, které musí majitel směňky přednostně před výkonem postihu provést. Spočívají zejm. ve zřízení protestu pro nepřijetí nebo neplacení, v protestaci směňky pro opomenutí datovat přijetí lhůtní vistasměňky či směňky s doložkou určující lhůtu k jejímu předložení k přijetí, v prezentaci směňky k placení (pokud je na směňku umístěná doložka zbavující protestační povinnosti, postačí k zachování postihových práv majitele pouhé splnění prezentační povinnosti), v předložení směňky k přijetí podpůrné adrese na ní vyznačené a eventuálně v protestaci směňky pro odepření přijetí pro čest, v předložení směňky k placení příjemci pro čest nebo podpůrné adrese a případně i zřízení protestu při marné prezentaci k čestnému placení či v předložení směňky k placení směnečníkovi ve spojení s učiněním protestu v případě, že směnečník, resp. příjemce, přestal platit svým věřitelům nebo že na jeho majetek byla neúspěšně vedena exekuce (Protože po uskutečnění těchto úkonů bude

⁷⁹ blíže viz Chalupa, R. *Zákon směnečný a šekový. Komentář. 1. díl- směňky*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 337-340

⁸⁰ Ke stanovisku ohledně časového omezení výkonu jednotlivých typů postihu a k názoru R. Chalupy a contrario srovnej: Kovařík, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 142

majitel směnky vést postih před splatností, bude mít majitel právo prezentovat směnku k placení dříve než nastane její splatnost.). Minimální aktivitu ze strany majitele směnky, podmiňující výkon práva na postih, vyžaduje ustanovení čl. I § 44 odst. 6 ZSŠ u předpokladu předsplatnostního postihu spočívajícím ve vydání usnesení o úpadku ohledně majetku směněnčíka, resp. akceptanta, či výstavce nepřijatelné cizí směnky nebo usnesení o zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek jeho majetku. Majitel směnky je oprávněn k výkonu postihu již na základě předložení uvedených usnesení soudu.

Vycházejíc z výše uvedeného členění postihovatelů na majitele směnky a postihové dlužníky poskytnuvší požadované plnění v rámci postihu následujícího po výkonu postihu majitelem směnky, lze dovodit, že výkon každého jednotlivého postihu může mít i více fází, stupňů. Postih vykonávaný majitelem směnky je postihem v prvním stupni, jelikož majitel je osobou, která může svoje práva ze směnky vymáhat na regresních dlužnících na prvním místě. Uspěje-li při postihu, bude to pro něho znamenat ztrátu postavení směnečného věřitele. Ze směnky mu už nebudou svědčit žádná práva. Nicméně i po jeho uspokojení ztělesňuje směnka nadále práva, k jejichž výkonu je povolán ten nepřímý dlužník, který ho uspokojil. Z postižníka se tak stává další postihovatel, který bude postih vykonávat v dalším stupni a bude-li mu v jeho rámci poskytnuto požadované plnění, zařadí se do řetězce postihovatelů i jeho postižník. Při dalším postihu mohou být podle ustanovení čl. I § 49 ZSŠ postižníky pouze předchůdci postihovatele, kterých podpisy se na směnce ocitly dříve než jeho.

Charakter a jednotlivé složky práva na postih v prvním a v dalších stupních plynou z ustanovení čl. I § 48 a § 49 ZSŠ.

7.4. Žaloba

Věřitel může svoje směnečné právo vůči přímým či nepřímým dlužníkům uplatnit u soudu podáním návrhu (žaloby) na vydání směnečného platebního rozkazu a získat jeho vydáním při naplnění zákonem stanovených předpokladů meritorní rozhodnutí s účinky pravomocného rozsudku, které je plnohodnotným exekučním titulem pro nařízení a provedení výkonu rozhodnutí, resp. exekuce. Občanský soudní

řád upravuje v ustanovení § 175 postup soudu při uplatňování směnečných nároků. Směnečný platební rozkaz je vydáván ve směnečném rozkazním řízení vyznačujícím se určitými odlišnostmi od standardního průběhu soudního řízení a lze říci, že i poměrně krátkým trváním.

Zákonnými podmínkami pro rozhodování shora uvedenou formou, jejichž splnění je uloženo žalobci, jsou předložení prvopisu, tj. originálu, směnky a dalších listin nutných k uplatnění práva a návrh, aby soud o uplatněných směnečných nárocích rozhodl právě směnečným platebním rozkazem, přičemž časovou hranici pro tento návrh představuje doručení usnesení o nařízení jednání ve věci účastníkům řízení. Shledá-li soud důvod, pro který o návrhu nelze rozhodnout směnečným platebním rozkazem, nařídí ve věci samé jednání. Předložení vyjmenovaných listin zákon sice označuje za nezbytný předpoklad pro vydání směnečného platebního rozkazu, avšak s ohledem na zákaz *denegatio iustitiae* musí být spor mezi žalobcem a žalovaným projednán a autoritativně rozhodnut i bez nich. U listiny prezentované žalobcem jako směnka soud nejdříve prověřuje, jestli ji vůbec na první pohled lze za směnku považovat, tedy obsahuje-li veškeré zákonem předepsané prohlášení a doložky.

S ohledem na povahu uplatňovaných nároků ze směnky může soud směnečným platebním rozkazem rozhodnout pouze o nárocích peněžitých, které má směnečný věřitel vůči přímým či regresním směnečným dlužníkům. Při rozhodování o nárocích, které nevyvěrají přímo ze samotné směnečné listiny nebo jsou nepeněžité, bude soud postupovat podle ustanovení občanského soudního řádu o sporném řízení.

Proti směnečnému platebnímu rozkazu se žalovaný může bránit zvláštním prostředkem v podobě námitek, které na rozdíl klasického platebního rozkazu zakotveného v ustanovení § 172 OSŘ musí odůvodnit, jinak je soud odmítne. K podání námitek poskytuje zákon žalovanému poměrně krátkou lhůtu v délce tří dnů. Vrchní soud v Praze ve svém rozhodnutí ze dne 24. 9. 1998, ve věci sp. zn. 9 Cmo 375/1998 judikoval, že třemi dny k podání námitek je určen konec lhůty, nikoliv počátek jejího běhu. Odpůrce má možnost bránit se námitkami již ode dne vydání směnečného platebního rozkazu. Znamená to, že skutečná délka lhůty bude záviset od toho, odkdy byl odpůrci obsah směnečného platebního rozkazu fakticky znám bez ohledu na to, že se tak stalo jinak než v souvislosti s jeho doručením.⁸¹

⁸¹ srovnej Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Cmo 375/1998, ze dne 24. 9. 1998

Podá-li žalovaný ve lhůtě odůvodněné námitky, koná o nich soud jednání. Na základě výsledku projednání námitek rozhodne soud rozsudkem buď o ponechání směnečného platebního rozkazu v platnosti anebo o jeho zrušení ve vymezeném rozsahu. Proti tomuto rozsudku bude již opravným prostředkem odvolání. Nepodáním odůvodněných námitek, resp. jejich vzetím zpět, se směnečnému platebnímu rozkazu dostávají účinky pravomocného rozsudku, což pro žalovaného představuje hrozbu v podobě práva žalobce iniciovat vykonávací řízení.

S uplatněním práva ze směnky soudní cestou spojuje R. Chalupa stejné důsledky jako s prezentací směnky k placení. Podle jeho názoru je žaloba nejen prostředkem k vymožení jeho pohledávky ze směnky, nýbrž je nutno ji považovat i za tzv. zachovací úkon ve vztahu k postihovým právům.⁸² Osobně se domnívám, že žaloba by měla být vnímána v podstatě jako kvalifikovaná forma předložení směnky k placení, i přesto, že tento úkon nečiní věřitel přímo vůči dlužníkovi, ale prostřednictvím nezúčastněného třetího, tj. soudu.

7.5. Započtení směnečné pohledávky

Směnečný věřitel není co do způsobu uplatnění práva náležejícího mu z jeho směnky omezen pouze na prezentaci směnky k placení. V případě, že směnečný dlužník a majitel směnky mají vzájemné pohledávky, může být směnečná suma bezhotovostně vyrovnána i prostřednictvím započtení. Při tomto způsobu výkonu směnečného práva by si však věřitel měl být vědom, že započtení nepředstavuje zároveň zachovací úkon ve vztahu k právům vůči postihovým dlužníkům a poslouží mu proto pouze k uplatnění jeho směnečného práva vůči směnečnému dlužníkovi.⁸³

8. Směnečněprávní způsoby převodu práv ze směnky

Směnečný závazkový vztah se v průběhu svého trvání může modifikovat. To

⁸² k tomu viz Chalupa, R. *Základy směnečného práva*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 182-183

⁸³ viz tamtéž, s. 171, 183; srovnej taky Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 201

znamená, že si nemusí zachovat podobu, kterou měl při vystavení směnky. Směnka totiž po vystavení a odevzdání remitentovi nezůstává zpravidla u něho jako u svého konečného majitele, plní svoji oběžnou funkci, čehož průvodním jevem bude substituce původních účastníků směnečného závazkového vztahu. Zaměněn může být jak směnečný věřitel, tak i směnečný dlužník.

Zákon směnečný a šekový upravuje toliko změnu na straně směnečného věřitele převodem práv ze směnky a neřeší již otázku jeho záměny v důsledku přechodu směnečných práv, pro kterou bude vzhledem k tomu platit obecná právní úprava. Zvláštními směnečněprávními způsoby převodu práv ze směnky prováděnými podle příslušných ustanovení ZSŠ jsou rubopis a blankotradice.

Naproti tomu změna směnečného dlužníka postrádá speciální zákonnou úpravu. Povaha směnečných závazků však nepřipouští jejich smluvní převod. Změnu směnečného dlužníka lze docílit jedině přechodem dluhu na právního nástupce, který nastává z některého obecněprávního důvodu.

Kromě výše vyjmenovaných směnečných způsobů disponování s právy inkorporovanými do směnky, lze jejich převod uskutečnit i postoupením pohledávky (cessí) a tedy aplikovat obecnou právní úpravu změny v osobě věřitele závazkového vztahu zakotvenou v oddíle čtvrtém, ustanoveních § 524 až 530 ObčZ. Tento nesměnečněprávní prostředek převodu práv totiž připouští ustanovení čl. I § 11 odst. 2 ZSŠ za splnění předpokladu, že výstavce opatřil směnku tzv. rektadoložkou znějící „nikoli na řad“ nebo jinou doložkou s identickým významem, čímž vyloučil její převod indosací a vystavil ji ve formě na jméno (tj. jako rektasměnku). Z výše uvedeného ustanovení výslovně vyplývá, že rektasměnku lze převádět jen formou a s účinky cesse. Pro platné uzavření smlouvy o postoupení pohledávky je nezbytné dodržet zákonný požadavek její písemné formy, který předepisuje ustanovení § 524 odst. 1 ObčZ. Přitom není rozhodující, zda směnečný dlužník vyslovil s postoupením práv ze směnky souhlas, jelikož totéž ustanovení umožňuje majiteli směnky postoupit pohledávku i bez jeho souhlasu. Smlouva o postoupení pohledávky má pro získání směnečné legitimace nezastupitelný význam. Pokud by ji postupitel (dosavadní majitel směnky) s postupníkem (ten, na koho postupitel svá směnečná práva převádí, nabyvatel směnky) neuzavřel, nemohl by se postupník stát novým směnečným věřitelem a to ani v tom případě, kdy by mu postupitel směnku již odevzdal. Na tomto místě lze spatřovat rozdíl

oproti indosaci směnky, kdy je pro dokonání jejího převodu a vznik věřitelského postavení indosatáře nezbytné předání směnky indosatáři.⁸⁴ Přesto, že postupník se směnečným věřitelem stává již samotným uzavřením smlouvy o postoupení pohledávky, nelze ani v tomto případě zapomenout na legitimační funkci směnky. Domáhal-li by se věřitel ze směnky, který by zároveň nebyl i jejím držitelem, vyplacení směnečné sumy bez předložení této směnky, není směnečný dlužník povinen poskytnout mu požadované peněžité plnění. Cedováním směnky se postupník stává sukcesorem postupitele, tj. jeho postavení se odvozuje od postavení předchozího směnečného věřitele (postupitele). Práva ze směnky nabývá vzhledem k tomu derivativně, což lze dovodit např. z ustanovení § 524 odst. 2 ObčZ a § 529 odst. 1 ObčZ. První z nich stanoví, že směnka se postupuje spolu se svým příslušenstvím a právy s ní spojenými, které tak získává další majitel směnky. Námitkové právo směnečného dlužníka rozšiřuje druhé ze zmíněných ustanovení, když směnečnému dlužníku zachovává možnost uplatnit po postoupení směnky i ty námitky, které mohl uplatnit v době cesse směnky proti jejímu tehdejšímu majiteli.

Co se týče odpovědnosti toho, kdo práva ze směnky převáděl, vůči svému dalšímu nabyvateli, je koncipována odlišně od indosace a její právní úpravu lze z pohledu nového věřitele z cedované směnky hodnotit jako méně příznivou. Z ustanovení § 527 ObčZ je zřejmé, že odpovědnost postupitele za dobytost směnečné pohledávky je omezena pouze na úplatné převody směnečných práv a u těchto na výši přijaté úplaty. Dalším zákonným požadavkem jejího vzniku je písemný závazek postupitele vůči postupníkovi, kterým ji na sebe přebírá. Lze tedy konstatovat, že na rozdíl od převodu směnky prostřednictvím indosamentu, nedochází k jejímu vzniku přímo ze zákona (vyloučit ji lze pouze připojením doložky, znějící např. „bez postihu“, k indosamentu), ale teprve projevem vůle postupitele učiněném v písemné formě a při splnění ostatních zákonných předpokladů. Trvání odpovědnosti postupitele je závislé na aktivitě postupníka, který musí postoupenou směnečnou pohledávku bez zbytečného odkladu vymáhat na dlužníkovi soudní cestou, jinak se jeho právní postavení zhorší v důsledku zániku odpovědnosti postupitele. Lhůta k uplatnění pohledávky ze směnky není stanovena konkrétně. Podle názoru Z. Kovaříka však může být jen výjimečně delší

⁸⁴ O převodu směnky prostřednictvím indosamentu je pojednáno v části druhé, podkapitole 8.1.. Zde pouze stručně dodávám, že údaje o indosatáři se uvádějí jen v indosamentu vyplněném. Převádí-li indosant směnku nevyplněným indosamentem (tzv. blankoindosamentem), pro který je charakteristická absence označení osoby indosatáře, je osobou směnečně oprávněnou ten, komu indosant směnku odevzdal. Blankoindosament tedy legitimuje k výkonu práv ze směnky jejího držitele.

než dva týdny.⁸⁵

8.1. Indosament

Na směnku je nahlíženo jako na zákonný ordrepapír, což vyvozujeme z dikce ustanovení čl. I § 11 odst. 1 ZSŠ. Vyplývá z něho, že prostředkem převodu zásadně každé směnky je indosament - zákon směnečný a šekový používá i synonymum rubopis - bez ohledu na to, jestli byla směnka vystavena s výslovnou doložkou „na řad“ nebo bez ní. V souladu s platnou právní úpravou cenných papírů je vyloučen převod směnky vystavené na řad jinak než prostřednictvím rubopisu. Výslovně to dokládá ustanovení § 18 odst. 1 CenP, vztahující se na cenné papíry obecně (ordresměnky nevyjímaje, protože pro ně není stanoveno jinak), které podmiňuje převod listinného cenného papíru na řad i rubopisem a nepřipouští tudíž pouhé postoupení práv do něho vtělených. Účastníky indosace jsou indosant, kterým je dosavadní majitel směnky (s výjimkou tzv. zvláštních druhů rubopisu), a indosatář, který tuto směnku od něho nabývá a vstupuje tím do postavení směnečného věřitele. Zákon směnečný a šekový v ustanovení čl. I § 11 odst. 3 výslovně připouští i převod tzv. zpětným rubopisem, prostřednictvím kterého tak může být směnka převedena na směnečníka, výstavce nebo na každou jinou směnečně zavázanou osobu, s tím, že směnka jimi může být dále převáděná rubopisem. Není vyloučeno, že směnka se realizací převodu zpětným rubopisem vícekrát ocitne v rukou téže osoby.

Výjimka, která vylučuje tento směnečněprávní způsob převodu, je vyjádřena v ustanovení čl. I § 11 odst. 2 ZSŠ, v souladu s kterým je směnka vystavená s doložkou znějící „nikoli na řad“ nebo jinou doložkou stejného významu převoditelná jen ve formě a s účinky cesse (tj. postoupení pohledávky), o které bude pojednáno v navazujícím výkladu. Ergo u směnky vystavené na jméno je nutno postupovat podle příslušných ustanovení občanského zákoníku týkajících se konkrétně formy postoupení pohledávky a jeho účinků, nikoli podle ustanovení zákona směnečného a šekového upravujících směnečněprávní způsoby převodu.

Úpravu indosace zakotvují ustanovení čl. I § 11 až 20 ZSŠ, které se neomezují

⁸⁵ blíže viz Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 156

pouze na směnku cizí a vlastní⁸⁶, ale aplikují se obdobně i tehdy, když na ně odkazují jiné právní předpisy regulující cenné papíry na řad (např. § 18 odst. 3 CenP odkazuje na zákon směnečný a šekový ohledně legitimačních účinků rubopisu).

Indosamentem (rubopisem) rozumíme směnečné prohlášení indosanta (je jednou z množiny směnečných doložek), aktuálního majitele směnky, vyhotovené v písemné formě a napsané na směnce, jejím přívěsku⁸⁷ anebo v souladu s ustanovením čl. I § 67 odst. 3 ZSŠ na opisu směnky, kterým se zde vyznačuje převod směnečných práv indosací. Zpravidla je umístován na rubu směnečné listiny, i když to zákon směnečný a šekový *expressis verbis* nepožaduje. Jeho obsah bude záviset od toho, jestli půjde o jeho vyplněnou nebo nevyplněnou variantu. Vyplněný rubopis zahrnuje tři složky, kterými jsou vyjádření vůle indosanta převést práva ze směnky⁸⁸, vymezení osoby indosatáře a to vše kryto podpisem indosanta. Naproti tomu rubopis nevyplněný, označovaný v zákoně směnečném a šekovém i termínem blankoindosament, postrádá pokaždé údaje o indosatáři. Z dikce ustanovení čl. I § 13 odst. 2 ZSŠ je patrné, že k platnosti blankoindosamentu dostačuje pouhý podpis indosanta pod podmínkou, že bude umístěn na rubu směnky nebo na jejím přívěsku. Za nevyplněný platí i rubopis znějící na majitele, čímž je *ex lege* vyloučena proměna směnky na řad na formu na doručitele.

Indosament musí, stejně jako všechny ostatní směnečné doložky, respektovat zásadu bezpodmínečnosti směnečných úkonů. Nicméně ani případná podmínka, na níž byl učiněn závislým, nezakládá neplatnost provedeného převodu směnky a platí *ex lege* za nenapsanou, čili nemá pro směnečný vztah žádný význam (nebude se k ní přihlížet). Opačný následek nastane v situaci, kdy se na směnečné listině vyskytne indosament částečný. V souladu s ustanovením čl. I § 14 odst. 1 ZSŠ se totiž prostřednictvím indosamentu převádějí na nabyvatele všechna práva ze směnky. Není myslitelné, aby byla převedena např. pouze část směnečné sumy a zaplacení zbývající části by se nadále mohl domáhat její stávající majitel. Částečný indosament je ze zákona stížen absolutní neplatností. Pojal-li ho indosant do textu směnky, potom převod nebyl vůbec uskutečněn.

Převod práv z ordresměnky rovněž předpokládá uzavření - postačí i konkludentní - smlouvy o převodu cenného papíru (tedy konkrétně směnky), mezi

⁸⁶ Ustanovení čl. I § 77 odst. 1 ZSŠ odkazuje na použití ustanovení § 11 až 20 téhož článku upravující indosování směnky cizí

⁸⁷ Legální definice pojmu přívěsek zakotvuje čl. I § 13 odst. 2 ZSŠ, který ji vymezuje jako list spojený se směnkou.

⁸⁸ Např. „místo mě...“, „za mne...“, „na řad...“, „převodem na...“

indosantem a indosatářem, i když ustanovení čl. I § 11 odst. 1 ZSS ji nezmiňuje a uvádí jen převod indosamentem. Dokládá to ostatně zákonná úprava obsažená v ustanoveních § 13 an. CenP, která pro smlouvu o převodu listinného cenného papíru na řad nepředepisuje, na rozdíl od cenného papíru na jméno, písemnou ani jinou formu. Další podmínkou převodu je umístění tzv. indosamentu, tj. písemného projevu vůle dosavadního majitele indosovat směnku na jinou osobu, na rubu směnečné listiny. Z textu směnky musí být vždy zřejmé, kdo je osobou oprávněnou k výkonu práv z ní plynoucích. Tento požadavek naplňuje rubopis tím, že zachycuje změnu směnečné legitimace indosací, označuje nového majitele směnky. Převod směnky na řad je dokonán až v okamžiku, kdy dosavadní směnečný věřitel předal směnku do rukou novému nabyvateli, který se tak stává jejím majitelem a zároveň osobou legitimovanou k výkonu práv ze směnky plynoucích.⁸⁹ Svoji legitimaci k výkonu práv ze směnky prokazuje nepřetržitou řadou indosamentů, která mu svědčí jakožto jejímu poslednímu majiteli.

Směnka je neomezeně převoditelným cenným papírem. V souvislosti s převodem práv ze směnky indosací se projevuje její oběžná funkce, kterou nelze směnečněprávně účinně eliminovat žádným právním prostředkem (doložkou ani smluvně). Potvrdil to ostatně i Vrchní soud v Praze v rozsudku ze dne 13. 7. 2004, ve věci sp. zn. 5 Cmo 242/2004.⁹⁰ Nezpochybňuje v něm sice platnost dohod zakazujících převod směnky - jsou možné jak u směnky vystavené na jméno, tak i na řad - přesto je ale nepovažuje za překážku, pro kterou převod směnky nelze řádně provést. Znamená to, že uskutečnil-li by se v rozporu s takovou dohodou, avšak neodporoval-li by

⁸⁹ blíže viz Kovařík Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 56

⁹⁰ blíže srovnej Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 242/2004, ze dne 13. 7. 2004.

Nástin skutkového stavu: Žalobkyně se žalobou podanou u soudu prvního stupně domáhala zaplacení směnečného peníze z žalovaným vystavené zajišťovací vlastní rektasměnky, který řádně a včas nezaplatil. Majitelem směnky, původně vystavené jako blankosměnka na jméno společnosti I., a.s. (směnka měla zajišťovat pohledávku ze smlouvy o poskytnutí úvěru společnosti F., s.r.o., jakožto dlužníkovi, společností I., a.s.), se žalobkyně stala na základě smlouvy o jejím postoupení uzavřené již s jinou společností Č., a.s., která získala směnku od I., a.s. smlouvou o prodeji podniku. Společnost I., a.s. si se svým dlužníkem, společností F., s.r.o., sjednala, že tuto směnku nebude cedovat. Důkazem tohoto neformálně dohodnutého zákazu bylo jednostranné písemné vyplňovací prohlášení dlužníka. Soud prvního stupně vydal v dané věci směnečný platební rozkaz, proti kterému podal žalovaný námitky. Uvedl v nich, že se společností I., a.s. si sjednal zákaz postoupení práv z uvedené rektasměnky, který se podle jeho názoru měl vztahovat i na společnost Č., a.s. Apeloval proto na neplatnost cese rektasměnky, prostřednictvím které se, jak výše uvedeno, jejím dalším majitelem stala žalobkyně, a popíral u ní aktivní legitimaci v řízení o této věci. Výsledkem řízení o námitkách bylo potvrzení vydaného směnečného platebního rozkazu. Žalovaný se proti tomuto rozsudku soudu prvního stupně odvolal. Vrchní soud v Praze, jako soud odvolací, se kromě jiného zabýval i otázkou platnosti a účinků uzavřené dohody o zákazu postupování směnky. Tato dohoda nepředstavuje absolutní překážku postupitelnosti (obecněji řečeno převoditelnosti) rektasměnky a není ani dohodou o vzdání se práva směnku převést. Majitel směnky si mohl ujednat, že v daném případě neuplatní své právo k převodu směnky, což ovšem nemohlo mít vliv na platnost jejího cedování na žalobkyni, která tak získala postavení věřitele ze žalované rektasměnky a o její aktivní legitimaci tedy není pochybností. Účinek dohody o zákazu postupu směnky se projeví při jejím porušení, kterým by některé ze stran dohody vznikla škoda. Strana dohody, která je jejím původcem, má následně povinnost ji nahradit tomu, v jehož sféře vznikla. Rozhodnutím odvolacího soudu byl rozsudek soudu prvního stupně jako věcně správný potvrzen.

příslušným ustanovením zákona směnečného a šekového, bude bezesporu platný a účinný.

S výjimkou zvláštních druhů rubopisů a tzv. zpětných rubopisů vykazuje indosament zásadně převodní, záruční (odpovědnostní, garanční) a legitimační účinek. Převodní účinek spočívá v tom, že stávající majitel směnky ji převádí na nového nabyvatele se všemi právy do ní vtělenými, jak to přikazuje ustanovení čl. I § 14 odst. 1 ZSŠ. Postavení indosatáře není odvozeno od postavení indosanta. Nositelem směnečných práv se nestane odvozeně v důsledku toho, že na něho dosavadní majitel směnky převede svá práva z ní plynoucí, nýbrž z důvodu řádného nabytí vlastnického práva k převáděné směnce. Nový nabyvatel směnky tak není jeho sukcesorem, ale nabývá práva z ní originárně. Pro tyto směnečná práva je směrodatný pouze text samotné směnečné listiny a znění ustanovení zákona směnečného a šekového. Nutno zmínit, že projevy převodního účinku rubopisů zasahují do námitek směnečných dlužníků. Podle ustanovení čl. I § 17 ZSŠ může dlužník proti řádnému majiteli směnky, u které je modem převodu indosament, vznášet zásadně jen ty námitky, které mají svůj původ v jejich vzájemném právním vztahu a nikoli námitky založené na vztazích dlužníka k výstavci nebo k předchozím majitelům směnky. Výjimka, kdy dlužník nemusí dodržet toto omezení svého námitkového práva, se aktivuje, když majitel při nabývání směnky do svého vlastnictví vědomě jednal na škodu dlužníka.

Podstatou další záruční funkce rubopisu je odpovědnost indosanta za přijetí a zaplacení směnky plynoucí z ustanovení čl. I § 15 odst. 1 ZSŠ, která z něho činí nepřímého, postihového směnečného dlužníka. Tato odpovědnost indosanta vzniká přímo ze zákona za předpokladu, že do textu indosamentu nepojal výslovnou opačnou doložku ve znění např. „sine obligo“ či „bez postihu“, kterou by odmítl obě její složky nebo jen jednotlivě odpovědnost za přijetí či za zaplacení. V opačném případě se z něho nestane osoba nepřímo směnečně zavázaná. Kromě vyloučení záručního účinku svého podpisu, může indosant pomocí tzv. rektarubopisu zakázat, s dopadem toliko na sebe, další indosaci směnky, čímž odmítne svou odpovědnost vůči osobám, na které byla směnka následně převáděna a ponese odpovědnost jen vůči svému indosatáři.

Konečně má rubopis ještě účinek legitimační vyplývající z ustanovení čl. I § 16 odst. 1 ZSŠ. K výkonu směnečných práv nedostačuje, je-li určitá osoba pouhým držitelem směnky. Je nezbytné, aby bylo přímo z jejího obsahu patrné, že právě ona je

osobou ze směnky oprávněnou, je jejím legitimním majitelem. Prvním směnečným věřitelem se po převzetí řádně vystavené směnky stává remitent a její případní další majitelé jsou potom seznatelní z rubopisů, jimiž se směnka indosuje. Za řádného majitele směnky je z formálního hlediska ze zákona považován ten, kdo ji má v rukou a zároveň prokáže, že mu svědčí nepřetržitá řada indosamentů, kterou směnka dospěla až k němu jako jejímu konečnému majiteli, či která je zakončena blankoindosamentem. Ergo východiskem legální definice majitele je formální pojetí jeho směnečné legitimace. Nepřerušenosť sledu indosamentů je u jejich vyplněné podoby zachována, když prvním indosantem směnky je osoba remitenta a bude-li směnka převáděná dále, musí být vždy zachována totožnosť posledního indosatáře s indosantem. Identita musí být i mezi posledním indosatářem a osobou, která se směnkou legitimuje k uplatnění práv. Naopak u blankoindosamentů není okruh osob, které mohou podepsat další indosament, omezen, jelikož v obou jeho podobách, částečně nevyplněné i v úplně redukované, chybí označení indosatáře. Zákon směnečný a šekový v ustanovení čl. I § 16 odst. 1 v poslední větě stanoví, že převodce podepisující rubopis navazující na blankoindosament nabyt směnku právě prostřednictvím tohoto nevyplněného indosamentu. Na směnce se lze setkat i s indosamenty přeškrtnutými, které ovšem řádné provedení převodu směnky neovlivňují. Přímo ze zákona platí za nenapsané a jsou směnečněprávně bez významu. K přerušení řady na sebe navazujících indosamentů dochází, změní-li se směnečný věřitel z některého obecněprávního důvodu, např. vlastnictví ke směnce nabude dědic na základě rozhodnutí soudu v rámci dědického řízení. Převoditelnosti směnky indosací nebrání ani skutečnost, že k nabytí směnky došlo způsobem směnečným právem neupraveným. Legitimační účinek nechybí proto ani u indosamentů vyznačovaných na směnku po přetržení jejich předchozí řady. Odst. 2 výše uvedeného ustanovení legitimuje k výkonu práv ze směnky i takového majitele, který nabyt vlastnické právo k ní od osoby nemající oprávnění směnku indosovat, čili od nevlastníka. Musí však svoje postavení směnečného věřitele formálně prokázat jemu svědčící nepřetržitou řadou indosamentů. Ediční povinnost, tedy konkrétně zde povinnost vydat směnku, ukládá zákon jen tomu majiteli, který ji nabyt ve zlé víře nebo se při jejím nabývání dopustil hrubé nedbalosti. Přitom důkazní břemeno bude ležet na osobě, která tvrdí, že je řádným majitelem.

Povinnost zkoumat správnost a nepřerušenosť řady indosamentů, a to toliko po

stránce formální, ukládá zákon směnečný a šekový v ustanovení čl. I § 40 odst. 3 pouze tomu, kdo při splatnosti vyplácí směnečný peníz, tj. dlužníkovi. Ověřovat podpisy indosantů po materiální stránce však již nemusí. Koneckonců proto, aby byl držitel směnky považován za jejího řádného majitele, zcela postačuje, splňuje-li požadavky dané fikcí v ustanovení § 16 odst. 1 ZSS. Platí to i tehdy, když je dlužníku známa vada, která je příčinou, že směnka nebyla na dalšího nabyvatele rubopisována řádně. Za těchto okolností nemusí směnečný peníz vyplatit. Ovšem daný postup by měl zvolit, jen pokud je vada přímo zjevná. Jinak se vystavuje nebezpečí prodlení s placením svého směnečného závazku ex tunc.⁹¹

8.2. Blankotradice

Blankotradice je dalším směnečněprávním způsobem převodu práv ze směnky. Zákonnou oporu má v ustanovení čl. I § 14 odst. 2 písm. c) ZSS, které umožňuje její provedení pod podmínkou, že posledním indosamentem vyznačeným na směnce je blankoindosament (ať už vyplněný částečně anebo opatřený pouze indosantovým podpisem). Znamená to, že tento prostředek převodu lze využít jen u směnky blankoindosované. Majitel takové směnky s ní však může disponovat i některým dalším způsobem předvídaným ve výše citovaném ustanovení a to doplněním svého jména či jména libovolné třetí osoby do blankoindosamentu anebo další indosací směnky prostřednictvím blankoindosamentu nebo vyplněného indosamentu. Blankotradice spočívá v odevzdání a převzetí směnky třetí osobou, přičemž majitel se nemusí omezit pouze na tradici osobě na směnečném vztahu nezúčastněné, ale může směnku předat rovněž tomu, kdo je na ní již uveden. Zvláštností je, že z blankotradované směnky nelze vůbec poznat změnu směnečného věřitele, protože se nikterak nezasahuje do textu směnky.

Společný rys indosace a blankotradice je v neodvozenosti postavení nového majitele směnky od postavení jejího majitele předchozího, který tímto způsobem nabývá práva ze směnky originárně.

Z účinků popsanych výše u rubopisu se u blankotradice, s výjimkou záručního,

⁹¹ pro podrobnější výklad k dané problematice viz Kovařík, Z.: *Vybrané otázky převodů směnek*, in: *Bulletin advokacie*, 10/2002, str. 32 a násl.

projeví legitimační a převodní. Záruční účinek se nepromítne z toho důvodu, že při tradici směnky se na ní nevyznačuje indosament opatřený alespoň podpisem osoby předávající směnku. Z obsahu směnky nelze zjistit, kdo by se měl jakožto její převodce ocitnout v postavení nepřímého, postihového dlužníka a odpovídat tak za přijetí a zaplacení směnky.

Co se týče směnečného oprávnění majitele z blankotradované směnky, vychází shodně, jako při indosaci směnky, z principu formální legitimace zakotveném v ustanovení čl. I § 16 odst. 1 ZSŠ.

9. Zánik směnečného závazku

Směnečný závazkový vztah se oproti obecnému pojetí závazkových vztahů vyznačuje řadou specifik. Jinak tomu nebude ani v souvislosti s úhradou směnečného peníze, prostřednictvím které se plátce, tj. daný směnečný dlužník, zprošťuje svého závazku ze směnky a majitel směnky, kterému plnil, ztrácí svoje postavení věřitele směnečné pohledávky. Rozdíly mezi účinky placení dluhu ze směnečného závazkového vztahu a z jiného závazkového vztahu mají svůj původ v třídění směnečných dlužníků na přímo a nepřímo směnečně zavázané. Pokud na směnku plní přímý směnečný dlužník, dochází solucí k zániku jeho směnečného závazku a jemu odpovídající pohledávky směnečného věřitele. Jiná bude situace při úhradě směnečné sumy některou z nepřímo směnečně zavázaných osob. Takový nepřímý směnečný dlužník, který na požádání uspokojil věřitele ze směnky, se zbavuje svého závazku a vstupuje na místo věřitele ze směnky, který poskytnuté plnění obdržel. Pro trvání závazků ostatních nepřímých směnečných dlužníků je rozhodné, jestli se ve vztahu k plátcí nacházejí v postavení souřadném, nadřadném nebo podřadném. Povinnosti platit podle směnky jsou přitom zbaveni jen ti směneční dlužníci, kteří jsou ve vztahu k němu v souřadném nebo podřadném postavení.⁹² Plyne z toho, že výlučně plnění poskytnuté přímým směnečným dlužníkem věřiteli ze směnky za účelem zproštění se dluhu se ve svých účincích projeví stejně jako úhrada dluhu dlužníkem z jiného než směnečného závazkového vztahu.

⁹² ohledně možných podob vztahů mezi jednotlivými směnečnými dlužníky viz Chalupa, R. *Základy směnečného práva*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 125-126

Zánik směnečného závazku nemusí být vyvolán pouze jeho splněním. Může k němu dojít rovněž i některými jinými způsoby upravenými obecně občanským zákoníkem. Směnečnému věřiteli a dlužníkovi nic nebrání v tom, aby se na zániku směnečné pohledávky vzájemně dohodli. Směnečný dlužník může dále na pohledávku směnečného věřitele ze směnky započíst svou k započtení způsobilou pohledávku za směnečným věřitelem nebo se směnečným věřitelem uzavřít dohodu o narovnání.

Vzhledem k tomu, že směnka je dokonalým cenným papírem, je vyloučeno, aby směnečná pohledávka a s ní korespondující směnečné závazky přetrvaly i po zániku směnečné listiny, která je ztělesňuje. Zánik směnečné pohledávky však nemusí být v tomto případě trvalý. Prostřednictvím institutu umoření směnky ji lze znovu „oživit“.

Část třetí: Exkurs do problematiky zajištění směnkou

Ve vývoji českého směnečného práva lze v posledních několika letech pozorovat jev v podobě narůstání počtu směnek plnících funkci prostředku zajišťujícího splnění určité pohledávky. V současné české směnečné praxi slouží značný počet emitovaných směnek pouze jako zajišťovací prostředek a ostatní funkce směnky, např. funkce platební, nejsou mnohdy vůbec využívány. Z. Kovařík spatřuje hlavní důvody majoritního výskytu zajišťovacích směnek v nízké míře obchodování se směnkami, která je překážkou pro uplatňování dalších funkcí směnky, a v lpění na tradičních postupech a prostředcích používaných v obchodním styku mezi podnikateli.⁹³

Pojem zajišťovací směnky není legislativní zkratkou pro žádný další druh směnky.⁹⁴ Zákon směnečný a šekový zná pouze dva druhy směnek, kterými jsou směnka vlastní a směnka cizí a zajišťovací směnky, resp. zajišťovací funkci směnek, ve svých ustanoveních nezmiňuje. K problematice existence zajišťovacích směnek se vyjadřoval i Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 16. 5. 2006, ve věci sp. zn. 7 Tdo 475/2006. Zdůraznil v něm kromě jiného, že i když směnečné právo kromě platebních směnek připouští existenci též směnek zajišťovacích, nepředstavují tyto žádný zvláštní druh směnky. Zajišťovací směnky odrážejí toliko funkci, kterou plní ve vztahu k jinému závazkovému právnímu vztahu - v daném případě ke vztahu založenému smlouvou o půjčce - označovanému jako kauzální právní vztah, když tento vztah zajišťují. V rozhodované věci se zajišťovací funkce směnky projevila tím, že žalovaná měla svůj závazek ze smlouvy o půjčce plnit placením splátek podle splátkového kalendáře a nikoli placením podle vystavené směnky.

Zajišťovací funkci bude směnka plnit jen v tom případě, pokud v tomto směru účastníci kauzálního závazkového vztahu uzavřou tzv. směnečnou smlouvou o zajištění směnkou, tj. dohodnou se, že směnka bude v daném případě ve vztahu k jinému závazkovému vztahu plnit funkci zajištění (jedná se o inominátní smlouvu, která se podle okolností konkrétního případu bude řídit buď občanským, nebo obchodním zákoníkem).⁹⁵ Ergo do sféry směnečného práva se zajišťovací směnka promítá prostřednictvím obecněprávního důvodu svého vzniku, tj. smlouvy o zajištění směnkou.

⁹³ k tomu srovnej Kovařík, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1

⁹⁴ viz tamtéž, s. 3, srovnej i Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 7 Tdo 475/2006, ze dne 16. 5. 2006

⁹⁵ pro podrobnější rozbor k problematice existence tzv. zajišťovací směnky a právního důvodu jejího vzniku viz Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 7 Tdo 475/2006, ze dne 16. 5. 2006

V souvislosti s tím Z. Kovařík uvádí, že „zajišťovací vztah není do směnečné listiny v žádném případě inkorporován, není její vlastností. Tedy zajišťovací funkce směnky není jevem z oblasti cenných papírů, nýbrž jevem obecně závazkovým, smluvním. Proto také smlouva, kterou se zajišťovací funkce směnky zakládá, smlouva o zajištění povinnosti směnkou, je základem všech námitek, které by měly být ve vztahu ke směnce z důvodu její zajišťovací funkce uplatněny. Potom rovněž veškeré námitky, které vycházejí z této zajišťovací funkce směnky, jsou výlučně námitkami kauzálními a nemohou nikdy se dotknout platnosti samotných směnečných závazků dlužníků na směnce podepsaných. Nejde tedy o závazky směnečné. Tedy nelze-li určitou pohledávku zajistit vůbec anebo nelze-li to provést směnkou, není to nikdy otázkou platnosti směnky anebo jednotlivého závazku na směnce vyznačeného, nýbrž výlučně otázkou neplatnosti smlouvy, která je důvodem vzniku směnky nebo důvodem konkrétního užití směnky již dříve vzniklé anebo i jen důvodem jednotlivého podpisu na směnce. Základním tvrzením, jež bude muset směnečný dlužník vždy přinést a prokázat, bude právě příslušná smlouva a její obsah.“⁹⁶ Ve smlouvě musí být dostatečně jasným způsobem vymezen zajišťovaný závazek a určena směnka, která má jeho splnění zajišťovat. O dalším vývoji zajišťovacího vztahu založeného touto směnečnou smlouvou budou následně rozhodovat právě její účastníci. Nelze vyloučit, že projeví vůli směřující k zániku směnkou zajištěného závazku, čímž způsobí i zánik poměru mezi ním a zajišťovací směnkou. Nic jim však nebrání v tom, aby stejnou směnkou, původně zajišťující zaniklý závazek, využily jako zajišťovací prostředek jiného závazku.⁹⁷

Zajišťovací směnkou může být jak směnka vlastní, tak cizí, ve formě na řad, a kromě cizí směnky na vlastní řad výstavce, i na jméno. Přitom není rozhodné, zda impulsem vystavení směnky je až vůle zajistit jí závazek z obecného závazkového vztahu nebo je k zajištění použita směnka již emitována. Podstata její role spočívá v tom, že věřiteli slouží k zajištění splnění určité jeho pohledávky za dlužníkem. Tuto zajišťovanou pohledávku nelze ovšem směřovat s pohledávkou ze zajišťovací směnky. Jedná se o dvě zcela samostatné pohledávky. Atributem závazku vtěleného do zajišťovací směnky proto není akcesorita, tj. může trvat i po zániku směnkou

⁹⁶ k pojednání o zajišťovací funkci směnky a ke stanoviskům autora k vybraným rozhodnutím soudů týkajících se zajišťovací funkce viz Kovařík, Z.: *Zajišťovací směnky a některé další otázky směnek ve světle soudních rozhodnutí*, in: Soudní rozhledy, 08/2004, str. 281- 282, a contrario k pojednání autora viz Rozsudek dřívějšího Krajského obchodního soudu v Brně sp. zn. 5 Cm 23/1998, ze dne 8. 4. 1998, publikovaný in: Právní rozhledy, 04/2003, str. 204

⁹⁷ viz Kovařík, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 9, 13-17

zajištěného závazku, ani subsidiarita, tj. směnečný věřitel může požadovat jeho uhrazení i bez předchozí výzvy k plnění adresované dlužníku ze zajištěného obecného závazku. Tyto vlastnosti jsou naopak imanentní zajišťovacím závazkům. Na zajišťovací směnku nelze tedy nahlížet jako na zajišťovací závazek, nýbrž pouze jako na prostředek zajištění postrádající úzkou vazbu k jím zajišťované pohledávce. Existenci akcesorického vztahu mezi zajišťovací smenkou a jí zajištěným závazkem ve svém rozhodnutí ze dne 12. 5. 1998, vydaném ve věci sp. zn. 5 Cmo 14/1997, výslovně popřel Vrchní soud v Praze, když vyslovil právní názor, že „*tzv. zajišťovací směnka není zajišťovacím závazkem, je jen prostředkem zajištění. Proto existence závazků ze směnky není závislá na existenci zajištěné pohledávky. Dlužník ze směnky může se jen bránit kauzální námitkou, že zajištěná pohledávka zanikla a tím zanikl i důvod směnky.*“⁹⁸ S rozebranou problematikou souvisí i otázka modifikace závazku ze zajišťovací směnky v návaznosti na okolnost způsobující změnu zajištěného závazku, kdy směnečné právo nemusí na každou takovou okolnost nutně reagovat. Znamená to, že závazek ze zajišťovací směnky dozná změny jen v případě, jsou-li s ní spojeny též směnečněprávní následky.⁹⁹

Projevem absence akcesorického charakteru vztahu směnky k jí zajišťované pohledávce je možnost disponovat s oběma pohledávkami zcela samostatně a tedy možnost izolovaně postoupit smenkou zajištěnou pohledávku a stejně tak i převést zajišťovací směnku. Směnečný dlužník se proti novému nabyvateli směnky může bránit námitkou osamostatnění zajišťovací směnky, tj. námitkou, že majitelem směnky se stala osoba odlišná od věřitele zajištěné pohledávky, ovšem její zdárné uplatnění je podmíněno okolností, že nabyvatel oddělené zajišťovací směnky nejednal při jejím nabývání vědomě na škodu směnečného dlužníka.¹⁰⁰ Jedná-li se o osamostatnění zajišťovací směnky prostřednictvím postoupení směnečné pohledávky, platí v souladu s ustanovením § 529 odst. 1 ObčZ, že směnečný dlužník má i po postoupení k dispozici stejné námitky, které mohl uplatnit v době postoupení. Nicméně plně v souladu se směnečnou smlouvou o zajištění smenkou je převod směnky spolu se zajištěnou pohledávkou, při kterém nedochází k jejich separaci. Na nevhodnost oddělení

⁹⁸ blíže viz Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 14/1997, ze dne 12. 5. 1998

⁹⁹ blíže viz Kovařík, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 8

¹⁰⁰ Vědomé jednání na škodu dlužníka nepochybně vyžaduje úmyslné jednání způsobilé přivodit směnečnému dlužníkovi majetkovou újmu a má směřovat k tomu, aby se směnečný dlužník mylně domníval, že směnka v důsledku indosace získala takového nového majitele, proti kterému již původní kauzální námitky nemůže uplatnit.

zajišťovací směnky od zajištěné pohledávky poukazuje i judikatura Nejvyššího soudu ČR a Ústavního soudu.¹⁰¹

Ve smlouvě o zajištění směnkou může být sice oprávněnému účastníku zapovězeno osamostatnění závazku ze zajišťovací směnky a závazku jí zajišťovaného, ale převedení zajišťovací směnky navzdory tomuto zákazu, s výjimkou u směnky na jméno¹⁰², zůstane ze směnečněprávního hlediska bez následku v podobě neúčinnosti učiněného převodu. Neznamená to však, že porušení věřitelovi povinnosti ze smlouvy zakotvující podmínky, resp. reprobaci osamostatnění směnky nebude sankcionováno. Pokud dlužníkovi následkem jeho protiprávního jednání vznikne majetková újma, je přímo ze zákona oprávněn požadovat na něm náhradu škody, resp. i zaplacení smluvní pokuty, byla-li písemně sjednána. Naproti tomu za porušení smlouvy nelze označit případ, kdy související zajištěný závazek bude převáděn spolu se zajišťovací směnkou, jelikož to plně odpovídá podstatě zajišťovací funkce směnky.

I bez výslovného smluvního zakotvení lze dovodit zákaz samostatného převodu směnky před splatností zajištěné pohledávky. Jeho porušení je, shodně jako nedodržení smluvního zákazu osamostatnění směnky, kvalifikováno jako porušení smlouvy, ale rovněž nezpůsobuje neúčinnost převodu směnky.¹⁰³ Neomezená převoditelnost je ostatně charakteristickým rysem směnek, který nelze účinně vyloučit.

K uplatnění práv ze zajišťovací směnky by mělo dojít teprve, nesplní-li dlužník řádně a včas svůj směnkou zajištěný závazek vůči věřiteli. Zajišťovací funkce se následně změní na funkci uhrazovací a věřitel se může náhradně uspokojit výkonem práv ze zajišťovací směnky. Plyne z toho, že primárně by mělo být plněno na obecný zajištěný závazek a zajišťovací směnka by směnečnému věřiteli měla poskytovat pouze plnění náhradní, nebylo-li možné dosáhnout splnění kauzálního zajištěného závazku. Pokud se totiž věřiteli podaří vymocit zajištěnou pohledávku, resp. dlužník svému závazku dobrovolně dostojí, ztrácí zajištění směnkou svoje opodstatnění. Uvedené pojetí závazku ze zajišťovací směnky jakožto prostředku poskytujícího věřiteli

¹⁰¹ k tomu srovnej např.: Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 1141/2006, ze dne 28. 8. 2008; Rozsudek sp. zn. 29 Odo 1102/2005, ze dne 20. 3. 2007; Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. I. ÚS 541/10, ze dne 28. 4. 2010

¹⁰² Při rektasměnce v zajišťovací funkci nutno pamatovat, že formou převodu směnečné pohledávky je nehlédě na zajišťovací funkci pořád postoupení pohledávky upravené občanským zákoníkem. Proto obsahuje-li smlouva výslovný zákaz osamostatnit směnku, bude smlouva o postoupení pohledávky ze směnky neplatná s ohledem na ustanovení § 525 odst. 2 ObčZ stanovující nepostupitelnost pohledávky pro rozpor dohody mezi věřitelem a dlužníkem.

¹⁰³ srovnej Kovařík, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 19-20, s. 37-38

uspokojení na druhém místě se odráží i v soudních rozhodnutích.¹⁰⁴

Je nutno mít na paměti, že zajištění slouží ku prospěchu věřitele a ke zvýšení jistoty ohledně uspokojení jeho pohledávky. Vzhledem k tomu je zcela na místě, aby rozhodoval o způsobu, kterým bude svojí pohledávku vymáhat. Věřitel se může orientovat na zajištěnou pohledávku a práva plynoucí ze zajišťovacího vztahu neuplatnit, může upřednostnit uspokojení ze zajištění před pohledávkou zajištěnou anebo uplatnit oba nároky souběžně. Tyto základní postupy vedoucí k jeho uspokojení odpovídají rovněž konstantní judikatuře soudů, které v souvislosti s nimi poukazují ve svých rozhodnutích na znak samostatnosti jak zajišťovaného kauzálního závazku, tak závazku ze zajišťovací směňky.¹⁰⁵

Legitimační funkce směňky se projeví i při výkonu práv ze zajišťovací směňky, který je rovněž podmíněn jejím předložením směnečnému dlužníku, který však nemusí být totožný s dlužníkem ze zajištěného kauzálního závazkového vztahu. Stejně tak je tomu i u směnečného věřitele.

Za splnění zajištěné pohledávky ručí směnečný dlužník omezeně jen po dobu trvání jeho závazku ze směňky a jen do výše směnečné sumy, případně spolu s úroky. Směnečná suma obligatorně vyznačovaná na směnečné listině a představující ono zajištění je horní hranicí, do které se může věřitel náhradně uspokojit. Neznamená to, že může požadovat zaplacení libovolné sumy v rámci limitu. Při výkonu práv ze zajišťovací směňky může uplatňovat jen tolik, kolik doopravdy činí dluh k tomuto okamžiku. Co se týče stanovení splatnosti zajišťovací směňky, neplatí zde zvláštní pravidla. Domnívám se, že splatnost směňky by neměla být totožná se splatností jí zajišťované pohledávky a měla by být posunuta alespoň na den následující po dni splatnosti kauzální pohledávky. Účinně vyloučit stanovení stejného data splatnosti u obou pohledávek však nelze. Zamyslíme-li se nad situací zmíněnou v předchozí větě, zjistíme, že postrádá logiku. V den splatnosti kauzální pohledávky ještě nenastává prodlení dlužníka s jejím plněním a on má poslední možnost splnit ji řádně a včas. Výkon práv ze směňky považuji za těchto okolností přinejmenším za nekorektní a dlužníka nepřiměřeně znevýhodňující jednání.¹⁰⁶

¹⁰⁴ k tomu viz např. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky sp. zn. Rv II 799/29, ze dne 27. 9. 1930, publikované in: Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských, ročník dvanáctý. Praha, 1931, s. 1247

¹⁰⁵ srovnej např.: Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Cmo 306/1997, ze dne 6. 10. 1999; Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, ze dne 22. 8. 2002; Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Cdo 1109/2008, ze dne 9. 3. 2004

¹⁰⁶ analogicky viz Kovařík, *Z. Směňka jako zajištění*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 27, 28

Ve směnečné praxi nejsou jistě řídké případy excesivního, či přinejmenším nekorektního, chování věřitelů při uplatňování práv ze směnky plnění zajišťovací funkce. Na zneužití zajišťovací směnky a na nedostatky ochrany směnečných dlužníků před tímto negativním následkem upozornil R. Chalupa.¹⁰⁷ V níže citovaném článku demonstruje autor jednu ze zneužívajících taktik věřitelů ze zajišťovacích směnek při dispozici s nimi na vybraném případě, jehož vyústěním byl dokonce zánik výstavce zajišťovací směnky. Zajišťovací směnku, konkrétně blankosměnku, vystavil v tomto případě objednatel na žádost dodavatele k zajištění jeho pohledávek na zaplacení kupní ceny za dodané zboží. Kromě toho se odběratel zavázal k odebírání zboží od dodavatele ve stanoveném množství. Postupně však ceny dodávaného zboží dosáhly výše, kterou mohl objednat jen obtížně hradit. Po neúspěšných pokusech o domluvu s dodavatelem, počal objednatel nakupovat zboží u jiného dodavatele, na co původní dodavatel zareagoval uplatněním náhrady škody v rozsahu kupní ceny za zboží, které byl objednatel po určenou dobu povinen odebírat. Objednatel se bránil argumentem, že dodavatel nemůže uplatňovat právo na náhradu škody vyčíslenou celkovou kupní cenou, kterou měl objednatel zaplatit za zboží, které se sice po určitou dobu zavázal odebírat, ale které mu dodáno nebylo. Po uplynutí určité doby byl objednateli doručen směnečný platební rozkaz znějící na částku 100.000.000,- Kč a ukládající mu povinnost zaplatit ji společnosti DRBK Ltd., tj. někomu jinému než dodavateli. Blankosměnka, vystavená původně k zajištění pohledávek dodavatele za objednatelem, se tedy převodem dostala do rukou třetí osoby. Objednatel proti směnečnému platebnímu rozkazu namítal uplatnění směnky v rozporu s účelem jejího vystavení (směnka neměla zajišťovat nároky dodavatele ze vzniklé škody), uhrazení veškerých kupních cen za odebrané zboží, neoprávněnost uplatnění práva na náhradu škodu ve formě ušlého zisku a vyplnění blankosměnky na částku vysoce převyšující uplatňovaný ušlý zisk. I když objednatel unesl důkazní břemeno stran jím tvrzených skutečností, ponechal soud směnečný platební rozkaz v platnosti. V odůvodnění rozhodnutí uvedl, že námitky objednatele se zakládají na jeho vztazích k původnímu směnečnému věřiteli a že se jimi nemůže účinně bránit proti dalšímu poctivému majiteli směnky, nýbrž toliko proti dodavateli.

Úmyslem autora jistě nebylo odsouzení zajišťovacích směnek jako nástroje

¹⁰⁷ pro podrobnější výklad viz Chalupa, R.: *Ochrana směnečných dlužníků před zneužitím zajišťovací směnky*, in: Daňová a hospodářská kartotéka, 18/2009, str. 19 a násl.

ohrožujícího směnečné dlužníky, ba právě naopak. Aby směnečný dlužník přešel, resp. snížil riziko, zneužití zajišťovací směňky, měl by postupovat obezřetně již před převzetím směnečného závazku a sám v tomto směru učinit patřičné preventivní kroky v podobě smluvních opatření či dovolené přizpůsobení obsahu směňky (k účinné ochraně směnečného dlužníka však poslouží jen ve vzájemném spojení). Vzhledem k tomu, že ochrana směnečných dlužníků před excesivním uplatněním zajišťovací směňky postrádá zákonnou úpravu, je směnečný dlužník při své obraně v podstatě odkázán jen na uvážení soudů, jestli mu za daných okolností ochranu poskytnou.¹⁰⁸ Kritiku podle autorova názoru zasluhuje současný stav, za kterého se soudní ochrany zpravidla nedovolají všichni směneční dlužníci a dlužníci ze směňky, která byla indosována na další osobu. A právě indosace zajišťovací směňky, její oddělení od zajištěné pohledávky, může směnečného dlužníka vážným způsobem ohrozit (vzhledem k tomu je žádoucí zahrnout do balíčku opatření zamezujících zneužití směňky i prostředky zabraňující jejímu osamostatnění). Pokud je žalován dlužník ze zajišťovací směňky, která byla převedena na nového nabyvatele bez současného převodu jí zajištěné pohledávky, může vznést námitku osamostatnění zajišťovací směňky od zajištěné pohledávky za podmínky, že má právo vznášet kauzální (mimosměnečné) námitky a směňka nebyla převedena indosamentem (za předpokladu, že nový nabyvatel směňky jednal při nabývání poctivě).

Okolnost osamostatnění zajišťovací směňky je podle stanoviska Ústavního soudu ČR vyjádřeného v nálezu ze dne 28. 4. 2010, ve věci sp. zn. I. ÚS 541/10, nutno subsumovat pod případy excesivního uplatnění zajišťovací směňky. Výslovně to Ústavní soud konstatoval v právní větě zmíněného nálezu, která zní následovně: „*Excesivním uplatněním směňky se pak mimo jiné rozumí situace tzv. osamostatnění zajišťovací směňky, které usnadňuje paralelní uplatnění zajišťovací směňky; přičemž oddělení zajišťovací směňky od zajištěné pohledávky zákon nezapovídá, jde však o jednání nesolidní a nekorektní, když je způsobitelné znemožnit úspěšné uplatnění věcně důvodné obrany proti excesivnímu uplatnění osamostatněné směňky. Je pak věcí účastníků, zejm. dlužníka, aby při kontraktaci věnovali řádnou pozornost i aspektům směnečného práva tak, aby byla již v této fázi možnost excesivního uplatnění směňky minimalizována.*“

¹⁰⁸ Vycházejíc z rozhodovací praxe soudů, může se dlužník zneužití zajišťovací směňky úspěšně ubránit námitkami neexistence zajištěné pohledávky, její neuplatnitelnosti a uplatnění zajišťovací směňky v rozporu se smlouvou o způsobu použití směňky.

Proti samostatnému uplatnění zajišťovací směnky brojí ve svém článku J. Hrabec a poukazuje na nesprávnost soudních rozhodnutí, ve kterých soudy dostatečně nepřihlíží ke kauzálnímu směnkou zajištěnému vztahu a zdůrazňují samostatný charakter směnečného a obecněprávního závazku, tj. nezohledňují skutečnost, kdy je směnka ve vztahu k jiné pohledávce v postavení zajišťovacího prostředku. Podle názoru autora je možnost samostatného uplatnění směnky, nezávisle na uplatnění jí zajištěné pohledávky/a paralelní uplatnění jí zajištěné pohledávky u jiné instituce s to způsobit nepříznivé následky osobě ze směnky žalované - za předpokladu, že je rovněž osobou povinnou z kauzálního vztahu - když „poskytuje“ žalobci k vymožení jedné pohledávky rovnou dva exekuční tituly a nelze tedy vyloučit, že se bezdůvodně obohatí, bude-li mu jeho pohledávka přiznána hned dvakrát, a to u žaloby podané z kauzální pohledávky, tak i u žaloby ze směnky. Stav de lege lata by podle něho měl kopírovat stupeň společenského vývoje a při výkladu právních norem by měl být opuštěn přehnaný formalismus a interpretace za použití gramatické metody výkladu by měla být vhodně korigována teleologickou výkladovou metodou. Shrneme-li, pak *„nelze tolerovat od reality odtržený výklad, že směnka ať již je její funkce v kauzálním vztahu nakonfigurována jakkoliv, se pohybuje zcela ve vlastním vakuu, a že ji lze i přes do očí bijící souvislost zcela volně odžalovat bez ohledu na výsledek kauzálního sporu.“*¹⁰⁹ Uvedenému tvrzení J. Hrabce o nelegitimnosti paralelního výkonu práv ze zajišťovací směnky a zajištěného vztahu oponoval V. P. Traurig tím, že dva exekuční tituly, vzešlé z izolovaně probíhajících řízení o zajišťovací směnce a o kauzální pohledávce, neposkytují oprávněnému možnost uspokojit svoji jedinou pohledávku dvakrát, tj. ani za takové situace nepřipouští možnost bezdůvodného obohacení majitele směnky při následném výkonu rozhodnutí nařízeném podle obou exekučních titulů. Svoje tvrzení V. P. Traurig opírá o ustanovení § 268 odst. 1 písm. g) OSŘ. Ergo soud po provedení výkonu rozhodnutí nařízeného podle jednoho exekučního titulu zastaví, na návrh nebo i bez návrhu, výkon rozhodnutí nařízený podle druhého exekučního titulu.¹¹⁰ Na tomto místě si však dovolím nastolit otázku, zda dikce uvedeného ustanovení přece jen neotevřívá prostor pro možnost úspěšného vymožení dvojího plnění na jedinou

¹⁰⁹ podrobněji viz Hrabec, J.: *Legalita a legitimita dvou exekučních titulů při zajištění směnkou*, in: Právní rádce, 11/2010, str. 11 a násl.;

¹¹⁰ srovnej Traurig, V. P.: *Ještě několik poznámek k zajišťovací směnce a legitimitě dvou exekučních titulů*, in: Právní rádce, 02/2011, str. 48 a násl.

pohledávku.¹¹¹ Je tudíž správné dospět k výkladu, že výkon rozhodnutí nařízený podle druhého exekučního titulu bude zastaven jen tehdy, pokud ho ještě podle něj soud neprovedl?

Negativní důsledky osamostatnění zajišťovací směnky akcentuje rovněž R. Chalupa, který ve svém článku nevyklučuje, že dlužníka bude v takové situaci tížit dokonce povinnost dvojího plnění jak na zajištěnou, tak i na zajišťovací směnečnou pohledávku. Uvádí, že pro postavení dlužníka a úspěšnost jeho námitkové obrany stran osamostatnění směnky je důležitá okolnost předvídaná v ustanovení § 17 ZSŠ, tedy jestli nabyvatel směnky při jejím nabývání některým ze směnečných způsobů převodu směnky vědomě jednal, anebo nejednal na škodu dlužníka. V případě, že byl nabyvatelem poctivým a nezamýšlel převodem směnky na sebe způsobit dlužníkovi škodu, bude se dlužník potýkat s reálnou hrozbou dvojího placení.¹¹² Oporou tohoto tvrzení je díkce uvedeného ustanovení, ze které vyplývá, že směnečný dlužník vůči takovému dalšímu majiteli směnky nemůže činit takové námitky, které nemají původ v jejich vzájemném vztahu.

Cílem tohoto stručného exkursu o zajišťovací směnce nebylo, i přes výše vykreslené situace ohrožující postavení směnečného dlužníka, poukázat na převahu jejich nevýhod a vystříhat před jejím zakomponováním do určitého jiného právního vztahu. Směnka plnící zajišťovací funkci může být účinným prostředkem zajištění, je-li ovšem využita kvalifikovaným způsobem a při zvláště pečlivém chování směnečného dlužníka, chce-li se vyvarovat, resp. alespoň minimalizovat následky jejího případného zneužití.

¹¹¹ ustanovení § 268 odst. 1 písm.g) OSŘ zní následovně: Výkon rozhodnutí bude zastaven, jestliže po vydání rozhodnutí zaniklo právo jím přiznané, ledaže byl tento výkon rozhodnutí již proveden.

¹¹² detailněji srovnej Chalupa, R: *Osamostatnění zajišťovací směnky*, in: Právní rádce, 07/2000, str. 18 a násl.

ZÁVĚR

Úpravu směnečného a rovněž šekového práva, zakotvenou v zákoně směnečném a šekovém, účinném od 1. 1. 1951, lze v kontextu českého právního řádu hodnotit jako nejstabilnější, když v takřka nezměněné podobě - dotčená pouze dvěma novelami provedenými zákony č. 29/2000 Sb. a č. 296/2007 Sb. - přetrvává již několik desetiletí. Domnívám se, že až na drobné výhrady se nejeví přehnaným označení této normy za nejkvalitnější právní předpis, který byl kdy přijat tuzemským zákonodárným sborem.

Přesto, že Československá republika byla signatářem unifikačních Ženevských úmluv vzešlých z mezinárodní konference o sjednocení směnečného práva konané v roce 1930 v Ženevě, nikdy je neratifikovala a neučinila tak ani nástupnická Česká republika. Nicméně při přípravě návrhu zákona směnečného a šekového, který měl nahradit směnečný zákon č. 1/1928 Sb., se vydala cestou respektování výsledků procesu sjednocování směnečného práva. Vzhledem k tomu, že ani směr, kterým se společenský vývoj ubíral, si nevyžádal podstatnou změnu institutů v něm upravených, lze s odstupem času přikročení k faktické harmonizaci českého směnečného práva se směnečným právem unifikovaným na mezinárodní úrovni hodnotit jen pozitivně.

Do budoucna sice České republice nic nebrání v zásahu do stávající směnečněprávní úpravy způsobem odklánějícím se od textu Ženevských úmluv, byl by to však zřejmě krok zpátky s možným negativním dopadem na zahraniční ekonomické vztahy vůči státům, ve kterých platí sjednocené směnečné právo. Pokud by v následujících letech mělo dojít k přetransformování úvah *de lege ferenda* nad směnečným právem na stav *de lege lata*, bylo by nanejvýš vhodné postupovat při tom v souladu se Ženevskými úmluvami.

Skeptický postoj k otázce nezbytnosti provést změny zákona směnečného a šekového zaujal R. Chalupa. Řečeno jeho slovy: „*Přiznám se, že k plánované novelizaci zákona směnečného a šekového vzhlížím spíš s obavami než s nadějemi. Nechci se pouštět do hodnocení výsledků našeho legislativního procesu, jisté však je, že ne vždy novelizace právního předpisu končí jeho zkvalitněním. Aplikace zákona směnečného a šekového v praxi nepřináší takové problémy, které by opodstatňovaly podstoupení rizika, že novelizace přinese více škody než užitku. Zákon směnečný a šekový je totiž právní normou, se kterou se co do své kvality může rovnat jen málokterý zákon, jenž se*

*stal součástí našeho právního řádu nejen během druhé poloviny dvacátého století, ale také během posledních dvanácti let.*¹¹³ Úmyslem autora zajisté nebylo vykreslit tuto právní normu jako předpis naprosto dokonalý, neobsahující žádné sporné ustanovení, který upravuje jednotlivé instituty tak precizním způsobem, že není potřebná ani jejich drobná změna. Podle názoru Z. Kovaříka by zákon směnečný a šekový měl být podroben změnám, byť alespoň dílčího charakteru. Nicméně shoduje se s názorem R. Chalupy, že lepší je raději je neprovést vůbec, když nelze úplně eliminovat nebezpečí, že původní racionální a kvalitně připravená novela nabude během procesu schvalování nepřijatelnou a pro aplikaci v praxi nevhodnou konečnou podobu.¹¹⁴

Při zabývání se směnečnou problematikou, konkrétně výrazněji při některých reálných případech z praxe, jsem nabyla dojmu, že ani tak dlouhá doba, která uplynula od schválení zákona směnečného a šekového evidentně nebyla plně dostačující k tomu, aby veřejnost v této oblasti získala adekvátní úroveň poznatků. Je ovšem nepřiměřené očekávat od každého, kdo se směnečně zavazuje, že si je plně vědom všech důsledků spojených se svým podpisem na směnce? Byla by na místě zákonná a soudní ochrana i osob, které ke svým závazkům nepřistupují dostatečně obezřetně? V praxi se lze tu i tam setkat s voláním po zmírnění přísného formalismu provázejícího směnku a směnečný závazkový vztah. Je diskutabilní, jestli by takový přístup k normám směnečného práva byl krokem vpřed a skutečně by směnečnou praxi oprostil od nešvarů, které ji provázejí.

¹¹³ Chalupa, R.: *Směnečné právo a jeho zamýšlená novelizace*, in: Právní rádce, 08/2002, str. 31

¹¹⁴ Kovařík, Z.: *O možných změnách ve směnečném a šekovém právu*, in: Právní rádce, 02/2003, str. 74 a násl.

Použitá literatura

1. Literatura knižní

- Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010
- Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006
- Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek I. 4. vydání. Praha: ASPI, a.s., 2005
- Dědič, J. a kol.: Právo cenných papírů a kapitálového trhu. 1. vydání. Praha: PROSPEKTRUM spol. s r.o., 2000
- Dědič, J., Pauly, J.: Cenné papíry. Praha: PROSPEKTRUM spol. s r.o., 1994
- Eliáš, K. a kol.: Kurs Obchodního práva. Obchodní závazky. Cenné papíry. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1996
- Kotásek, J., Pihera, V., Pokorná, J., Raban, P., Víttek, J.: Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009
- Příbyl, Z.: Základy práva cenných papírů. 1. vydání. Praha: nakladatelství V. Kvasnička, 1995
- Pauly, J.: Komentář k zákonu o cenných papírech. 1. vydání. Praha: ORAC, a.s., 1998
- Kovařík, Z.: Směnka a šek v České republice. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006
- Chalupa, R.: Základy směnečného práva. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008
- Příbyl, Z.: Směnečné právo. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1994
- Kovařík, Z.: Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005
- Chalupa, R.: Zákon směnečný a šekový. Komentář. 1. část- směnky. 2. vydání. Praha: Linde, a.s., 2006
- Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009
- Kovařík, Z.: Přehled judikatury. Směnečná judikatura. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010

2. Literatura časopisecká

- Dědič, J.: Dva zákony o cenných papírech, in: Obchodní právo, 1/1993
- Kovařík, Z.: Vybrané otázky převodů směnek, in: Bulletin advokacie, 10/2002
- Kovařík, Z.: Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení, in: Bulletin advokacie, 9/2000, 10/2000, 1/2001
- Chalupa, R.: Ochrana směnečných dlužníků před zneužitím zajišťovací směňky, in: Daňová a hospodářská kartotéka, 18/2009
- Chalupa, R.: Osamostatnění zajišťovací směňky, in: Právní rádce, 7/2000
- Kovařík, Z.: O možných změnách ve směnečném a šekovém právu, in: Právní rádce, 2/2003
- Chalupa, R.: Směnečné právo a jeho zamýšlená novelizace, in: Právní rádce, 8/2002
- Kovařík, Z.: Zajišťovací směňky a některé další otázky směnek ve světle soudních rozhodnutí, in: Soudní rozhledy, 8/2004
- Hrabec, J.: Legalita a legitimita dvou exekučních titulů při zajištění směňkou, in: Právní rádce, 11/2010
- Traurig, V. P.: Ještě několik poznámek k zajišťovací směnce a legitimitě dvou exekučních titulů, in: Právní rádce, 02/2011
- Kovařík, Z.: Typické problémy směnečné praxe, in: Právo a podnikání, 9/1993, 10/1993
- Kovařík, Z.: Vybrané problémy judikatury ve věcech směnečných, in: Soudní rozhledy, 6/1998

3. Judikatura

Nejvyšší soud ČR:

- sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, ze dne 22. 8. 2002, zdroj: ASPI
- sp. zn. 33 Cdo 1109/2008, ze dne 24. 9. 2009, zdroj: ASPI
- sp. zn. 33 Odo 202/2002, ze dne 29. 5. 2003, zdroj: ASPI
- sp. zn. 29 Odo 430/2002, ze dne 7. 5. 2003, zdroj: ASPI
- sp. zn. 7 Tdo 475/2006, ze dne 16. 5. 2006, zdroj: ASPI

- sp. zn. 29 Odo 1141/ 2006, ze dne 28. 8. 2008, zdroj: ASPI
- sp. zn. 29 Odo 1102/2005, ze dne 20. 3. 2007, zdroj: ASPI

Vrchní soud v Praze:

- sp. zn. 5 Cmo 527/1994, ze dne 13. 6. 1995, zdroj: ASPI
- sp. zn. 5 Cmo 13/1997, ze dne 29. 6. 1998, zdroj: ASPI
- sp. zn. 9 Cmo 160/1999, ze dne 30. 6. 1999, zdroj: ASPI
- sp. zn. 5 Cmo 80/2002, ze dne 29. 5. 2002, zdroj: ASPI
- sp. zn. 9 Cmo 375/1998, ze dne 24. 9. 1998, zdroj: ASPI
- sp. zn. 5 Cmo 242/2004, ze dne 13. 7. 2004, zdroj: ASPI
- sp. zn. 5 Cmo 14/1997, ze dne 12. 5. 1998, zdroj: ASPI
- sp. zn. 9 Cmo 306/1997, ze dne 6. 10. 1999, zdroj: ASPI

Ostatní:

- rozsudek Krajského obchodního soudu v Brně sp. zn. 5 Cm 51/1994, ze dne 29. 4. 1994, zdroj: Soudní rozhledy, 3/1995
- rozsudek Krajského obchodního soudu v Brně sp. zn. 5 Cm 27/1994, ze dne 18. 2. 1994, zdroj: Soudní rozhledy, 3/1995
- rozhodnutí Krajského obchodního soudu v Brně sp. zn. 5 Cm 23/1998, ze dne 8. 4. 1998, zdroj: Právní rozhledy, 4/2003
- nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 541/10, ze dne 28. 4. 2010, zdroj: ASPI
- rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky sp. zn. Rv II 799/29, ze dne 27. 9. 1930, zdroj: Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských, ročník dvanáctý, Praha, 1931

Abstract in English

Securities with a focus of bills of exchange and promissory notes as important tools in business obligations

The institute of securities accompanies the society for many centuries and has become an indispensable part of economic life. Although, with few exceptions represented apparently only by Slovak and Swiss legal order, there is no general definition of concept of security, it does not hinder to define its characteristics, which are the instrument, respectively any material substrate able to capture a written declaration of will and incorporated subjective property right originating in the private area. Of the above may be deduced the close connection between right and document, which is its materialization. In connection with the development of social needs, especially in the area of trade, disadvantages of document, that was originally considered as a necessary condition of the existence of a valid security, appeared. As a result, the process of dematerialisation of securities started and the document has been replaced by the entry in the register of securities. Nowadays, therefore, the securities may exist both in paper and in book entry form, what undoubtedly facilitate the implementation of some complicated business transactions.

The presented thesis combines the interpretation of securities with a dissertation on bills as one of the types of securities, whose illustrative list is given by section 1, paragraph 1 of Act No. 591/1992 Coll., The Securities Act, as amended. I chose, conceptually, the division into three parts. Part one deals with basic institutes of securities and in parallel with bills of exchange and displays the nature of their relationship. The basis of the second part deals with bill issue, especially the key institutes of bill law enacted by Act No. 191/1950 Coll., The Act on Bills of Exchange and Cheques, as amended, and the specific features that distinguish bills of exchange from the other types of securities. In some cases, in which contradictions in practical use often arise, I tried to outline their solution also in terms of judicial decisions. The whole separate part was purposely dedicated to the security bills, i.e. bills filling security function in relation to another causal relationship, which prevail in the past few

years and suppress other functions of bills of exchange.

The aim of this thesis was to show the status of bills in the system of securities and enlighten fundamental institutes of law of the bills. My effort pointed also to clarification of some issues and specification of the interpretation of the problematic provisions of The Act on Bills of Exchange and Cheques.

Abstrakt v českém jazyce

Cenné papíry s důrazem na směnku jako důležitý nástroj obchodních závazkových vztahů

Institut cenných papírů provází společnost již po mnoho staletí a stal se nepostradatelnou součástí hospodářského života. Třebaže, až na výjimky představované zřejmě jen slovenským a švýcarským právním řádem, neexistuje obecná definice pojmu cenného papíru, nebrání to vymezení jeho charakteristických rysů, kterými jsou listina, resp. jakýkoliv hmotný substrát schopný zachytit písemný projev vůle a do ní inkorporované subjektivní majetkové právo mající původ v soukromoprávní oblasti. Z uvedeného lze usuzovat na těsné sepětí listiny a práva, kterého je zhmotněním. V souvislosti s vývojem společenských potřeb, zejména ve sféře obchodního styku, se začaly vyjevovat i nevýhody listiny, původně chápané jako nezbytná podmínka platného vydání a existence cenného papíru. V důsledku toho se spustil tzv. proces dematerializace cenných papírů a listina se nahrazovala zápisem v evidenci cenných papírů. V současnosti tedy cenné papíry mohou existovat jak v listinné, tak v zaknihované podobě, čímž je nepochybně usnadněno provádění některých složitějších obchodních transakcí.

Předkládaná diplomová práce spojuje výklad o cenných papírech s pojednáním o směnkách, jakožto jednom z druhů cenných papírů, jejichž demonstrativní výčet podává ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 591/1992 Sb., zákon o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů. Konceptně jsem zvolila dělení na tři části. Část první pojednává paralelně o základních institutech cenných papírů a směnek a vykresluje charakter jejich vzájemného vztahu. Jádrem druhé části je směnečná problematika, zejména stěžejní instituty směnečného práva upravené zákonem č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, a specifické rysy směnek odlišující je od ostatních druhů cenných papírů. V některých případech, u kterých se směnečná praxe častěji potýká s rozpornostmi, jsem se pokusila nastínit jejich řešení rovněž z pohledu soudních rozhodnutí. Celou samostatnou část jsem záměrně věnovala tzv. zajišťovacím směnkám, tj. směnkám plnícím zajišťovací funkci ve vztahu k jinému kauzálnímu

vztahu, jež v posledních několika letech výrazně převažují a potlačují ostatní funkce směňky.

Cílem této diplomové práce bylo poukázat na postavení směnek v systému cenných papírů a osvětlit stěžejní instituty směnečného práva. Mojí snahou bylo též objasnit některé sporné otázky a upřesnit výklad problematických ustanovení zákona směnečného a šekového.

Klíčová slova

- cenné papíry / securities
- zákon směnečný a šekový / The Act on Bills of Exchange and Cheques
- směnka cizí / bill of exchange
- směnka vlastní / promissory note
- zajišťovací směnka / security bill

